

Boj ni nikoli končan

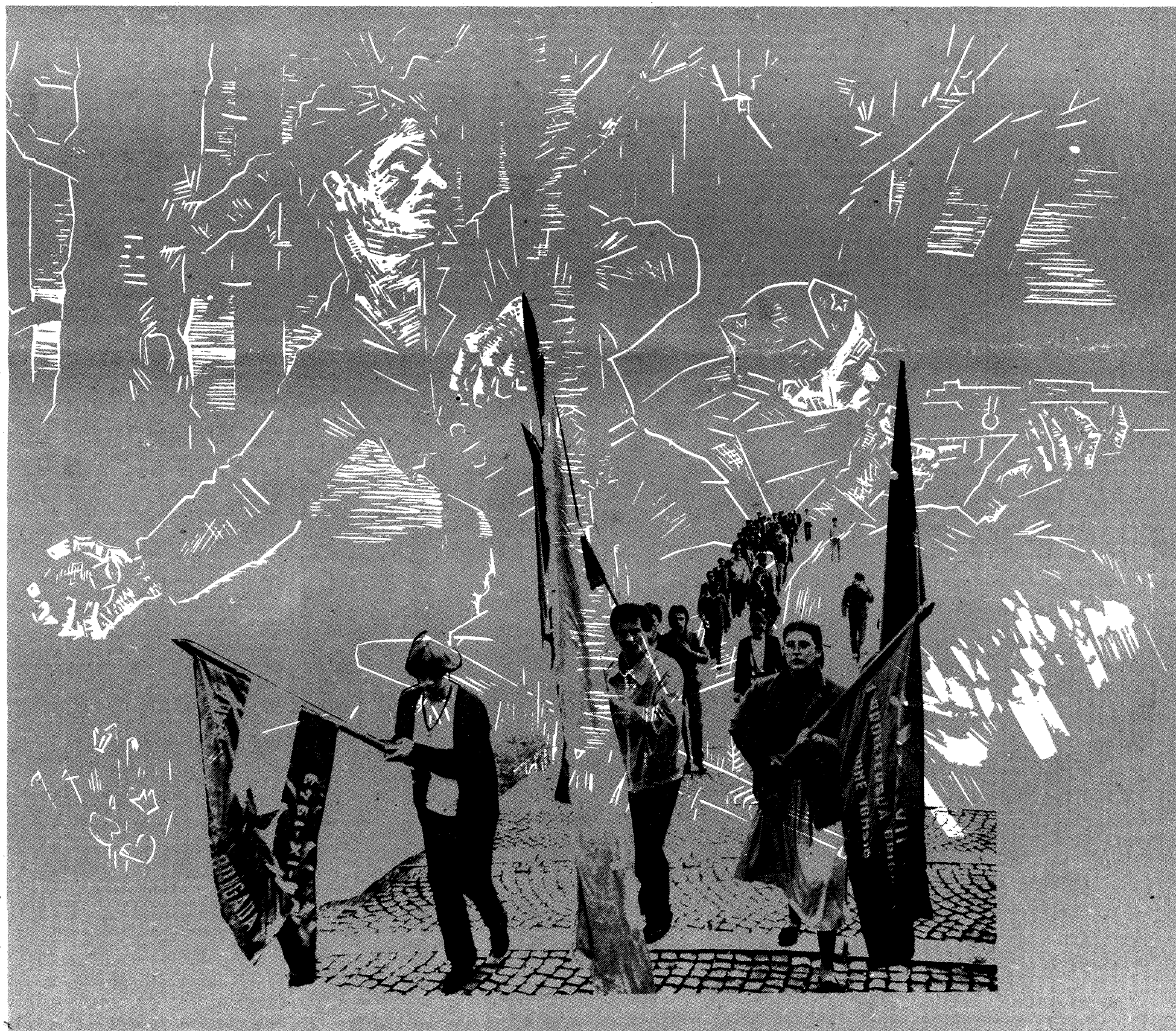
Ce ocenjujemo našo pot in obdobje, ki smo ga oblikovali po svoji zamisli vse od začetka vojne, potem nas objektivna ocena pripelje do spoznanja, da smo v tem času preživeli mnogo hujša dogajanja. Pri tem ne mislim le na narodnoosvobodilni boj in vse strahote vojnega pustošenja, marveč bolj na stanje, ki nas je čakalo takoj po vojni pri obnovi in izgradnji, na spor s kominformom, ko nas je Stalin izključil iz svojega občestva socialističnih držav in je zapadni svet okleval, ali naj gre na pomoč novi Jugoslaviji in jo podpre, da bo vzdržala na svoji originalni poti. Končno naj vas spomnim na nacionalistično in šovinistično evforijo pred približno desetimi leti, birokratsko-centralistične poskuse oblikovanja naše skupnosti. To so bila obdobja, ko je bilo treba vse napore usmeriti k utrjevanju obstoja, ko je politični poziv dobil trdno oporo v vseh državljanih, ki so se zavedali, da grozi nevarnost načenjanja osnovne biti družbene ureditve in so se ljudje, razen zelo redkih izjem, z vso dušo oklenili svojega vodstva in se z vso požrtvovalnostjo lotili uresničevanja poziva partije in SZDL.

Nekaj podobnega je tudi danes, ko je potrebno utrditi gospodarstvo ter učvrstiti našo skupnost narodov in narodnosti. Tisto, kar je v preteklosti dalo toliko moči in uspehov našemu boju, je bila v prvi vrsti frontno organizirana prostovoljna, široka, požrtvovalna udeležba ljudskih množic. Če kdaj, potem so nam danes spet potrebni takšno ozračje, zagnanost, polet, množičnost. Tudi naša organizacija ZB je dolžna pri tem poprijeti vstric z vsemi drugimi družbenimi silami. Pomembna je vloga aktivov zveze borcev, ki so

organizirani v združenem delu, pomembna je vloga naših delegacij v mehanizmu SZDL, v delovanju družbenopolitičnih skupnosti, svetov, občin, sisov, sindikatov, političnih organizacij. Negovanje in razvijanje tradicij NOB je eno najpomembnejših področij našega delovanja. Nikoli ni odveč podčrtati osnovne resnice, da bomo najbolje ohranjali tradicije, če bomo uspešno reševali pereče družbene naloge, če bodo ljudje imeli delo, če bodo ti pri njem prizadevni in bodo za prizadevnost prejeli tudi plačilo, če bodo v celoti razpolagali z rezultati dela in bodo samoupravljali ožjo in širšo okolico. Tradicij ne gojimo zaradi sebe. Gojimo jih zaradi mlade generacije, tistih, ki prihajajo, ki so pomembni za prihodnost. Tradicij tudi ni mogoče jemati v zakup. Sodelovanje borcevskih organizacij z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v okviru fronte organiziranih političnih sil, v okviru SZDL, nam šele daje dobre rezultate.

Letos praznujemo 40-letnico vstaje in ustanovitve OF, datumov, ki so s temelja zaobrnil pot našega naroda in razkrili v njem izjemne lastnosti. S slavlji, ki se vrstijo skozi celo leto, ne želimo častiti sebe, marveč predvsem mladim generacijam spet povedati, kaj je prinesel izredni napor komunistov in revolucionarjev, davno pred vojno, ljudi, ki so brezmejno verovali v pravico in srečo človeka, da izpričamo, kako gre ljubiti svojo domovino in svoje ljudstvo, kadar sovražniki in okupatorji postavijo njihov obstoj na kocko; da ocenimo, do kje smo prišli pri uresničevanju vizije o delovnem človeku kot svobodnem oblikovalcu svoje usode in kakšne so naše naloge v prihodnje.

(Povzetek iz referata predsednika predsedstva RO ZZB NOV Janeza Vipotnika na letni skupščini ZZB NOV Slovenije)

Ob dnevu borca čestitamo vsem udeležencem NOB

Osvobodilna gibanja – pečat naše dobe

Preteklo je že 34 let odkar so Združeni narodi leta 1947 ustanovili Začasni odbor za preučevanje informacij o nesamoupravnih ozemljih, se pravi o deželah pod kolonialno oblastjo. Pojav tega odbora je pomenil začetek organiziranega delovanja svetovne organizacije pri dekolonizaciji in podpori boju ljudstev za narodno neodvisnost. Kolonialne sile so se z vso zagrizenostjo upirale takemu delovanju svetovne organizacije in preteklo je polnih 13 let, da je v Združenih narodih lahko zaživela ena izmed zgodovinsko pomembnih resolucij – o dajanju neodvisnosti kolonialnim deželam. Hkrati so takrat ustanovili tudi poseben odbor Združenih narodov za dekolonizacijo.

Dogajanje v svetovni organizaciji pa je bilo zgolj odsev velike zgodovinske stvarnosti, ki daje pečat celotnemu razvoju sveta po drugi svetovni vojni. Ta vojna, ena največjih in najhujših ter hkrati najbolj odločilnih za usodo mnogoterih narodov sveta, je prerastla – po zagi nad fašizmom – v velikansko svetovno gibanje, ki ga je Edvard Kardelj imenoval veliko protiimperialistično revolucijo narodov. Ta revolucija se je kazala v velikem valu osvobodilnih gibanj, ki so zajeli posamezne celine sveta, najprej Azijo, kjer so nastale take velike neodvisne države, kot so Indija, Pakistan, Indonezija in druge, da bi se ta val pozneje razlil proti zahodu in zajel celotno Afriko. Kako silovit je bil ta val, najbolj zgovorno dokazuje dejstvo, da je na primer v letu 1960 skoraj vsak mesec nastajala po ena ali celo več novih neodvisnih držav na afriški celini.

1960 – prelomnica v protikolonialnem boju

Leto 1960 je leto zgodovinskega pomena v razvoju Afrike in njenega boja za popolno narodno osvoboditev. Pred osvobodilnim valom šestdesetih let so bile na vsej afriški celini samo štiri države, katerih neodvisnost je obstajala od poprej: Etiopija, Egipt, Južna Afrika in Liberija. Neposredno pred letom 1960 se je pojavilo še nekaj neodvisnih afriških držav, kot so Libija, Gana, Gvineja, Maroko, Sudan in Tunizija. Kar 39 afriških držav pa je dobilo svojo neodvisnost v letu 1960 ali po njem. Najmlajša med njimi, Zimbabve je letos spomladi proslavila komaj prvo obletnico svobode.

Kakšen velikanski, zgodovinski pomemben proces je označeval obdobje po drugi svetovni vojni v obliki osvobodilnih gibanj in pojave novih neodvisnih držav – teh je bilo v tem obdobju po vsem svetu nad sto – dokazuje samo nekaj značilnih podatkov.

Do leta 1962, se pravi do časa, ko se je umiril veliki narodnoosvobodilni val po svetu, je v Aziji nastalo 22 novih držav z nad 700 milijoni prebivalcev. Če upoštevamo še Kitajsko, ki se je z revolucijo otresla polkolonialnih odnosov, potem lahko štejemo, da se je samo v Aziji osvobodila izpod napol ali popolnoma kolonialnega jarma kar polovica vsega svetovnega prebivalstva oziroma več kot tri četrtine prebivalstva Azije. Na afriški celini se je po vojni osvobodila kolonializma dejansko pretežna večina njenega prebivalstva. Vendar kljub velikim uspehom osvobodilnih gibanj po skoraj vseh celinah sveta – težnja po neodvisnosti je zajela tudi narode Latinske Amerike, Oceanije in drugih delov sveta – je leta 1962 še vedno ostalo pod kolonialno oblastjo okoli 15 odstotkov svetovnega prebivalstva na skoraj petini površine sveta. Najbolj zagrizeno se je kolonializem skušal obdržati na afriški celini. Šele spremembe v oblasti na Portugalskem s propadom fašističnega režima je osvobodilni boj afriških narodov pod portugalsko kolonialno oblastjo doživel zmagovit konec z nastankom novih neodvisnih držav, kot so Angola, Mozambik, Gvineja Bisao.

Dolga pot k svobodi

Do danes je proces dekolonizacije prešel dolgo pot in zaznamoval zgodovinsko pomembne uspehe. Najbolj viden primer teh uspehov je vsekakor Afrika. Leta 1963 so se voditelji vseh neodvisnih afriških držav odlo-

čili ustanoviti skupno organizacijo kot tisto telo, v katerem bodo najlaže in najbolj učinkovito lahko reševali mnogotera vprašanja, ki jih je zapustil kolonializem. Ob ustanovitvi je štela Organizacija afriške enotnosti 32 članic, danes jih ima 50. Vendar že samo dejstvo, da obstaja v okviru Organizacije afriške enotnosti poseben »Osvobodilni odbor«, je zgovoren dokaz, da boj proti kolonializmu v Afriki še ni končan. Zdaj je ostala še vedno nerešena usoda Namibije, Južne Afrike, Kanarskih otokov, otoka Reunion in tudi vprašanje Zahodne Sahare. Kot je znano, teče pravda za pravice ljudstev v teh deželah za njihovo popolno neodvisnost in pravice do samoodločbe. V vseh teh deželah poteka tudi vztrajen boj oboroženega ljudstva za svobodo. V Namibiji je predstavnik osvobodilnih teženj in nosilec osvobodilnega boja gibanje SWAPO. Podobno je tudi ljudstvo Zahodne Sahare odločeno z orožjem v roki izbojevati si pravico do samoodločbe in neodvisnega življenja.

Podobne osvobodilne težnje in tudi oborožena osvobodilna gibanja se v zadnjem času kaže tudi v tako imenovanih odročnih in obrobni delih sveta, ko se tudi manjše ozemeljske enote, posamezni majhni otoki skušajo izviti iz kolonialne podrejenosti. Samo za primer in dokaz, kako v globino in širino je segla osvobodilna težnja ter našla pot tudi k majhnim ljudstvom: Kmalu za razglasitvijo neodvisne države Zimbabve se je neodvisnim ozemljem pridružil tudi mali otok v jugozahodnem delu Pacifika vzhodno od Avstralije in severno od Nove Zelandije, Vanuatu oziroma Novi Hebridi, kot se je imenoval poprej. Novi Hebridi s 110 tisoč prebivalci bodo konec julija letos slavili prvo obletnico

samostojnega življenja. Ali vzemimo primer Belizea, bivše britanske kolonije Honduras v srednji Ameriki, ki bo po sklepu 35. zasedanja svetovne organizacije še letos postal samostojna državna tvorba, četudi šteje komaj 158 tisoč prebivalcev. Belize bo z vstopom v članstvo Združenih narodov postal 155. član svetovne organizacije.

Pod nezadržnim procesom osvobajanja številnih narodov po vsem svetu se je v kratkem obdobju samo nekaj desetletij občutno spremenila podoba sveta. V tem obdobju se je zrušil dolga desetletja in stoletja grajeni in dograjevani kolonialni sistem, ki je dajal v roke samo nekaj mogočnih kolonialnih sil oblast nad obsežnimi deli sveta in nad milijonskimi ljudstvi, ki so nekajkrat presegli število kolonialne države same. Samo Velika Britanija kot poglavitna kolonialna sila je morala, zlepa ali zgrda, prepustiti pravico do svobode kar 34 deželam oziroma kolonialnim ozemljem. Francija je držala pod kolonialno oblastjo 29 dežel, Portugalska 8, Španija 3, Nizozemska 4, itd.

Vendar ni mogoče trditi, da je zadnja bitka za neodvisnost narodov izbojevana. Še se v posameznih delih sveta – vzemimo za primer samo Južno Afriko – krčevito drži pri življenju od zgodovine že zdavnaj obsojeni kolonializem. Hkrati pa je sodobno mednarodno življenje še vedno prepolno primerov, kako si morajo posamezni narodi še vedno z orožjem v roki krčiti pot k svobodi in samostojnemu življenju. Mogoče je najbolj zgovoren dokaz temu dolgoleten in uporen osvobodilni boj palestinskega naroda za pravico do samoodločbe in do neodvisnega življenja v

lastni državi. Ne gre sicer za boj proti kolonialni oblasti, gre pa za boj proti silam, ki odrekajo palestinskemu narodu njegovo neodtujljivo pravico biti svoboden in živeti v lastni državi. Drugod spet teče oborožen boj ljudstva proti domačim izkoriščevalcem in zatiralcem njegove svobode in pravic. Vrenje v srednji Ameriki, uporen boj naroda Nikaragve proti izkoriščevalskemu diktatorskemu režimu kot tudi sedanji boj salvadorskega ljudstva za temeljne demokratične svoboščine v lastni deželi, so primeri, kako pravda za svobodo in neodvisnost narodov »še teče in vsa vroča vre«. K takemu boju kaže šteti tudi vse oblike odpora, ki se jih osvobodilne sile v posameznih deželah lotevajo proti tujim vojaškim intervencijam. Živa primera sta Kampučija in Afganistan.

Vloga neuvrščenih v protikolonialnem boju

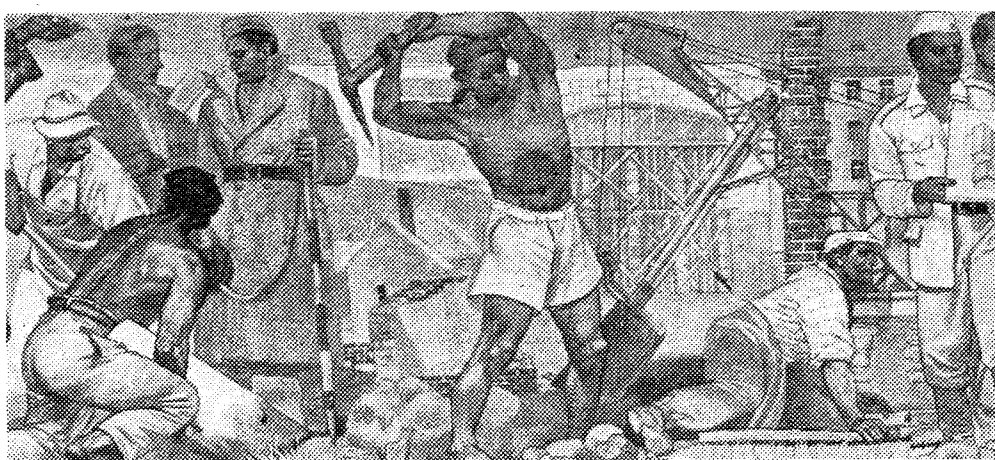
Težko bi si bilo mogoče zamisliti pospešeno osvobajanje narodov izpod kolonializma brez pomembne podpore, ki so jo boju narodov za njihovo neodvisnost dajale neuvrščene države v vsem obdobju njihovega obstoja in delovanja, se pravi od beograjske ustanovne konference dalje. To je tudi povsem razumljivo, saj je večina članic neuvrščenega gibanja izšla iz protikolonialnega boja in se je načelo o neodvisnosti in enakopravnosti vseh narodov zapisano v temeljih celotne politike neuvrščenih držav. Sklepne listine vsakokratnih vrhunskih konferenc neuvrščenih držav zajemajo tako ne le analitičen prikaz vsakokratnega stanja na področju protikolonialnega boja, marveč tudi vrsto konkretnih ukrepov in pobud za podporo posamičnim deželam, ki so si postavile za cilj boj za narodno osamosvojitve. V tem pogledu je zlasti pomembna peta konferenca neuvrščenih držav v Colombu, ki je označila začetek sklepnega in odločilnega obdobja v procesu dekolonizacije. Toda konferenca je hkrati opozorila, kako imperialisti nadaljujejo poskuse, da bi odkrili nove metode za podaljševanje nadvlade nad drugimi narodi in njihovega izkoriščanja v nedogled. Konferenca je potrdila, da je treba ohraniti neomajno budnost glede raznih nakan kolonialnih sil vse dotlej, dokler bodo obstajali tudi najmanjši ostanki kolonializma. »Čeprav se kolonializem v svoji tradicionalni obliki bliža koncu, bomo v sklepi listini pete konference neuvrščenih, pa problem imperializma obstaja še naprej in pričakovati je mogoče, da bo obstajal še v dogledni prihodnosti pod plaščem neokolonializma in hegemonističnih odnosov. Neuvrščeni morajo biti budni za vse oblike neenakopravnih odnosov in nadvlade, ki označujejo politiko imperializma«.

Dejavnost neuvrščenega gibanja že od alžirske konference dalje, še posebej pa od pete konference v Colombu pa vse bolj jasno izpričuje, kako velika protiimperialistična revolucija narodov, ki je opravila zgodovinsko pomembno delo – zrušila je kolonializem kot svetovni sistem, prehaja v svoje drugo odločilno dejanje: dokončati je treba revolucijo tudi na področju mednarodnih ekonomskih odnosov. Šele ekonomska neodvisnost in enakopravnost narodov bosta trden temelj in zagotovilo tudi politične neodvisnosti in enakopravnosti, še posebej pa zagotovilo razvoja velikega dela sveta, ki sodi k deželam v razvoju. V tem je bistvo velikega cilja, ki so si ga zastavile neuvrščene države z njihovim bojem za novo mednarodno ekonomsko ureditev, ki je postala neposredna zahteva naše ga časa.

V vsej mednarodni dejavnosti Jugoslavije zaznamo kot črto stalnico nenehno pomoč v vseh oblikah vsem naprednim osvobodilnim gibanjem po svetu. Jugoslavija si je pridobila svoj velik sloves na vseh celinah sveta tudi zavoljo svoje načelne politike do vseh osvobodilnih gibanj po svetu. Znana je pomembna politična, moralna in gmotna podpora, ki jo je Jugoslavija dajala osvobodilnemu boju alžirskega naroda ves čas, od začetka do konca, ali pa boju vietnamskega ljudstva za svobodo, boju palestinskega ljudstva, ljudstvu Angole, Mozambika, Zimbabve in številnim drugim. Tito je bil tisti državnik sveta, ki je najgloblje doumel veliko družbeno-zgodovinsko vlogo velikega procesa osvobajanja narodov.

Drago Košmrlj

Zgodilo se je, da je umrl borec, udeleženec bitk na Sutjeski in Neretvi, človek, ki mu je življenje še manj prizanašalo kot drugim. Vsakdo bi pričakoval, da ga bodo na njegovi zadnji poti spremili, kot se za takšnega človeka spodobi. Nič takšnega se ni zgodilo, nasprotno, odšel je skorajda brez sledu, ni ga bilo, ki bi se spomnil na venec, besedo ali dve. Ljudje so se zaprli v svoja premišljevanja...

Pred dvema letoma so v Sloveniji ustanovili skupnost borcev, udeležencev bitk na Neretvi in Sutjeski, borcev torej, ki žive in ki so delali v Sloveniji. Danes je v naši republiki okrog sto borcev različnih narodnosti, ki so se bojevali v obeh bitkah v povsem različnih enotah, pa so se po vojni iz tega ali onega razloga znašli v Sloveniji in tukaj tudi ostali. Zaradi oddaljenosti njihovih domicilnih enot med seboj niso bili povezani, onemogočeno pa je bilo tudi ustvarjalnejše delovanje v krajih, kjer je njihova enota imela domicil. Stika s soborci skorajda niso imeli in zaradi vsega tega je bilo občutiti nekakšno praznino. Da bi jo vendarle nekako zapolnili, so ustanovili omenjeno skupnost.

»Ni naš namen, da le sestankujemo, je o skupnosti povedal general Milan Lah, ko smo nedolgo tega v družbi borcev govorili o nemenu in cilju novoustanovljenega združenja prekaljenih udeležencev ene najhujših bitk v zgodovini jugoslovanskih narodov. Več stvari nas je vodilo k temu. Mi, borci s Sutjeske in Neretve, smo razpeteni po vsej Sloveniji in le malo stikov je bilo med nami. Skoraj vsi pa smo si želeli, da bi si med seboj pomagali, saj so bolj ali manj vsi ti ljudje invalidi, tako in drugače prizadeti. Tudi ne gre za materialno pomoč, bolj za prijateljsko razumevanje, nasvete, tudi tolažbo v težkih urah, če hočete, za občutek, da nisi sam, da ti stoji ob strani ljudje, ki so v najtežjih trenutkih delili s teboj dobro in slabo. To borcem veliko pomeni. Navsezadnje, tudi za to gre, da naši ljudje ne bi ob zadnjem slovesu odhajali tako rekoč že pozabljeni, še preden jih pokrije zemlja. Je pač tako, da ljudje hitro pozabljamo.«

Milanu Lahu pomeni novoustanovljena združitev tudi spoznavanje družin teh borcev, obujanje spominov, premagovanje težav, reševanje iz pozabe in naposled, načrtno delo, ki naj bi kaj kmalu prineslo knjižico spominov nekdanjih borcev s Sutjeske in Neretve. Nekaj gradiva se je že nabralo, začetek je obetaven, vendar je zaenkrat težava v tem, da borci niso dojeli, da redakcijski odbor želi zajeti v knjižici dogodke, ki so se najgloblje zarezali v spomin, tiste drobne, toda življenjsko pomembne trenutke, ko je človek vztrepetal od groze, se razveselil najneznatnejše stvari, ko je z vsem bistvom hlatal za svobodo.

»Nočemo zbirke znanih dejstev, opisa bojev, je nadaljeval živahni in zgovorni general v prostorih krajevnne skupnosti Poljane v Ljubljani. O bitkah na Neretvi in Sutjeski je bilo že veliko povedanega. O njej so se izrekli komandanti in komisariji, mi pa bi radi zajeli v knjižici besedo preprostega borca, njegovo občutenje velikih dogodkov in časa.«

Milan Lah je govoril prepričljivo. Ponudili smo mu pomoč. Strinjali smo se z njim, da je treba rešiti pred pozabo vsak najneznatnejši del polpretekle zgodovine in zato najbrž ne bi bilo napak, če bi borci kar se da hitro zapisali svoje vtise, pričevanja iz dni, ko je šlo za biti ali ne biti partizanskega boja.

V duhu na Neretvi in Sutjeski

Nenadoma se je zunaj vllilo kot iz škafe. O supnosti borcev s Sutjeske in Neretve smo rekli skorajda vse. Na obraze se je od zunaj pretihotapila tema, zoprn mrak, po oknu so sklepetale kaplje. Sonce je izginilo tako hitro, kot je prišlo. V somrak so se risali resni obrazi, domišljija je pričarala vrhove Sutjeske, Makljen, drvečo Neretvo. Čakali smo na besede, si podajali poglede. General Milan Lah se je zazrl v steno, z glavo, skonjeno na prsi. Oči za očali skorajda ni bilo videti. Pintar je strmel skozi dežne kaplje. Dušan Knežević si je dal opraviti z nekakšnimi papirji. Očitno je bilo, da bi radi spregovorili o dneh, ko je znamenita trava prešla v zgodovino. Kislica, ki so jo jedli borci, da bi preživeli. O ljubju, ki je zamenjalo kruh. O Neretvi, ki je odnašala borce. O srečanjih z vrhovnim komandantom, tovarišem Titom. O volji ljudstva, ki je s prezirom strmelo v nebo, polno nemških strmoglavcev.

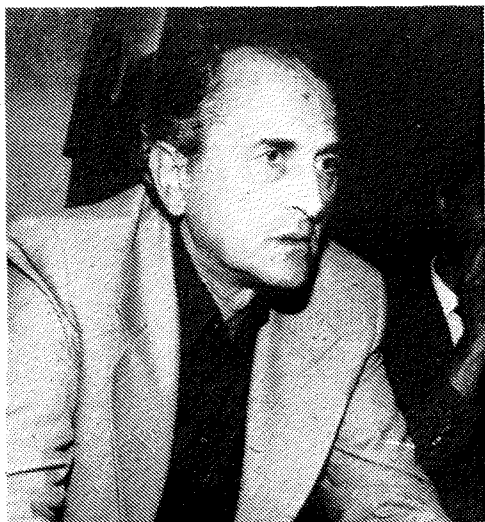
Sicer vedno razpoloženi Celjan Vaso Starović, ki ga v mestu ob Savinji pozna in spoštuje staro in mlado, ni vedel, kaj bi.

Skupnost borcev s Sutjeske in Neretve

So stvari, ki jih človek varuje kot svojo čast

Milan Lah je položil roke na mizo in se nagnil daleč naprej.

»V enem od najbolj kritičnih trenutkov pete ofenzive, ko je naša Sedma krajiška brigada branila nek določen prostor, kjer naj bi omogočili prehod vrhovnemu štabu, so me poklicali k vrhovnemu komandantu, tovarišu Titu. Na poti v vrhovni štab sem srečal skupino kakšnih tridesetih Italijanov, vojnih ujetnikov, ki so nosili ranjence, ljudi, ki so imeli kljub drugačnemu položaju iste pravice in dolžnosti, kot mi, partizani. Mimogrede sem opazil lepo, nadvse živozeleno livado, veliko kakšna dva do tri are, s precej visoko travo. Ne vem zakaj, ampak to livado sem si zapomnil.«

Vaso Starović

Dušan Knežević

Milan Tintor

Ko sem se vračal, sem presenečen obstal. Kolona Italijanov se je že precej odaljila, trava na livadi pa je bila dobesedno popasena, do živega oguljena zemlja bržčas kaj takšnega še ni doživela. Tudi gladovali smo skupaj...

Da, večkrat sem se srečal s Titom. Tistikrat je bil videti močno zaskrbljen, utrujen, človek bi dejal, da se mu je na obrazu videlo, da išče izhod za enote, kljub vsemu pa je vendarle ostal dostojanstven, nenavadno miren.

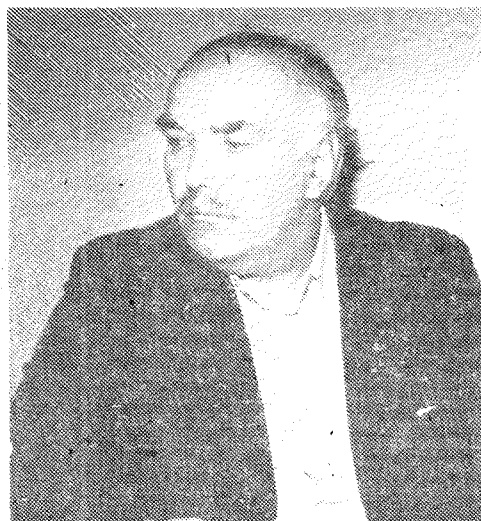
Nebojša Šibić je bil v Tretji diviziji Save Kovačevića, v Prvi dalmatinski brigadi. Sku-

Milan Lah

Veljko Jelaska

Nebojša Šibić

paj z drugimi je moral zaščititi prehod Tretje divizije z ranjenci prek Sutjeske. Bili so potisnjeni na Pivske planine, tolkli so jih z letali, premikali so se le ponoči.

Poslednjo noč prehoda sta z Giljevićem morala zažgati most prek Pive. Moralo bi zagoreti istočasno, na obeh koncih, vendar ni uspelo. Ko je zagorelo na enem koncu, je sovražnik opazil ogenj in po mostu je začelo ropotati, Šibić in Giljević pa sta kljub vsemu vendarle ušla in - opravila nalogo: most je zgorel.

Milan Tintor ni vedel, kaj bi. Karkoli bi pripovedoval, bi bilo premalo, je dejal in karkoli pač bi izločil iz množice vtisov, bi bilo enakovredno. Leta in leta že premišljuje o tem, o svoji Sedmi brigadi sedme banijske divizije, o enoti, ki je bila sestavljena iz pretežno mladih ljudi, ki so znali narediti tudi nemogoče. Govoril je o primerih, s katerimi se je srečeval iz oči v oči, o Raduši, Makljenju...

Kadar se besede počasi trgajo iz človeka, je vselej mučno, ljudje na nasprotni strani postanejo sami sebi odveč. Tintorju so se trgale.

»Lačni, visoko v hribih, kjer je bil še sneg, žejni, s komajda polnico ljudi... Kdo bi vedel, od kje smo jemali moč? Razum se meša z nečim, česar ni mogoče razumeti.«

»Vse nas je globoko pretresla smrt male Dolores, hčerka dr. Saše Božović,« je po dolgem premisleku - kaplje so zoprno udarjale v tihoto in je bilo slišati tu in tam le dihanje - dejal Knežević. »Mala Dolores je bila naša ljubljanka, pazili smo jo, kot pazi človek svoje družinsko izročilo, svojo čast, kar pač premore najdragocenejšega. In potem je odšla. Ni je ubila krogla, pljučnica je vzela dekletce. Bili smo popolnoma iz sebe.«

Na Ivrsaru smo se tolkli z Italijani, hrane ni bilo za nas, kaj šele za živali, za mule, ki so vlačile topove.

Nismo jih in nismo spravili naprej. Pikali smo jih z bucikami, da so se premaknile.

Na sam dan preboja, menda devetega ali desetega junija, na Zelengori, so nad nami krožila letala in odmetavala bombe. Ena je padla natanko tja, kjer smo sedeli, tik izvira. Iliji Grgiću je odsekalo glavo, nekoga mesarja je vrglo na drevo, deset jih je umrlo, trinajst je bilo ranjenih.

Veljko Jelaska je bil med četrto ofenzivo komisar bolniške čete pri bolnišnici Devete divizije.

»Morali smo spraviti prek Neretve okrog šesto ranjencev. Podnevi smo se karseda približali Jablanici, ponoči smo nameravali preiti reko. Pred prehodom smo razdelili hrano, surovo konjsko meso. Večina je pojedla kar takšnega, nekuhanega, jaz pa sem kost vtaknil v torbo. Proti jutru je bila glavčina na drugi strani, onkraj so ostali le še trije, štirje. Bili so popolnoma otopeli, povsem brez volje, strmeli so predse in - molčali. Da bi odšli prek reke, niso hoteli niti slišati. Spomnil sem se na meso. Potegnil sem ga iz torbe in jim ga pomolil pa dejal: Dobite ga, ko pride-mo prek reke. Šli so za mano kot ovce. Bili so rešeni, v meni pa se je nenadoma razlil do bolečine lep občutek, nekaj nepojmljivo pretresujočega, zavest, da si rešil človeka. Pozneje tega občutka nisem več doživel.«

Vaso Starović, ki so si ga celjski otroci že pred leti »rezervirali« zase, je bil v četrti in peti ofenzivi borec fočanske miadinske čete v Prvem kragujevskem bataljonu Prve proletarske brigade. V njej so bili skoraj še otroci, tudi trinajstletni fantiči pa vse tja do devet-najstih let.

»Naj povem o bolničarki Dragici Straka, ki je tekla k hudo ranjenemu Tončiju Vargoviću, ga obvezala kar tam, na bojišču, dokler naposled ni zadelo tudi nje. Dragica se ni umaknila, svojo dolžnost do soborca je opravila. Zadelo jo je okoli osem strel, preživela je. To so bili ljudje, ki so padali v smrt s klici Napred proletari...«

Vaso se spominja - in spomin obdaja s svetlim nasmehom, ki se je razcvetel že tisto jutro - da je nekoč zgodaj zjutraj, trava se je lesketala od rose, v katero se je ujelo sonce, prišel prek vrhov Zelengore Tito, in Vaso danes premišlja, da je bilo vse skupaj borcem videti kot privid nečesa strahovito lepega. Titov odločni, nekoliko nasmejan obraz, z jutranjim soncem, z roso prepojen, osvetljen, je vllil pogum in zagotovilo - zmago.

Družina borcev s Sutjeske in Neretve želi vse to predati naprej, zato njihova zveza. Pa tudi zato, da nihče ne bi pozabil na njih, če pa že (včasih mora človek doživeti in požreti v vsej grenkosti tudi kaj takega), da bi takrat prišli oni sami kot dobri, ljubi gostje.

Milenko Strašek

Iz letne skupščine Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Ostro in pronicljivo o družbenem razvoju

Besede, ki so jih povedali na minuli letni skupščini Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije tako predsednik te organizacije na Slovenskem Janez Vipotnik kot nekateri razpravljavci, so bile v prvi vrsti namenjene vprašanju našega družbenega in ekonomskega razvoja, vprašanjem, ki so jih v minulem obdobju nakopičene nepravilnosti in malomarnosti konkretno postavljale pred presojo borcev. Ti z nezmanjšano voljo in političnim občutkom opozarjajo nanje, hkrati pa tudi prispevajo velik delež v iskanju boljših rešitev za posamezna vprašanja, konkretnih predlogov za uresničevanje skupnih nalog. Hkrati pa so na borčevski skupščini pregledali delovanje organizacije, oziroma dela RO ZZB NOV, predsedstva in njegovih organov.

Naj najprej povemo, da so na minuli borčevski letni skupščini izvolili za predsednika Janeza Vipotnika ter za podpredsednika Staneta Reparja, oba z enoletnim mandatom.

Poleg številnih predstavnikov borčevskih organizacij iz vseh slovenskih občin, članov predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, predsednikov komisij in sveta pri predsedstvu ter drugih predstavnikov družbenopolitičnega življenja, so se skupščine udeležili tudi France Popit, Mitja Ribičič, Franc Leskošek-Luka (častni predsednik ZZB NOV Slovenije) ter tovarišica Lidija Šentjurčeva.

Temeljno misel, ki jo je v svojem referatu označil že Janez Vipotnik, da namreč borci ne ohranjajo in razvijajo revolucionarnih tradicij in tradicij NOB zase, ampak za lažjo pot in usmerjanje mlade generacije, so povzeli tudi govorniki za njim.

Ob poročilu o delovanju RO ZZB NOV Slovenije in njegovih organov do letne skupščine (od lanskega junija) se je razvila razprava. Spregovorili so o številnih vprašanjih in problemih, s katerimi se srečuje borčevska organizacija in poudarjali iskrena prizadevanja borcev za uspešno stabilizacijo in ustvarjanje takih pogojev ter razmer pri nas, ki bi vodili k stabilnejšemu družbenopolitičnemu položaju.

Janez Vipotnik je poudaril opozoril na pojav malomeščanskega čakanja, prenašanja najrazličnejših govoric »rekla, kazala« in izmiš-

ljotin ter podtikanj in laži, tipičnih za staro »purgarsko, malomeščansko jugoslovansko družbo«. To, je dejal Vipotnik, pa nikakor niso naključja. Deloma izvirajo iz zlo-

be in neumnosti, deloma pa tudi iz nagibov zavisti in škodoželjnosti, kar pa vse škodi in najeda zdravo enotnost delovnih ljudi.

Iz razprave, ki je bila vse-skozi tehtna in ne le splošna, pa vendar velja posebej omeniti besede Boga Gorjana, predsednika komisije za sodelovanje z zamejstvom in mednarodne stike, ki je govoril o tem, kako zamejstvo spremlja naš razvoj, naša prizadevanja za reševanje perečih družbenih vprašanj ter, kako realno sprejema dogajanja pri nas, brez dramatiziranja in izkrivljenega razumevanja. Dragica Rometova je o vlogah in pritožbah borcev dejala, da kljub temu, da jih ni veliko število, pomenijo odraz družbenega dogajanja. Marjan Lenarčič je povedal, da je po podatkih, s katerimi razpolaga borčevska organizacija, dobra polovica borcev, članov ZZB NOV še aktivnih na različnih področjih dela, zato tudi pozorno spremljajo dogajanja v naši družbi, zato je menil, da bi morale priprave za kongrese v prihodnjem letu (partijskega in borčevskega) potekati hitreje in plodneje. O delu komiteja za borce in vojaške invalide je govoril Boris Čizmek-Bor, o delu sveta za razvijanje tradicij Lado Pohar, o domilih Dušan Gorkič ter posamezni drugi razpravljalci o delu borčevskih organizacij v občinah in regijah. Podrobneje o posameznih vprašanjih borčevskega delovanja bomo spregovorili v prihodnji številki.

Sprememba 70. člena statuta ZZB NOV Slovenije

70. člen statuta ZZB NOV Slovenije se spremeni tako, da se glasi:

»Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je ustanovitelj »Svobode« – zdravilišča vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije v Strunjanu. Delovna skupnost »Svobode« – zdravilišče vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije v Strunjanu ter njeni organi upravljajo s sredstvi »Svobode«. Delovna skupnost je pravna oseba in odgovarja za svoje obveznosti v mejah pooblastil, ki so določene v ustanovitvenem aktu in v samoupravnem sporazumu o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornostih, sklenjenim med ustanoviteljem in to skupnostjo. Na statut delovne skupnosti daje soglasje republiški odbor ZZB NOV Slovenije.«

★

Na podlagi drugega odstavka 53. člena statuta ZZB NOV Slovenije sprejema letna skupščina ZZB NOV Slovenije naslednji

SKLEP

o višini enotne članarine ZZB NOV v SR Sloveniji

1. Višina članarine je enotna za vse člane ZZB NOV v SR Sloveniji, in sicer 12,00 din letno oz. 1,00 din mesečno.
2. Z zbranimi sredstvi od članarine ZZB NOV v celoti razpolagajo združenja borcev oz. združenja vojaških invalidov.
3. Višina članarine se lahko zviša, če se tako odločijo člani združenja borcev oz. združenja vojaških invalidov na svoji skupščini. S povišanim delom članarine razpolaga združenje.

Posvet s predsedniki odbora enot in služb NOV in POS 23. junija

Skupne naloge, specifični problemi

V imenu koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS je zbrane pozdravil predsednik tega odbora Dušan Gorkič, ki je tudi podal poročilo oziroma nekaj misli in ugotovitev o perečih vprašanjih v dejavnosti odborov. Opozoril je, da se ob zadnji razpravi, ko so se sestali predsedniki oziroma predstavniki odborov enot in služb leta 1978, spregovorili o nekaterih izmed teh vprašanj, čeravno je bila osrednja tema odlikovanje naših vojni enot.

V SR Sloveniji deluje ta čas 110 odborov skupnosti borcev, med njimi skupni koordinacijski pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, 6 divizijskih odborov, 41 brigadnih, 21 odrednih, 22 odborov bataljonov ali bataljonov enot, 5 četnih odborov ter 14 odborov služb. Seveda poleg naštetih obstaja še vrsta brigadnih odborov in pododborov po področjih. Približna ocena je, da v vseh omenjenih odborih aktivno deluje več kot 1500 nekdanjih borcev in aktivistov OF, ki svoje nekdanje sotovariše trdno vežejo na odbore in njihovo dejavnost, ter tako prispevajo k ohranjanju tovarištva, pripadnosti in k skrbi za ohranjanje tradicij NOB.

Najbrž pri tem ni potrebno posebej naglašati, da se večina odborov otepa z denarnimi težavami poleg strokovnih in administrativnih vprašanj. Da je organiziranost borcev, aktivistov in služb v domile slovenska posebnost in velika podpora ter zveza z našo še ne tako dajno preteklostjo, že vemo, saj nikjer drugje v Jugoslaviji ne poznajo take ali podobne oblike dela.

Tovariš Gorkič je ugotavljal, da je povezanost odborov posameznih enot in služb z družbenopolitičnimi dejavniki v kraju oziroma na terenu, kjer imajo domicil, različna; različno uspešno pa je tudi povezovanje s šolami,

mladinsko organizacijo, krajevnimi skupnostmi in drugimi, ki lahko prispevajo k še poglobljenemu razvijanju tradicij NOB.

Najbrž je bilo v minulem obdobju največ in tudi najuspešnejše opravljenega dela na področju zbiranja dokumentarnega in spominskega gradiva ter pri pisanju monografij posameznih partizanskih enot in služb, čeravno so predstavniki posameznih domicilnih odborov in tudi predstavniki zgodovinske komisije pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije opozarjali na težave z besedili, s pridobivanjem avtorjev, s honorarji in še z vrsto podobnih težav, ki zavirajo in upočasnjujejo zagnano delo na tem področju.

Pohvalne besede o delu večine domicilnih odborov je izrekel tudi predsednik slovenske borčevske organizacije Janez Vipotnik, ki je še posebej opozoril na pomen poudarjanja človeške plati NOB, vrlin in moralnoetičnih vrednot, ki jih je treba mladim rodovom predstaviti v pravilni in dojemljivi podobi.

Na posvetu je zbranim o varnostnopolitičnem položaju v naši državi spregovoril tudi Tomaž Ertl, republiški sekretar za notranje zadeve, ki je poleg poročila in pojasnjevanja nekaterih naših družbenopolitičnih tokov opozoril predvsem na dejstvo, da pri nas še pogosto prepozno in premedlo reagiramo na tujo, protijugoslovansko propagando, ki prihaja iz različnih virov; bodisi s strani naši neuvrščeni politiki nenaklonjenih sil ali pa iz vrst jugoslovanske emigracije.

Mogoče je bilo v luči tega poročila in ob obravnavanju osnovne teme – delovanju domicilnih enot in služb NOV in POS toliko pomembnejše, da so ponovno postavili zahtevo za pripravo in izdajo brošuric, ki bi v tujih jezikih zapisane opozarjale turiste in druge obiskovalce Slovenije na posamezne bitke iz NOB, na delovanje OF in številne pomembne dogodke iz NOB.

B. Ž. J.

7. julij – dan vstaje srbskega naroda

Bil je 7. julij 1941, ko je v Beli crkvi blizu Valjeva počila prva uporniška puška. Tu je Srbija rekla: »Svoboda!« in njeni ljudje so krenili v boj zanj.

Letos o invalidih povsod po svetu

Pred dnevi je bilo v Ženevi zasedanje mednarodne organizacije dela, kjer so ob letošnjem mednarodnem letu invalidnih in drugače prizadetih oseb obravnavali tudi vprašanje zaposlovanja invalidov, ki jih je menda ta čas v svetu brez zaposlitve kar 450 milijonov. Opozorili so na težave pri zaposlovanju invalidov ter njihovem preusmerjenem zaposlovanju, na kar v svojih obsežnih gradivih opozarja že organizacija Združenih narodov.

Borci v delovni organizaciji

V delovni organizaciji Ina nafta v Lendavi med drugim deluje tudi aktiv borcev, ki združuje 54 članov. Osemindvajset jih je v pokoju, 24 pa redno združuje delo. Letna konferenca omenjenega aktivna je pokazala, kot so dejali v razpravi, da so zdravstvene storitve članov zveze borcev še vedno na nizki ravni. O

prenašanju tradicij NOB je bilo naglašeno, da mladi vse manj smelo stopajo po stopinjah oziroma korakov starejših. Aktiv zveze borcev sodeluje skoraj z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami v okviru delovne organizacije. Njihov utrip dela je moč čutiti predvsem na področju družbene samozasči-te. Bratstvo in enotnost med delavci se je že dodobra okrepilo, kajti dejstvo govori, da so v delovni organizaci-

ji zaposleni delavci skoraj vseh narodnosti SFRJ in med njimi enotnost še nikoli ni splahnela. Razveseljivo je tudi to, da s člani ZB, ki so v rednem delovnem razmerju, dokaj dobro sodelujejo ostali člani aktivna, ki zasluženo uživajo pokoj. V tem aktivu je v začetku letošnjega leta vzklila ideja, da bi odkrili spominsko ploščo. S skupnimi močmi so jo kupili. Odkritje je bilo 26. aprila letos na karavli Štefana Kovača v Lendavskih gorah, katere pokrovitelj je delovna organizacija INA-nafta. V sklopu letošnjih pomembnih jubilejev se borci te delovnega kolektiva udeležujejo vseh praznovanj, ki so združena s proslavami; s tem najbolj nazorno dokazujejo, da tradicije prenašajo na mlajše rodove.

Jože Žerdin

Odgovor na odprto pismo z vprašanjem

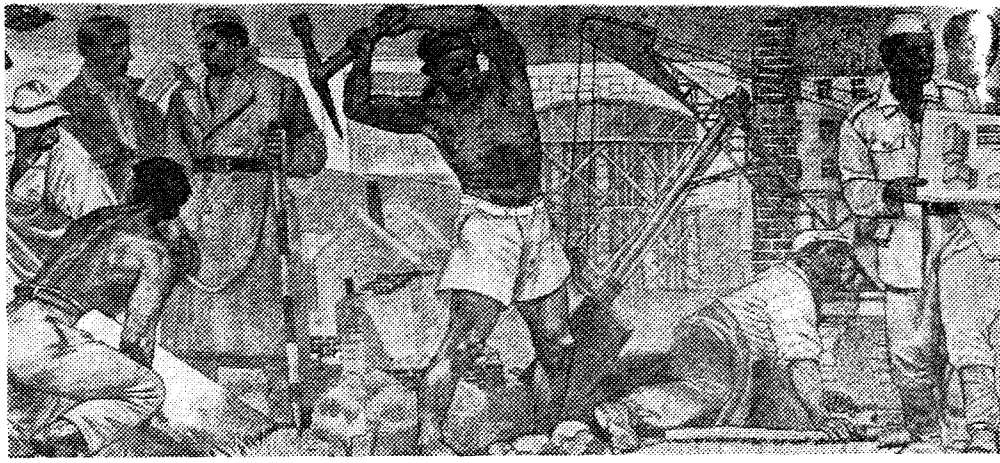
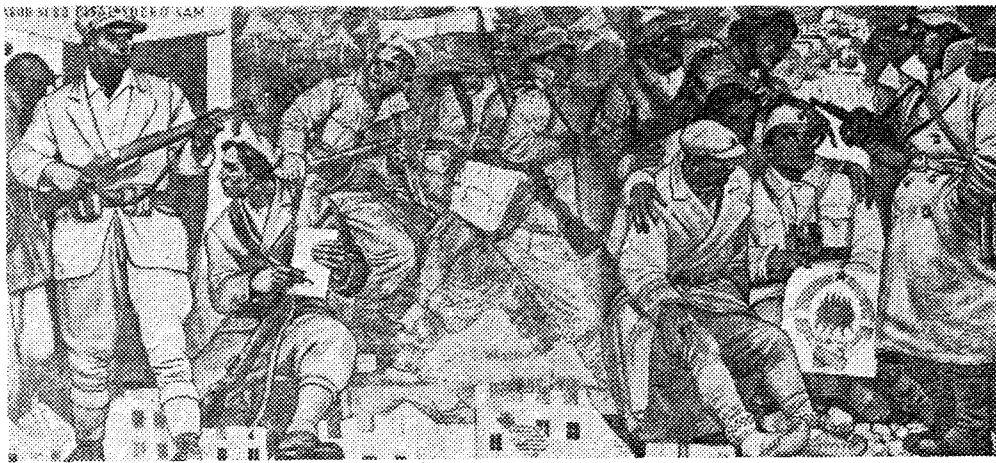
Kako s posojili za avtomobile VI

Pismo smo obravnavali na seji komisije dne 23. 6. 1981 in ugotovili tole:

z uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o splošnih pogojih za potrošniške kredite, ki je bila objavljena v Ur. listu SFRJ št. 19/81, gre resnično za zmanjševanje pravic vojaškim invalidom pri odobravanju potrošniških kreditov za nakup osebnih avtomobilov v sklopu stabilizacijskih ukrepov. Uredba je bila sprejeta po hitrem postopku brez poprejšnje konzultacije s pristojnimi upravnimi organi v zvezi oziroma republikah. Komisija za vojaške invalide pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije o zadevi ni bila obveščena.

Komisija predlaga Republiškem komiteju za borce in vojaške invalide, da zahteva spremembo te uredbe, s čimer bi se obnovile pravice vojaškim invalidom pri najemanju potrošniških posojil za nabavo osebnih avtomobilov, ki jim služijo kot ortopedski pripomoček.

Komisija za vojaške invalide pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije

Vsak čas v kolesju zgodovine nosi s seboj tudi mlado generacijo. Na prvi pogled se zdi njihovo življenje tako različno, vendar imajo v sebi nekaj skupnega, željo po spremembah, po novem in boljšem, željo ustvarjanja. Ko opazujemo te mlade ljudi, jih hvalimo ali kritiziramo, se večkrat zgodi, da, kakor pravimo, zaradi drves ne vidimo gozda – ne vidimo organizacije mladih zveze socialistične mladine, v kateri se prepletata mladostni žar in elan, neomajna volja po graditvi novega s preseganjem ovir pri nadaljnjem razvoju socialističnih samoupravnih odnosov. ZMS predstavlja široko fronto mladih borcev za graditev še humanejše, bolj demokratične družbene ureditve, borcev, ki sicer niso na lastni koži občutili ogromnih fizičnih in psihičnih bremen, ki niso bili podvrženi nečloveškim naporom, trpljenju in zatiranju, ne spoštovanju osnovnih človeških moralnih in etičnih vrednot naše polpreteklosti, ko so mladi žrtvovali svoja življenja za svobodno Jugoslavijo, skupnost enakopravnih narodov in narodonarodnosti.

Pogovor s sekretarjem ZSMS Robertom Černetom o mladini in mladinski organizaciji je razjasnil nekaj vprašanj, ki si jih marsikdo postavlja, če ne glasno, jih pa v sebi premleva.

Govorimo o tradicijah NOB, o likih borcev, ki jih postavljamo za zgled naši mladini. Kako jih mladina sprejema in kako lahko v današnjem času, ko pri nas ni vojne, izkazuje, da revolucionarne korenine živijo naprej?

Narodnoosvobodilni boj ta veliki nacionalni spomenik, pozna vsak naš mlad človek. Vprašanje pa je koliko mladi poznajo podrobnosti. So trenutki, ko se rojevajo tudi dvomi, kakor pa na primer ob filmu Na svidenje v naslednji vojni. V takih trenutkih bi morali borci še jasneje spregovoriti mladim in jim ponuditi pravo podobo naše revolucije. Ne moremo zanikati, še so taki, ki bi naš NOB radi razvrednotili, čeprav je pravzaprav nemogoče zmanjšati vrednote očetov in dedov, ki so nam izborili svobodo. Mladi vedo za sinove naše Jugoslavije, katerih imena so vklesana na vsakem koščku domovine in simbolizirajo naš boj, imena kot so Tito, Kardelj, Ivo Lola-Ribar itd., blizu pa so jim tudi tisti drobni ljudje v zaledju, ki so sestavljali jedro oboževanega odpora in brez katerih narodnoosvobodilni boj ne bi bil odraz vseh-plošnega hotenja vseh ljudi in tudi ne bi uspel. Vse to mladi spoštujejo, in zato škodi ugledu simbola revolucije, da sedaj, po štiridesetih letih svobode, obstajajo določene razprtije med borci. Mladi to občutijo.

Negujemo pridobitve narodnoosvobodilnega boja, obenem pa se zavedamo, da se je potrebno tudi danes bojevati, se spopasti z nalogami, ki nam jih postavlja današnji čas. Seveda, takrat je bilo drugače, treba se je bilo bojevati s puško v rokah, življenje je viselo na nitki. Bil je potreben pogum in veliko veliko odrekovanja. Tudi danes so potrebni pogumi, trdna volja in mladostni polet. Prisotnost revolucionarnega duha v današnjem času pomeni biti aktivno prisoten povsod tam, kjer se sprejemajo odločitve o nadaljnjem družbenem razvoju ter reševanju obstoječih družbenih protislovij. Biti borec Titove Jugoslavije pomeni nositi odgovornost za sprejete odločitve, pomeni biti odgovoren za nadaljevanje revolucije. Tudi v današnjem času sta potrebna tako revolucionarni duh kot brezkompromisni boj s tendencami vračanja na staro, in ta boj ni niti najmanj lahek. Sovražnik današnjega časa je vse tisto, kar preprečuje boj za novosti, neprestano izpopolnjevanje, boj, ki je povezan s humanizacijo in razvojem socialističnega samoupravljanja, ki teži v popolno osvoboditev človeka.

V čem je sorodnost in v čem so razlike med mladimi generacijami vojnega, povojnega in današnjega časa? Kaj jim je skupno?

Različen je čas, v katerem mladi ljudje živijo, in pogoji življenja, ki jih prinaša nenehni svetovni razvoj. Kakor rečeja nit povezuje mlade nenehen boj za boljše in lepše, ki ga zahteva vizija svetle prihodnosti. Ko je fašizem razkosal Jugoslavijo, je mladina predstavljala 75 odstotkov vseh borcev v bojnih

Pogovor s sekretarjem republiške konference ZSMS Robertom Černetom o mladini in mladinski organizaciji

Življenje narekuje neprenehni boj

vrstah za osvoboditev domovine. Vodila jo je ljubezen do domovine, zato je takoj sledila pozivu KP v boj proti sovražniku, ko je kraljeva vojska odpovedala. V SKOJ organizirana mladina je predstavljala avantgardo v boju in zaupane so ji bile tudi pomembne naloge v povojni izgradnji. Če primerjamo takratne naloge mladine z današnjimi, najdemo precej sorodnosti. Leta 1948 je tovariš Tito na skupnem kongresu SKOJ in Ljudske mladine poudaril štiri naloge: vzgajati sebe in druge mladince, politično vzgojo, množično telesno predvojaško pripravljenost in udeležbo mladih pri prostovoljnem delu. Vse te naloge so danes spet postavljene pred mladino. Povojna obnova je bila najpomembnejša usmeritev mladih in mladinske organizacije. Pokazala se je pripravljenost mladih, da omogočijo čim boljše življenje vsem, ne samo sebi, da omogočijo razvoj gospodarstva. Danes imajo mladinske delovne akcije poleg ekonomskega tudi idejni pomen, saj veliko prispevajo k oblikovanju socialistične osebnosti. Tudi strokovno izobraževanje je bilo takoj po vojni tako kot danes med prioritetaimi nalogami, in prav tako boj proti sovražnim tendencam ali pa razvijanje bratstva in enotnosti.

Zveza socialistične mladine Slovenije je nadaljevalka skojevske organizacije izpred vojne. Na svoji razvojni poti je doživljala vzpone in padce, povezane z objektivnimi pogoji svojega življenja in delovanja. Kakšna je njena vloga pri graditvi socializma?

Korenine mladinske organizacije najdemo v letu 1919, ko je bil ustanovljen SKOJ. Leto 1942 je prineslo širšo organizacijo, imenovano USAOJ, ki je združila vso napredno mlado generacijo in se je tudi vključila v partizanske vrste. Ime organizacije se je spreminjalo, pač s spremenjenimi potrebami časa in funkcij, ki jih je mladina opravljala. Tovariš Tito je bil izjemen poznavalec razmer, ki so vladale, ne samo med mladimi ljudmi, ampak tudi v mladinski organizaciji. Leta 1948 je na skupnem kongresu SKOJ in Ljudske mladine Slovenije opozoril na dvojnost med obema organizacijama, ki hromi nadaljnji razvoj. Kajti izhajati moramo iz enotnega cilja vseh mladih ljudi, ne le komunistov, iz cilja zgraditi socialistično domovino. Vzgojo v duhu socializma in internacionalizma pa lahko opravlja le enotna mladinska organizacija, s tem da odigravajo v njej komunistični mladinci idejo avantgardo, kar bi moralo biti tudi danes.

Pomemben kongres za razvoj organizacije je bil 9. kongres leta 1974, ko sta se združili zveza socialistične mladine in študentska organizacija. Za krepitev organizacije je pomembno, da ni elitna, ampak je organizacija vseh mladih. K temu je pripomogla uvečba kolektivnega članstva, torej vključevanje v mladinsko-organizacijo vseh družbenih organizacij in društev, v katerih delujejo mladi. To naj bi privedlo do programske in akcijske enotnosti.

Mladinska organizacija se nikoli ni zavestno zapirala vase, kot ji pogosto očitajo, čeprav namenja več pozornosti reševanju mladinskih problemov – navsezadnje je to le organizacija mladih. Sicer pa so mladinska vprašanja tudi družbena in obratno, ni jih mogoče ločevati. Mladina in mladinska organizacija imata danes še druge naloge: sistem socialističnega samoupravljanja omogoča mladim, da se vključujejo v sodobne tokove življenja v vseh okoljih, kjer se sprejemajo pomembne odločitve in se gradijo družbeni odnosi. In tu ni mogoče zanikati, da mladinska organizacija še ni tisto, kar bi morala biti. Poiskati je treba vzroke. Tovariš Kardelj je postavil vprašanje, koliko druge organizacije ustvarjajo pogoje, da se mladinska organiza-

cija vključuje in odpira, da zaživi delegatski sistem s čim večjim številom mladih. Tovariš Tito je vprašanje razvoja socialističnega samoupravljanja vedno povezoval z mlado generacijo. Mladim ljudem ne more biti vseeno, kakšen bo njihov jutri, zato mladi svojo prihodnost povezujejo s perspektivo socialističnega samoupravnega razvoja. Tito nam je bil učitelj in mentor.

Tovariš Tito je vedno govoril o mladini kot o tisti sili, na kateri sloni prihodnost naše domovine. Ali se današnja mladina dovolj zaveda svojih nalog in ali dovolj trdno stoji v frontnih vrstah?

Kaj je še treba storiti za krepitev zavesti? Življenjska vprašanja mladih velikokrat ločujemo od življenjskih vprašanj ostalih. To ni prav, saj mladi delijo usodo vseh delovnih ljudi. Vključujejo se v frontne organizacije, razne interesne, družbenopolitične skupnosti, samoupravne organe itd. Tu je mladinska organizacija storila korak naprej v razvoju zavesti mladih, da je potrebno aktivno vključevanje v te organizacije, s sprejemanjem vseh odgovornosti, ki jih nalaga delo v njih. V zadnjem času to dokazuje bolj intenzivna usmerjenost mladinske organizacije v SZDL in to, da mladi svoje interese izražajo po delegatski poti, kar je še posebej prišlo do izraza v zadnjih pripravah družbenih planov, pri razpravah o zaposlovanju in o štipendijah. Šli smo po poteh, ki jih ponuja naš politični sistem, čeprav bi bilo lažje zahtevati za ulic. Vendar bi to le dokazovalo nezrelost.

Marsikje zanemarjajo sposobnosti in energijo mladih, ki so do 27. leta starosti že zrelo oblikovani in bi lahko dali velik prispevek pri reševanju vprašanj, bodisi v šoli, v KS, itd., mladi pa dobijo odpor do organizacije, v kateri se čutijo nepotrebne. Dejavnost mladinskih organizacij se tako večkrat omeji na ozka interesna področja. Merilo uspešnosti mladinske organizacije pa je prav njena sposobnost usmerjati mlade v organizacije odločanja. Konkretno angažiranje v delegatskem sistemu je najboljša šola samoupravljanja. Tu se mladi kalijo in čutijo odgovornost za sprejete odločitve.

Pojavljajo se trenutne slabosti in napake, ki se jih zavedamo, sicer ne bi bili marksisti. Ena od teh je, da mladi premalo čutijo pripadnost mladinski organizaciji, torej v njej ne najdejo sebe. Zakaj? Poiskati je treba odgovor. Programi dela so marsikje neživljenjski, izpred desetih let, ki ne morejo zadovoljiti današnjih zahtev, metode dela so zastarele itd. Za odpravljanje teh in še drugih težav postaja ena najpomembnejših stalnih nalog ZSMS množično idejnopolitično marksistično izobraževanje, ki bo nenehno povezano z družbeno prakso, da mladi spoznajo vzroke za družbena protislovja, ki ogrožajo današnji čas, in se na podlagi spoznanja, z okrepljeno socialistično zavestjo postavijo v frontne vrste odpravljanja le-teh.

Kaj pomeni obrambna pripravljenost mladine? Kaj namerava oziroma je že storila mladinska organizacija, da bi se čim več slovenskih mladincev odločilo za vojaški poklic?

Ko govorimo o obrambni pripravljenosti, moramo izhajati iz stališča: če svojo perspektivo povežeš s socialistično družbo, to pomeni, da si to družbo tudi pripravljen braniti, ker le v njej vidiš možnosti osebnega razvoja vseh, svobodnega odločanja, enakopravnosti med narodi itd. V tem smislu ni bojazni za obrambno pripravljenost naše mladine. Mladi so odločni v tem, da ohranijo vse to, kar so prejšnje generacije z velikimi napori dosegle,

in ne samo to, ampak tudi, da pridobljene vrednote dalje izgrajujemo. Neomajen patriotizem, privrženost politiki izgrajevanja socialističnega samoupravljanja in razvijanju mednarodnih odnosov na osnovi politike neuvrčenosti, vse to so kvalitete, ki označujejo črnašnjo mlado generacijo. Besede pa je treba potrjevati. Tu ZSMS odigra pomembno vlogo v krepitvi pripravljenosti mladih, da ohranijo pridobljeno. Naša konkretna dejavnost je usmerjena v vključevanje mladih v enote in štabe teritorialne obrambe. S tem mladinska organizacija pridobiva znotraj TO. Rezultati so zadovoljivi in zadovoljiva je tudi ugotovitev, da je v teh enotah veliko ženske mladine. Velika pozornost vključevanju žensk v SLO in DSZ ima svojo inspiracijo v narodnoosvobodilnem boju, ko so se borke z ramo ob rami enakopravno bojevale ob svojih tovariših. Sicer pa vključevanje žensk izhaja že iz samega koncepta samoupravljanja. Splošni ljudski odpor sploh ne bi bil splošen, če v njem ne bi bilo žensk, saj predstavljajo te več kot polovico prebivalstva pri nas.

Tovarištvo, enotnost, enakopravnost, samoupravljanje in delo so vrednote, ki so zrasle iz revolucije in o katerih vedno spregovorimo tudi, ko beseda nanese na mladino. Kako jih mladina sprejema in goji?

Vedeti je treba, da je ZSMS ne samo družbenopolitična, ampak tudi vzgojna organizacija, ki nameni veliko pozornosti vsem tistim vrednotam, ki izgrajujejo naš sistem in krasijo vsakega posameznega člana naše socialistične sposobnosti. Delo? Mladi delijo usodo delavskega razreda, zato ne moremo ločiti njihovega pogleda na delo od pogleda ostalih. Delo je pač podlaga, iz katere izhajajo pravice človeka. Govorimo o zadovoljevanju čim širših družbenih potreb. Tudi mladi morajo preboleti otroško bolezen v družbi, da zahtevamo in delimo več, kot smo ustvarili. Če delamo tako, potem se moramo vprašati, na čigav račun? Mar to prepuščamo prihodnjim generacijam? To ni socialistično obnašanje! Mladina to dobro ve, in zato si prizadeva za plačilo po delu.

Mladinsko delo niso samo zvezne, republiške in lokalne MDA, ampak tudi delo mladih v KS, v različnih družbenopolitičnih in drugih organizacijah in društvih pa še kje. Kako lahko na tej skupni podlagi vrednotimo in ocenjujemo prizadevanja mladine?

Živimo v času hitrih in burnih sprememb. Oteženi pogoji gospodarjenja pogojujejo poslabšanje družbenoekonomskega položaja delavcev in s tem tudi družbenoekonomskega položaja mladih. Povečala se je brezposelnost, predvsem na račun iskalcev prve zaposlitve, visoka stopnja inflacije in padec osebnih dohodkov sta otežila pogoje, v katerih živijo mlade družine. Padec realnih štipendij ob hkratnem povišanju oskrbnin v domovih za učence in študente je znatno poslabšal socialnoekonomski položaj mladih v vzgoji in izobraževanju. Mladi smo opozorili na zaostranje družbenoekonomskega položaja, in ne le to, z vso resnostjo in odgovornostjo smo ustvarjalno prispevali k nakazovanju in sprejemanju odločitev za čim hitrejšo odpravo vzrokov sedanjih težav. Le ena je pot za uspešno prebroditev družbenih protislovij, to je izraba vseh demokratičnih mehanizmov, rešitev problemov v interesu delavskega razreda v obliki širokega soočanja stališč in argumentov v samoupravnih oblikah odločanja. Po tem, koliko mladi prispevajo k reševanju omenjenih problemov, bi morali vrednotiti delo mladih.

Zveza socialistične mladine želi biti široka fronta mlade generacije, v kateri se bodo prepletali in usklajevali različni, velikokrat tudi nasprotujoči interesi. Hoče biti valujoča reka, dinamična in življenjska organizacija. Mladi želijo biti v prvih vrstah, s svojim znanjem, voljo, sposobnostjo in elanom se želijo spopasti z vsemi problemi, ki se pojavljajo v družbenem razvoju želijo kaliti sebe in družbo, v kateri bodo lahko tudi prihodnji rodovi zapeli: Lepo je v naši domovini biti mlad...

Milica Ostrovska

Kljub vsemu odpor

V zgodovini slovenske književnosti zavzema delo Milice Ostrovske Kljub vsemu odpor posebno mesto. Naprej je izhajalo v mariborskem dnevniku Večer (1958–1960) v nadaljevanjih, nakar je izšlo v treh knjigah (1963–1967–1968) in bilo sorazmerno hitro povsem razprodano. Knjige so pošle, a zanimanje zanje na Štajerskem, predvsem v Mariboru in okolici, ni usahnilo. Narobe, takó ali drugače zainteresirani so se pisatelji kar ponujali z dodatnimi odkritji oziroma pojasnili. Lahko rečem, da je delo postalo vseljidska last.

Pravim »delo,« ker je uvrstitev v katerokoli obliko po literarni teoriji nemogoča. Meja med leposlovjem in znanostjo v njem ni jasno zarisana. Kljub vsemu odpor ni ne kronika in ne roman, pa tudi ne zbirka biografij posameznikov oziroma skupek kritičnih ocen dogodkov in dogajanj. V leposlovju je bistvena svoboda avtorja obravnavane snovi, lahko niha med objektivno resnico in svojo domišljijo, medtem ko se mora znanstvenik strogo držati dejstev, temelječih na (dosegljivih) arhivskih dokumentih in na pričevanjih družbeno verificiranih oseb. V knjigah Kljub vsemu odpor je mogoče zaslediti po nekaj prvin od skoro sleherne literarne zvrsti. Bralci se bodo morali pač sami potruditi do odgovora na vprašanje: »Ali leposlovje ali znanstvena literatura?« Trdim, da nisem daleč od pravilne ocene, če rečem, da je **Kljub vsemu odpor slovenska zgodovinska shriljvka**, ki bo vznemirjala še pozne rodove.

Maribor z okolico je bil v letih 1941–1945 pekel v najhujši obliki. Da mu je pisateljica Milica Ostrovska poskušala postaviti ogledalo v pisani besedi in izboru slikovnih ponazoril, je bila nedvomno zelo tvegana odločitev. Maribor je že stoletja na udaru nasilnega nemškega prodiranja na jug in proti vzhodu. V vsej Jugoslaviji je edino mariborska tla oskrunila krvava noga »božje šibe dvajsetega stoletja« Adolfa Hitlerja prve dni okupacije 1941. Iz Maribora je zasikal v svet histeričen ukaz množičnega klavca: »Napravite mi to deželo nemško!« Smiselni prevod se pravzaprav glasi: »Iztrebite slovenski narod!«. In v Maribor se je zajedlo jedro uničevalnega nacističnega stroja, brez primere v zgodovini. Izgoni, zapor, inkvizitorska mučenja, streljanja in obglavljanja so se v njem vrstila skoraj polna štiri leta.

Le kdo na svetu bi verjel, da se tudi v peklu

lahko zgođe čudeži? V Mariboru se je to zgodilo že 29. aprila 1941. Na Volkmerjevem prehodu so skojevci zažgali dva nemška avtomobila. Torej – upor v peklu? Da! Prva bakla se je razplamtela v požar, v narodnoosvobodilni boj do zmage v letu 1945. Med »čudeže v peklu« sodi nemara tudi izid zmagoslavne vesti – 9. maja 1945 zjutraj. Že tisto noč, ko so Nemci zapuščali mesto, so v mariborski tiskarni brneli rotacijski stroji in bruhalci nov, slovenski časopis »Pozdrav osvoboditeljem«. V 20.000 izvodih. Na čelni strani je bila velika reprodukcija portreta maršala Tita po Jakčevi upodobitvi. Besedilo je sestavil kustos pokrajinskega muzeja prof. Franjo Baš. Kako je bilo mogoče? O tem govore tri knjige Kljub vsemu odpor na 1.356 straneh. Ustresen povzetek ni izvedljiv. Knjige je treba prebrati!

Milica Ostrovska je začela zapisovati izjave in zbirati podatke od preživelih že v letu 1945. Zamudno in zahtevno delo nadaljuje za verjetne nove izpopolnitve besedila, čeprav je že v sedanje vtakala pričevanja 800 oseb. Preučila je gore dokumentarnega gradiva in se posvetovala s sodelavci, znanstvenimi raziskovalci NOB na Slovenskem, predvsem z osebjem pokrajinskega muzeja NO Maribor.

Temelj avtoričinemu delu je vendarle spominsko gradivo. Za končno obdelavo si je Milica Ostrovska zadržala pravice svobodnega umetnika. Ni se pustila vkleniti v suhoparno registriranje zgodovinskih izsledkov in ne v zvezi znanstveno preverjene kronologije. Prič ni zaustavljala v izjavah, čeravno so nekatere že mejile na očitna povičevanja ali na sumničenja. Zapisnike je v celoti odstopila muzeju NO, za besedilo v delu Kljub vsemu odpor pa je izbrala krajše izsečke in jih poskušala povezati v smiselno upodobitev Maribora med okupacijo in narodnoosvobodilnim bojem, kakor je tudi zapisala v podnaslov.

Tako so nujno morale nastati praznine v sicer smelih skicah stoterih dogodkov in daljših obdobjih. Ponavljam – zgolj skice! Izognila se ni niti omembam okupatorjevih sodelavcev in izdajalcev. Med njimi izstopajo prave pošasti v človeških podobah: Jože Lovčec ter Marija in Karel Kladnik. Kako je bilo mogoče, da so le-ti igrali, celo daljša obdobja, dvojno vlogo? Kako so sploh lahko izročali iskrene, a nepazljive borke in borce ter sodelavce-podpornike odpora nemški tajni polici-

ji, da jih je po zaporih zverinsko mučila, nakar jih je večidel poslala v koncentracijska taborišča ter pred puške oziroma pod nož in sekuro-giljotino? Resda so jih razkrinkali in obsodili na smrt z ustrelitvijo. Žal, prepozno, in kar je najmanj razumljivo, brez temeljitih preiskav z zapisniki. Avtorica rahlo kaže na širše razpredene mreže. Enako nepopolni so orisi nesoglasij v vrhu vodstva narodnoosvobodilnega gibanja v Mariboru in okolici oziroma na Štajerskem, ki so se prevesila celo v povojni čas. Nedorečenosti je v vseh treh knjigah kar precej, ni pa jih šteti med neodpuštljive pomanjkljivosti, ker so pač večidel posledica medsebojno neusklajenih podrobnosti v pričevanjih z dokumentacijo v muzeju NO na eni, na drugi strani pa tudi očitna posledica »trojstva« v avtoričinem značaju. Milica Ostrovska je razumnica širokih obzorij, pisateljica-umetnica s skrbno izbrušenim slogom v podajanju snovi in neutrudljiva iskateljica objektivnih resnic.

Odkod njen velik uspeh pri bralstvu na Slovenskem? V času protislovij na knjižnem trgu. Finančna zmogljivost ljubitelja-kupca kulturnih dobrin drsi neusmiljeno navzdol,

nabavne cene (tudi) knjižnim izdelkom pa se nezadržno vzpenjajo navzgor. To pa še ni vse! Založbe polnijo slovenski knjižni trg s čedalje obširnejšimi in luksuznejšimi novostmi. Tudi na področju obravnavanja NOB in socialistične revolucije. Na primer: »Kokrški odred« Ivana Jana v štirih, »Tomšičeva brigada« Francija Strleta v treh in »Kljub vsemu odpor« Milice Ostrovske pravtako v treh knjigah. Cene tem izdajam se krepko približujejo zagotovljenemu, najmanjšemu OD zaposlenega delavca-večinskega kupca lepe knjige. Kljub vsemu naklade kopnijo. V nekaterih primerih že kmalu po izidu ni v izložbenih oknih knjigarn najti niti enega izvoda, na primer: »Tomšičeva brigada« Francija Strleta. Ponatisi sledijo ponatisom, dopolnjeni in razširjeni. To so uganke knjižnega trga našega časa! V vsakem primeru niso razrešljive. Izjema sta NOB in socialistična revolucija, ki še kličeta po sprejemljivih upodobitvah. To vrzel zapolnjuje Milica Ostrovska s svojimi deli. Dokaz je podatek, da se je Kljub vsemu odpor tudi in takoj vključil med uspešnice. Upajmo, da ni zadnji!

Jaka Slokan

Vzgoja in izobraževanje v misli in delu Josipa Broza Tita

»Treba je delati in se učiti!«

Pod geslom teh Titovih besed je Slovenski šolski muzej v Ljubljani priredil razstavo o vzgoji in izobraževanju v mislih in delu Josipa Broza Tita, ki so jo strokovno pripravili ob 40-letnici vstaje in revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti sodelavci Pedagoškega muzeja v Beogradu. Besedilo za spremljajoči katalog je prispeval dr. Stevan Bezdanov.

»Bogastvo teoretičnih misli, idej, praktičnih stališč in

zavzevanja zanje, pobud in sporočil Josipa Broza Tita je vtkano v naše dosežke vzgoje in izobraževanja, je pa tudi zanesljivi kažipot nadaljnjih revolucionarnih sprememb na tem področju družbenega dela. Zamisli, stališča, uporabna v praksi, in prizadevanje tovariša Tita prav zdaj uresničujemo delavci v združenem delu in vse subjektivne socialistične sile naše družbe v socialistični samoupravni preobrazbi vzgoje in izobraževanja,« je med

drugim zapisano v katalogu k razstavi, ki je skušala predočiti družbenoekonomsko in pedagoško povezanost izobraževanja in materialne proizvodnje ter marksistično zasnovanost vzgojnoizobraževalnega procesa, veliko zanimanje tovariša Tita za oblikovanje vzgojnoizobraževalnega sistema in njegovo skrb za to, da bi imeli vsi enake možnosti za izobraževanje.

B. Ž. J.

DOGODKI

Srečanje pevskih oktetov. Komaj en teden po množičnem »zborovanju« slovenskih pevskih zborov, ki so 19. junija odpeli svoje pesmi v »pevskem vele mestu« Šentvidu pri Stični, so se v Šentjerneju zbrali tudi slovenski okteti. Bilo je deseto zaporedno srečanje in je potekalo v znamenju nenehne pevske in številne rasti oktetovskega petja, katerega popularnost na Slovenskem je zdaj že tolikšna, da se je prišlo predstaviti kar petdeset pevskih sestavov. Ker je tudi to pevsko srečanje poteklo v počastitev štiridesetletne obletnice vstaje, so v programu vidno mesto zavzemale borbene in domoljubne pesmi. Eden pevskih vrhov je bila predstavitev kantate »Pohorski bataljon«, ki sta jo izvedla Koroški akademski oktet s solistko Dragico Čarmanovo ter pihalni orkester iz Domžal.

Orel in korenine. Nedavno izdanima knjigama, ki napovedujeta letošnjo počastitev spomina na trideseto obletnico mučeniške smrti pisatelja Louisa Adamiča (knjigi njegovih pisem ter študij o njegovem življenju in delu), se je te dni pridružil tudi ponatis njegovega slovitega opisa rodne dežele in njenih ljudi v času preloma z informbirojem ter iskanja svobodne in samostojne poti v prihodnost: Orel in korenine. Sestavni del te znane knjige je Adamičeva biografija našega predsednika Tita. Uvodno študijo h knjigi (katere cena je 650 dinarjev) je napisal Ivan Bratko. Knjigo je založila Državna založba Slovenije.

Jugoslovanski balet in njegov obraz. V ljubljanskih Križankah se je iztekel prvi del letošnjih poletnih kulturnih prireditev – žal v znamenju neprijaznih deževnih večerov,

s kakršnimi nam je v obilju postregla druga polovica letošnjega junija. Na svojem devetem baletnem bienalu so se drugo za drugim predstavila jugoslovanska baletna gledališča – z vsem svojim bliščem in hkrati »bedo«, katere poglavitno vprašanje je pomanjkanje zadostnega števila šolanih, predvsem dobrih (in predvsem moških) plesalcev.

Zadnje priprave na festival jugoslovanskega filma. Kot vsako leto bo v puljski Areni tudi letos – »praznik« jugoslovanskega igranega filma, osemindvajsetič zapored. Organizatorji predvidevajo, da bo predstavljениh petindvajset novih filmskih del. Nekatera so sicer že dokončana, večina pa je še zmerom v »vroči« laboratorijsko-tehnični obdelavi, tako da bo vsaj nekaj filmov doživelo v Areni sploh svoje prvo predvajanje. Srbski filmarji prinašajo na festival dvanajst, hrvaški osem, bosansko-hercegovski in makedonski po dva in vodinski en film – Slovencev pa tokrat, prvič, odkar poteka jugoslovanski filmski festival, ne bo v Pulju. Festival se bo začel 18. julija. V njegovem okviru bo posvetovanje na temo »Revolucija in NOV v jugoslovanskem igranem filmu«, pripraviti pa nameravajo tudi razstavo pod naslovom »Jugoslovanski film o narodnoosvobodilnem boju 1941–1981«.

Slovenski kulturni dom v Šentprimozu na Koroškem. Šentprimoz v Podjunj je slavil. Slovenski kulturni dom Danica, ki so ga zgradili s krepko prostovoljno pomočjo društvenih članov in mnogih prijateljev, med njimi tudi delovne brigade iz Slovenije, ter ob gmotni podpori tako koroških

manjšinskih organizacij kot Gospodarske zbornice Slovenije, pomeni seveda veliko več kot samo enega izmed številnih vaških domov na slovenskem narodnostnem ozemlju. O njegovem bistvu pove nemara vse naslov skulpture, ki jo je kipar Janez Dolenc postavil na ploščad pred vhodom: Druževanje narodov.

Predstavitev mladih. Akademija za likovno umetnost je ponovno napolnila razstavne prostore ljubljanske Mestne galerije s slikami, kipi in grafikami svojih študentov, narejenimi v preteklem šolskem letu. Približno petdeset jih je, teh povečini še ne »zvenečih« ustvarjalnih imen, med katerimi je nekaj izrazitih obetov, nekaj pa tudi takih, da za zdaj ne kažejo sle po prodoru. Odločilnega pomena je seveda obči vtis, ki je – bodi povedano na kratko: dober. Razstava kaže obilo sveže likovne domišljije in zavzetost študentov pri iskanju novih likovnih rešitev, tako da so dela, ki jih predstavljajo, vse prej kot monotona.

Zlate ptice za dosežke v umetnosti. Republiška konferenca ZSMS in tednik Mladina sta letošnja priznanja mladim umetniškim ustvarjalcem razdelila takole: za področje literature pisatelju Emilu Filipčiču; za likovno ustvarjalnost slikarju Jožetu Slaku; za gledališko delo igralcu Pavletu Ravnohribu; za glasbene dosežke avtorju in izvajalcu Janiju Kovačiču; za filmsko področje režiserju Franciju Slaku in filmskem publicistu Silvanu Furlanu; za plesalski in koreografinji Petri Plečko; za arhitekturo Majdi Canjko in Andreju Hrauskemu; za grafično oblikovanje Zdravku Papiču in za fotografijo Janezu Bogataju. Izbor izdelkov

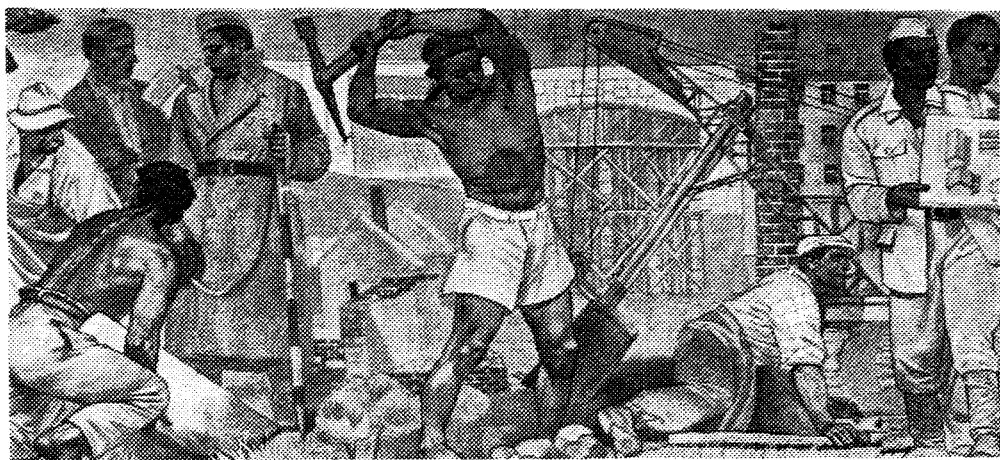
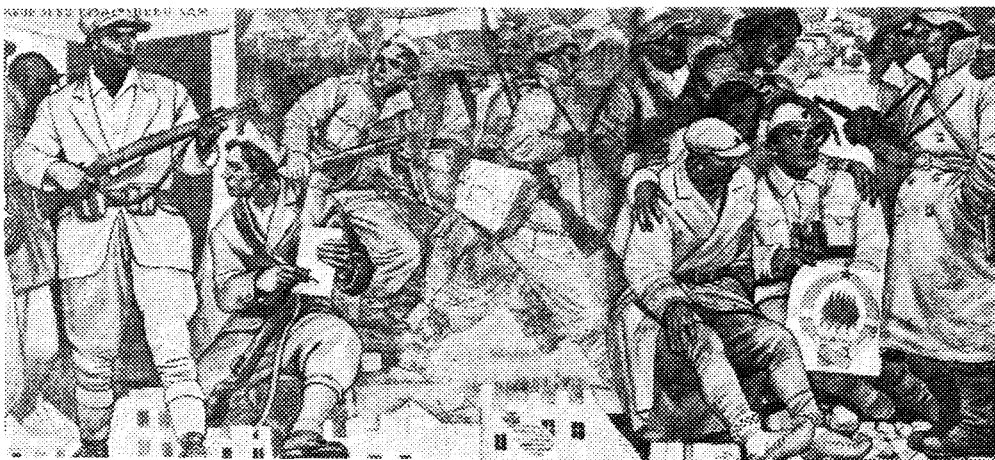
nagrajencev z likovnega in oblikovalnega področja je bil te dni na ogled na razstavi v prostorih študentskega kulturnega centra (ŠKUC) v Ljubljani.

*

Ali se med seboj dovolj poznamo?

Ljubljanska televizija je ob 14. mednarodnem grafičnem bienalu pripravila oddajo, katere namen je bil razmisliti o tem, ali je grafika s svojimi dosežki in sporočili (idejnimi, estetskimi, občečloveškimi) dostopna ljudem tako, kot naj bi bila in kot želi biti. Kakšna je torej socialna funkcija te umetnosti, ki je – denimo – v času narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem pa tudi drugod po Jugoslaviji s polnim zamahom opravljala svoje poslanstvo? Zdaj ga, žal ne. Udeleženci televizijskega pogovora (med njimi tudi Stane Dolanc) so se spraševali, kaj bo v ta namen potrebno storiti. Eden izmed velikih in že kolikor toliko otipljivih obetov je oblikovanje takoimenovanega grafičnega centra v slovenskem glavnem mestu, katerega poglavitna skrb bo plasirati umetnine iz njihovih dokaj zaprtih »hramov« med ljudi.

Skrb za otroke – Titovo generacijo svobode. V Beogradu so predstavili zbornik del in dokumentov z nedavnega vsejugoslovanskega zborovanja, ki je obravnavalo skrb za otroke (Titovo generacijo svobode) v narodnoosvobodilnem boju. Gre za zbir dokazov o pomembnih in tudi danes izrazito aktualnih humanih prizadevanjih, ki so bila poglavitno obeležje jugoslovanske revolucije.

... Biti mlad v teh težkih časih, to se pravi brez mladosti biti mlad,

zreti starega sveta propad, skrivati premnogo nad, to se pravi biti mlad...

Pa je vendar sreča biti mlad, biti mlad in poln nad!

(K. D. Kajuh, Naša pesem)

Biti mlad v tistih težkih časih je pomenilo, imeti malo časa za mladost. To je pomenilo nenadejan skok v sredo življenja, kjer vse življenjske odločitve izgubljajo svojo usodno težo v primerjavi z eno samo, temeljno odločitvijo: za svobodno življenje, pogosto za ceno smrti. In tisti, ki so prerasli svojo mladost v kratkih letih usodnih časov in so jih tudi preživeli, so vendarle prinesli v pozna leta svojega življenja spomin na najbolj polno, plapolajočo mladost, kar jo je mogoče živeti.

Najbrž bi ga nikoli ne spoznala, ko mi ga ne bi pripeljali in predstavili njegovi soborci, revirski tovariši. Alojz Čede-Iztok je eden tistih nekdanjih borcev, ki spregovori o vojnih letih najraje bolj mimogrede, kajti z enako mero zagnanosti kot v vojnih letih se že desetletja »bojuje« za napredek, za boljše delo, za boljše delovne uspehe povsod, kjer dela in kjer ga povabijo k sodelovanju. Že dvajset let živi in dela v Trbovljah, spoznal je delo in probleme v rudniku in v elektrogospodarstvu, sedaj, ko je v pokoju, pa nadaljuje z aktivnostjo v trboveljski borčevski organizaciji. Po rodu je Savinjanec, iz Prebolda, komaj nekaj ur hoda čez zasavske hribe na štajersko stran.

Tudi njemu čas, v katerem je odrasčal, ni dopuščal brezskrbne in sanjave vedrine. Vendar je vojno viхро pričakal pripravljen, to pa je bila vsekakor prednost, ki se je zanj lahko zahvalil predvsem svojem mojstru. Učil se je namreč obrti v Kapli vasi pri Ivanu Ahacu, predvojnem članu komunistične partije, ki mu je v marsičem razgrnil ozka obzorja, ga usmerjal in nenazadnje, 1942. leta, po celoletnem delu na terenu, sta skupaj odrinila k partizanom.

Ahac je 1942. leta padel na Dobrovljah, Iztoka pa je pot vodila skozi številne čete, bataljone in odrede, od Prvega štajerskega, do Druge grupe odredov, od kurirja do člana zaščite komandanta Staneta. »Od Pohorja do napada na Mežico, vse do aprila 1943 sem bil v Stane-tovi zaščiti, potlej pa sem po mesecu dni boleznj postal komandir-miner.« S svojimi tovariši je deloval na območju med Zidanim mostom in Dobovo in njihovo delo so bili številni iztirjeni vlaki, razmaknjene tračnice... Potem je prišel čas v Šlandrovi brigadi; z njo je kot namestnik komandanta druge čete drugega bataljona zasedel ob kapitulaciji Italije Novo mesto, nato pa postal najprej komandant prvega in nato tretjega bataljona. Pri Lukovici je bil ranjen in poslali so ga v Lukovo bolnišnico nad Radomljami.

Lukova bolnišnica je boleč spomin, je film, ki se odvija v počasnem gibanju: Nemci obkolijo skrito bolnišnico, osemnajst ranjencev pobijejo takoj, nekateri, dvainšestdeset jih ujamejo... »Našli so knjigo bolnikov in nas osem, ki smo bili pove-ljujoči kader, odvedli posebej. Tako sem se znašel v Begunjah. Menda so bila naša imena že natisnjena na plakatu za ustrelitev. Tako nam je sporočila neka tovarišica, ki je delala v pisarni zaporov. Bili smo v celici 11 A. Ob štirih zjutraj so nas odvedli na fotografiranje, nam v roke potisnili hlebčke kruha in

Alojz Čede-Iztok: od terenca do borca, od interniranja do borca in soustvarjalca naše stvarnosti

Na robu smrti in sredi življenja

Alojz Čede-Iztok

Spomenik na Ljubelju še danes opominja mimoidoče na zloglasno podružnico Mauthausna. Pogum in tudi velik kos sreče so imeli tisti, ki so iz tega taborišča ušli. Med njimi je bil tudi borec Iztok.

nas nagnali na že pripravljene kamione. Vsi smo bili prepričani, da nas peljejo na morišče. Pa so drugače določili.»

Odločili so tako, da so begunjsko skupino stlačili na transport, ki je peljal v taborišče Mauthausen. Toda kaže, da je bila ta množična morilna ustanova že prenapolnjena in peči niso mogle tako hitro požirati mrličev, kakor so v trumah dovažali nove žrtve. Zato so skupino, v kateri je bil tudi borec Iztok, poslali nazaj, v mauthausensko podružnico Ljubelj.

Alojz Čede-Iztok pač ne bo nikoli pozabil petnajstega oktobra 1944. leta. Tistega neprijaznega jesenskega dne je namreč s skupino Francozov pobegnil iz taborišča. »Ves dan smo tavalj po hribu, na avstrijsko stran smo jo mahnili, ker so nas, seveda, v bližini taborišča iskali Švabi. Potem smo le naleteli na prvi bataljon Zahodno-koroškega odreda in s prvim kurirjem so me poslali v Logarsko dolino na komando mesta, v štab cone.« Potem je bil določen za ofirsko šolo na osvobojenem ozemlju v Metliki. Toda priti tisti čas v Belo krajino, je bila prava umetnost. Vso Slovenijo je bilo treba obiti ob robu. »Na Gorenjskem, nekje pri Železnikih, nas je dohitelo povelje, naj se takoj vrnemo, ker so nas določili za vojaško šolo v Beogradu.« Tako je končal svojo aktivno partizansko boro Iztok in s tem tudi burne doživljaje, ko je pogosto hodil vstric z orumenelo staro s koso, pa ji vsakič srečno ušel.

Vsem tem borcem, ki jih bolezen še ne pesti preveč, je iz partizanskih dni ostal pri vsakršnem delu in aktivnosti nek nemir, ki jih žene, da z delom ne odnehajo, da ne sedejo za miren zapeček, da ostajajo sredi razvoja, ki so ga bili sprožili v tistih letih, ko so morali, pol otroci, čez noč dozoreti.

Oddaljene postajajo kurirske poti, ki sta jih s sotovarišem Milanom Mrzelom ničlikokrat prehodila od Moravskega do Savinjske doline prek zasavskih hribov... Oddaljujejo se tudi spomini na posamične dogodke. Toda klasje prera-no dozorelega življenja je že zdavnaj rodilo sadove. Otroci in vnuki uživajo ti-sto, o čemer so sanjali vsi borci Iztoki; delavci v tovarnah in rudnikih še komaj vedo, kakšni so bili življenjski pogoji njihovih tovarišev v revirjih pred vojno...

Borec Iztok je rad med delavci tudi sedaj, ko je že nekaj let upokojen. Leta in leta že hodi v počitniški dom elektrarne (kjer se je upokojil) kot upravnik. Kar po tri mesece ostane na morju in ureja tam vse potrebno, da je počitni-karjem kar najbolj prijetno. Včasih, dokler so imeli revirski borci še svoj dom, je bil vse sezone v njihovem domu na Lošnju. »Potem pa ga nismo mogli več vzdrževati in sedaj skrbi zanj počitniška skupnost Trbovlje.«

Prijazen, skromen človek, tale tovariš Iztok. Rad pripoveduje o svojem delu v borčevski organizaciji, tudi o delu v elektrarni bi povedal kaj več, če bi ga bili povprašali. O partizanskih letih pa, tako tudi sam prizna, pripoveduje po-redkoma. Nekaj iz svojih spominov bi moral tudi zapisati, da bi tako izpolnil nalogo, ki so si jo zadali v borčevskih organizacijah povsod po Sloveniji. Pa še ne ve, kdaj bo sedel za pisalno mizo. Težko je začeti, težko zapolniti prvo stran belega papirja. Pa vendar, saj bo-ste tudi to nalogo opravili vestno kot vse dosedanje, kajne tovariš Iztok? Toliko je še zanimivih dogodkov iz partizan-skih dni, ki niso nikjer zapisani, toliko je padlih tovarišev, ki se jih je treba spomniti...

Bojana Žokalj-Jesih

Kitajsko-indijsko zblizanje

Že nekaj časa, pravzaprav že nekako dve leti, je zaznati posamična znamenja, ki govore, da je v teku sicer zelo previden in tipajoč proces, rajši bi rekli poskusi, približevanja med dvema največjima azijskima državama, Indijo in Kitajsko. Najnovejši državniški obisk in pogovori na ravni zunanjih ministrov – kitajski zunanji minister je bil v Indiji – pa utegnejo pomeniti že malce bolj otipljivo potrdilo takega procesa.

Brez dvoma zasluži vsak korak približevanja med Indijo in Kitajsko vso pozornost ne le azijske marveč tudi svetovne javnosti. Iz več razlogov. Prvi je vsekakor ta, da gre za odnose med dvema najbolj pomembnima silama Azije pa tudi sveta. Gre drugič, za jasno izražene težnje obeh držav po zblizanju, kar naj bi pomenilo uvod v normalizacijo odnosov. Indijsko kitajskih odnosov namreč že polnih dvajset let ne moremo šteti za normalne, se pravi za take, kot so v navadi med večino držav na svetu.

Sprva, ko sta se Indija – leta 1947 – in dve leti za njo Kitajska pojavili kot neodvisni državi – Kitajska je medtem tudi že uspešno izpeljala socialistično revolucijo – so se njuni medsebojni odnosi začeli razvijati v znamenju prijateljstva in odkritega sodelovanja. Indija je bila med prvimi državami sveta, ki je priznala novo socialistično ljudsko republiko Kitajsko. Iz zgodovine neuvrščenega gibanja so znana načela Pancha sheela (pet načel), ki sta jih podpisala takratna voditelja Indije in Kitajske. Ta načela govore o različnosti poti družbenega razvoja držav. Pet načel je postalo tudi temelj sklepnega dokumenta banduške konference leta 1955, ki govori o odnosih med državami. Te konference sta se udeležili delegaciji Indije in Kitajske. Nekatere bistvene prvine tega dokumenta so dobile mesto tudi v sklepnih listini prve konference neuvrščenih držav v Beogradu leta 1961.

Že leto prej, se pravi leta 1960, pa je šlo tolikanj obetavno indijsko kitajsko prijateljstvo v zaton. Namesto tega je prišlo celo do prave vojne med državama, ki se je končala z zelo težkim porazom Indije. Sploh je to obdobje, leta 1960 in 1961, izredno značilno za odnose v Aziji. Ne gre samo za popolno spremembo dotedanjih odnosov med Indijo in Kitajsko, tudi na črti Kitajska-Sovjetska zveza nastane daljnosežen prelom v dotedanjih odnosih. Nastopi obdobje vse hujšega sovjetsko-kitajskega spora, ki še dandanes ni razrešen. Kitajska se je usmerila na povsem novo pot v notranjem razvoju, navzven pa se je za dolgo dobo zaprla v skoraj popolno izolacijo. Tudi Indija se je odtlej dosti bolj vidno usmerila k zahodu in v njenem notranjem življenju so dobile vidnejši vpliv desno usmerjene sile.

Odločilen zasuk v kitajski notranji in zunanji politiki po Mao Zedongu proti koncu sedemdesetih let je v mnogočem vplival tudi na globljo spremembo kitajskih pogledov na odnose zlasti z neuvrščenim svetom, ki se mu Kitajska skuša približati. V tem sklopu se povsem spremeni tudi politika kitajskega vodstva do Jugoslavije. Eno največjih novosti pa je vsekakor pomenila normalizacija odnosov Kitajske z Združenimi državami Amerike ob skoraj popolni zamrznitvi odnosov s Sovjetsko zvezo.

Težko in dejansko nemogoče je na enem samem srečanju dveh zunanjih ministrov odpraviti vse visoke naplavine nesoglasij in nezaupanja, ki so se nakopičile v dveh desetletjih, odkar med državama ni bilo niti normalnih kaj šele dobrih odnosov. Še vedno se pojavlja na primer neurejeno mejno vprašanje kot možna ovira za trdnejše sodelovanje. Toda je pa hkrati za obe državi tudi vrsta prednosti, ki silijo obe državi k poravnavi nesoglasij. Vsekakor bi urejenost njunih odnosov sama po sebi okrepila položaj obeh in vsake posebej v Aziji in tudi širše. Indija tesneje sodeluje edino s Sovjetsko zvezo, od katere dobiva tudi orožje. Toda četudi ne gre za to, da bi Indija zdaj spremenila politiko do Sovjetske zveze, pa je njena pozicija vsekakor dosti trdnejša, če ima odprte in zgledne poti tudi do Pekinga. Za Indijo je vsaka opora, ki si jo pridobi, potrebna tudi nasproti Pakistanu, s katerim ima med drugim tudi nerešeno vprašanje Kašmira. Morda bi bila miroljubnejša smer v odnosih med Indijo in Kitajsko kaj pravšna spodbuda tudi za tako smer odnosov s Pakistanom, kar bi bilo v veliko korist miru.

Drago Košmrlj

Kulturni dom Španski borci

Od ideje do realizacije

Z izgradnjo kulturnega doma sredi Most se je uresničila stara želja. Zadrugi domovi so drug za drugim spreminjali svojo prvotno namembnost, ko so bili središče kulturnega in družbenega življenja v svojem kraju. Ljudje smo postali zahtevnejši po prostoru in tehnični opremljenosti in kar naenkrat smo se zavedeli, da smo sicer veliko vlagali v izgradnjo objektov za telesno kulturo, da pa smo na objekte za duhovno kulturo povsem pozabili. Še posebno se je izrazilo to spoznanje v akciji ZKS pod naslovom Človek, delo, kultura. Odločili smo se, da se samoupravno organiziramo in s skupnimi močmi postavimo na že varovano lokacijo objekt, ki bo vnaprej še bolj spodbujal in omogočal še hitrejšo rast ustvarjalnosti in poudarjalnosti pri že tradicionalno bogato razviti ljubiteljski dejavnosti (saj imamo 10 pevskih zborov, likovno sekcijo samorastnikov, sekcijo akademskih likovnih ustvarjalcev, 10 gledaliških skupin, lutkovno skupino, papirniški pihalni orkester in harmonikarski orkester).

Leta 1978 smo ustanovili samoupravno interesno skupnost za družbeni standard s statutom, poslovníkom in samoupravnim sporazumom, s katerim so se pristopniki delovne organizacije, družbenopolitična skupnost, samoupravne interesne skupnosti in krajevne skupnosti obvezale v petih letih zdru-

ževati sredstva za izgradnjo objektov: dokončanje drsališča Zalog, izgradnjo kulturnega doma in pokritje bazena na Vevčah. Delovne organizacije združujejo 0,4 odstotka čistega dohodka, ugotovljenega ob končnem obračunu za prejšnje leto. Delovne organizacije, ki so bile v težjem položaju, so bile obveznosti oproščene. Tudi sicer skupnost za družbeni standard ni od nikogar zahtevala izpolnjevanja obvez. Združevanje sredstev je potekalo povsem v duhu prostovoljnosti.

Drsališče v Zalogu je bilo dokončano že 1978. leta. Dne 20. decembra 1979 pa je bila zasajena prva lopata za nov kulturni dom. Temeljni kamen je položil Stane Bobnar, eden od treh še živčih španskih borcev iz naše občine. Takrat je tovariš Bobnar dal idejo, da bi dom poimenovali po španskih borcih in da bi bil njihov spomenik. Ideja je bila sprejeta, dom se je gradil kot domicilni objekt španskih borcev Jugoslavije in je kot taka šla v republiški program izgradnje spomenikov. Prav zato zakon o prepovedi neproizvodnih investicij leta 1980 ni zaustavil gradnje, ki je bila že tedaj v 3. fazi. No, dom je končan, zanj je bilo potrebnih 9 milijard (starih) dinarjev, v njem pa bo za lep čas dovolj prostora za uresničevanje že davno postavljenih želja delovnih ljudi in občanov naše občine.

Komisija za IPD

Ob praznovanju dneva borca v Ljubljani in ob novi delovni zmagi vas delovni ljudje in občani občine Ljubljana Moste-Polje VABIMO NA LJUDSKO ZBOROVANJE z odprtjem kulturnega doma ŠPANSKI BORCI.

Zborovanje bo v soboto, 4. julija 1981, ob 10. uri v Mostah ob Zaloški cesti. Slavnostni govornik bo Stane Dolanc. Po kulturnem programu si boste lahko ogledali novi dom in razstave v njem: razstavo o španski revoluciji, dokumentarno razstavo o življenju in delu Jožeta Mazovca, razstavo o umetniških in znanstvenih dosežkih naših občanov oziroma del, ki so nastala ali so vezana na našo občino, slikarsko in kiparsko razstavo likovnikov iz naše občine in razstavo idejnih osnutkov spominskega obeležja. Po ogledu se bomo povzpeli na prostoru pred novim kulturnim domom Španski borci.

O političnih zapornikih, internirancih in izgnancih

V brestaniškem gradu se bo četrtega julija muzeju slovenskih izgnancev pridružila še muzejska zbirka političnih zapornikov ter internirancev Slovenije.

Ceprav je bila v tem gradu že nekaj let za javnost odprta zbirka fotodokumentov in drugega gradiva o slovenskih izgnancih, je pri komisiji za biveše politične zapornike, internirance in izgnance že pred časom vzniknila ideja o ustanovitvi muzeja, ki bi v slovenskem merilu na enem mestu prikazal fašistične zapore in koncentracijske taborišča, predvsem tista, kjer so skrivali delovali, se na svoj način bojevali, trpeli ter množično umirali slovenski protifašisti in protinacisti. Zelja je prerasla v potrebo, saj je bilo treba na zgovoren in privlačen način predstaviti celo vrsto dokumentov, fotografij in muzealij, ki pričajo o nečloveškem trpljenju naših ljudi pod okupatorjem.

V arhivih in shrambah občinskih regionalnih muzejev, kakor tudi v Muzeju ljudske revolucije Slovenije se je nabralo vse polno gradiva, ki bi skrbno izbrano in razstavljeno lahko opravljalo v urejenem muzeju svoje poslanstvo.

Od ideje do uresničitve je ponavadi sicer dolga pot, toda brestaniški muzej, ki bo odprt ob letošnjem dnevu borca, so k hitrejšemu nastajanju spodbujali mnogi, od številnih obiskovalcev, ki so bili zadovoljni že z ureditvijo zbirke o izgnancih, do nekdanjih zapornikov in internirancev, ki so si to želeli že dolgo in na vseh svojih srečanjih poudarjali potrebo po ustanovitvi takega muzeja.

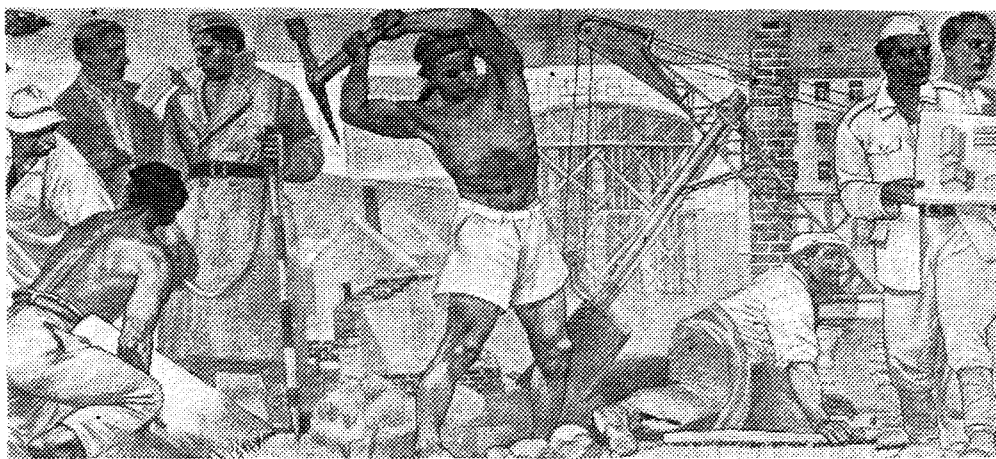
Da bo lahko omenjeni muzej odprt, da so lahko preuredili in prezidali prostore v brestaniškem gradu, so bila potrebna precejšnja finančna sredstva, katerih levji delež je prispevala krška občina, deloma pa tudi kulturna skupnost Slovenije in zavod za spomeniško varstvo Ljubljana. Za strokovni del, postavitev zbirk, je poskrbel muzej ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, precejšen del bremena ob organizaciji za nastanek muzeja pa je prispevala komisija za biveše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije.

Ob pestrem kulturnem programu in slavnostnem govoru Franca Šetince, sekretarja predsedstva CK ZK Slovenije, bo torej muzej odprt v soboto, 4. julija 1981 ob 10. uri,

Republiki odbor zveze združenj borcev NOV Slovenije
Skupščina občine Krško in
Družbenopolitične organizacije občine Krško
vabijo na veliko
PROSLAVO
v počastitev 40-letnice vstaje jugoslovanskih
narodov in narodnosti ter 40-letnice ustanovitve
OF slovenskega naroda

na gradu
BREŠTANICA
4. julija 1981 ob 10. uri
Po kulturnem programu bo v gradu Brestanica
odprta v okviru muzeja revolucije Slovenije
muzejska zbirka političnih zapornikov in
internirancev

Pod brajdami na Tolstem vrhu nad Ravnami na Koroškem, na Kokalovi domačiji, je prijetno dišalo. Nekaj od bezga, bržkone tudi od lipe, pokošena trava se je parila po bregovih in soparica je ljudi stiskala k tlom. Tudi kava je dišala, bil sem na praksi v Turčiji, se je pošalil Ivan Kokal, ki mu pravijo tudi Imre, tam jo znajo prav imenitno pripraviti. Na nasprotnem bregu je v soparici lebdelo Čečovje s svojimi betonskimi kasarnami, nad njimi se je skorajda v nevidnost vzpenjal Navrški vrh, ki mu je delala družbo Uršlja gora.

Teh hribov ni videl dolga leta. Bajta, od koder so ga pognali v beg po svetu, v beg, ki se je spremenil v trdo, nenehno trajajoče revolucionarno delo, še stoji.

»Živeli smo v strašni mizeriji, še »šporhet« je mati sama sezidala, zgoraj, v bajti!«

V bajti, kjer se je rodilo dvanajst otrok, nisi mogel ne živeti ne umreti, je trdil stari Kokal, bajtar in topilec v guštanjski železarni.

Dobrotni Prežih, Voranc, prijatelj koroških ljudi in zaščitnik delavske raje, je Ivanu pripomogel, da je dobil delo v tovarni, da se je izučil za ključavničarja. Voranc je kaj hitro spoznal, da se na fanta lahko zanese in Ivan je postal zveza med naprednimi delavci in Prežihom.

»Prežih je bil moj duhovni oče!«
Mar ni Imre madžarsko ime?

Takrat, po triindvajsetem letu, ko je Ivan začel delati na Guštanju, je bil pri gozdni upravi, v Turnovem gradu, na praksi mlad Madžar Imre in skupaj sta igrala v hotelu v Rimskem vrelcu. Madžar saksafon, fant s Tolstega vrha gramatično harmoniko. Po Vorančevem naročilu mu je nekoč dejal, če bi lahko dobival pisma iz inozemstva na njegov naslov, ker pač ni bil sumljiv policiji. Madžar je privolil in čez noč se je njegovo ime prilepilo Kokalu.

To je bila Vorančeva pogruntavščina, je pod brajdami pripovedoval Imre, napet, impulziven, poln energije, že kar glasen in besede podkrepil s širokimi zamahi rok. Voranc je imel med Guštanjci velik vpliv. Ko so ga prišli aretirati, so se zato pripeljali posebej iz Ljubljane, domači si niso upali.

Zavoji literature potujejo na jug

Ivan je skupaj z Pepijem Kraigherjem in drugimi prenašal napredno literaturo iz Pliberka, Lavamunda in Libelič, kamor je prihajala z Dunaja, čez mejo v Jugoslavijo. To je bil nevaren posel, ki te je mimogrede lahko stal glavo. Pepi je tovoril štirideset kilogramov »vroče« literature, Ivan petindvajset. Nekajkrat je v Guštanj prišel ponjo tudi France Klopčič in jo z avtomobilom odpeljal v Ljubljano in Zagreb.

»France ni poznal strahu!«

Menda osemindvajsetega ali leto pozneje je Ivan omenil Vorancu, da bi šel v Ameriko. Nikamor ne boš šel, k vojakom pojdeš, mi te potrebujemo, je odrezal Voranc.

Voranc je tridesetega leta ušel policiji, Ivana pa so aretirali pri vojaki, v Pljevljah, a je zaradi harmonike, ki ga je spremljala vse življenje, imel srečo. Tala, ki ubira gumbke, res ne more biti nevaren element, so rekli na vojnem sodišču in ga poslali v Ljubljano, kjer je prebil v samici na Mikošičevi ulici dva meseca in pol.

Znova so ga poslali v Črno goro in tako je iznajdljivi Korošec ostal v Ivangradu, takratnih Beranah, do konca vojaščine, brez orožja in pod kontrolo.

»Zame se je vojaščina končala 1931. leta, in ko sem se vrnil, sem se zaposlil v grofovski vrtnariji, kjer je bila komunistična javka!«

Kako se je Imre učil kuhati kavo

Prežihov učenec

Življenje, ki si ga je vzela revolucija

Tjakaj je lahko nesumljivo prišel vsakdo. Med drugimi je v vrtnariji preupal tudi France Klopčič. Takrat je Ivan dobil nalogo, da je treba obnoviti vse partijske organizacije, ki so bile razbite tridesetega leta, ob Vorančevem begu. Imre je nalogo izpolnil, uspešno izpolnil, posledica tega pa je bila aretacija leta 1932 na stari domačiji na Tolstem vrhu, ki se ji je izognil z begom in se umaknil po mnogih peripetijah čez mejo.

Začetek emigracije. Poslej doma ni videl celih štirinajst let.

Snidenje z Vorancem, pot v Moskvo...

Srečanje je bilo prisrčno, rojaka se dolgo nista videla. Vse sem pripravil, da odpotuješ v Moskvo, v šolo, je dejal v

Berlinu Prežih. Avgusta 1932 se je Ivan znašel v Moskvi, ki je bila takrat cilj vsakega komuniste in revolucionarja. V Moskvo je prišel tistikrat, ko so na KUMS (komunistični univerzi manjšin zahoda) končali štiriletni študij štirje Ravenčani, ključavničarji in strugarji; ki jih je Voranc 1929. leta poslal v Moskvo: Karl Luter, Ivan Fajmot, Emerik Štalcer in Franc Blankel.

»Tja si prišel, če si imel za seboj štiri do pet let partijskega dela in če so te v zaporih nekajkrat prebunkali!«

Spanija, 1936. V špansko revolucionarno armado je odšel Imre takoj po študiju in se je vrnil iz nje kot komandant zadnjega bataljona, ki se je vrnil v Francijo.

Prežih ni pozabil nanj. Skupaj s Kopiničem sta dosegla, da se je znova vrnil v deželo komunizma.

Ko se je začela vojna, je bil Imre rezervni kapetan in že zvečer prvega dne

vojne je skupaj z drugimi lovil nemške padalce. Septembra 1941 je moral v Moskvo, odtod pa po naročilu kominterne na Srednji vzhod.

»V Turčiji sem moral organizirati partizanski štab, kar sem tudi storil. V Kai-ru, Bagdadu, Basri sem prepričeval, bolje novačil naše vojake, naj se priključijo odporniškemu gibanju, Titovim partizanom v domovini. Ni bilo lahko. Nihče nam ni pomagal, vsi so nas gledali po strani. Nasprotnike sem imel skoraj povsod okoli sebe. Treba se je bilo znati.«

Izkušnje res nekaj veljajo. Kava, ki jo je skuhal, po turških receptih, sredi vojne pridobljenih, je prijala. Imre je še naprej ves hrupen križaril po burnem življenju, ki bi ga bilo res težko vtesniti v ta skromni kotic zemlje na Tolstem vrhu. Nekam na levo ga obrne, ko vstane. Pred dnevi je padel in se potolkel.

»Kot angleški kapetan (da je prišel do uniforme, mu je pomagala iznajdljivost) sem se pretolkel prek Aleksandrije na Malto, od tam pa v Grčijo in Neapelj pa kasneje v Bari in odondod v Split. Pisalo se je let 1945, bil je februar.

Ravne na Koroškem

Najprej se je za malo časa ustavil v osvobodjeni Ljubljani, a ga je že potegnilo na Koroško, v Guštanj.

Tale Guštanj, to na pol nemško ime. Kokalu ni bilo povšeči. Vrtal je in vrtal. Železarna je stala – in seveda še stoji – v kraju, ki se mu je reklo Ravne.

»Pa sem si rekel, če že živimo od železarne, od te imenitne tovarne, od žuljev ravenških ljudi, pa bodi Guštanj Ravne. Jaz sem jih krstil!«

Železarski personalni. Partijski sekretar. Španski borec Imre postane še prvi izvoljeni sekretar Osvobodilne fronte in prvi ravenski župan.

Železarji bi morali imeti gimnazijo, je umoval na Tolstem vrhu, kjer je bilo miru na pretek in kjer je lahko kuhal kavico po turškem receptu.

Na mrzli betonski mizi, edini kolikor toliko hladni stvari okoli naju, je ležala diploma.

»Zmagoviti osvobodilni boj in revolucionarni polet našega delavstva je dal Ravnam mogočen kulturni sad, ravenško gimnazijo. Z vso ljubeznijo, ki jo nosite v sebi, v srcu, za domači kraj in naše ljudstvo, ste jo pospeševali, gradili in utrjevali...« so zapisali ravenski dijak in njihovi predstojniki, maturanti letnika 1954. Podpisal se je tudi dr. Sušnik, ravnatelj.

Povrnita sva se k zgodbi o harmoniki. »Prsti me ne ubogajo več!«

In vendarle je privabil v bregovje, spodaj se je neubrano drla dizelska lokomotiva, tisto, ki se je je naučil v Španiji: Kam greš, rjavolaska... Dekle na vrtu zelenem... nekaj poskočnega, naslova nisem vedel, niti nisem zanj vprašal. Morebiti je bila ruska, nekaj od tega, kar se je naučil v svetu.

Veliko se je naučil. V pogovor, da bi bolje ilustriral posamezna napeta, nikoli pozabljen dogajanja, je vpletal stavke v ruščini, nemščini, angleščini...

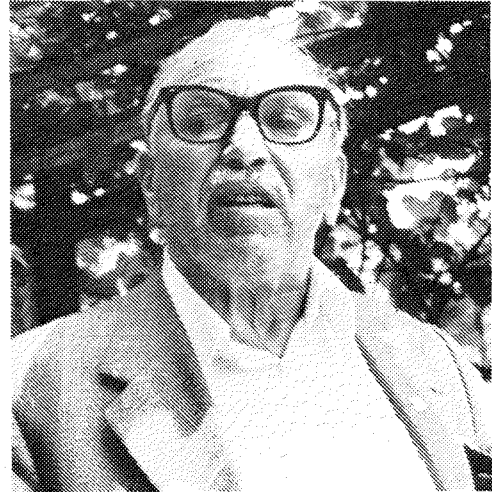
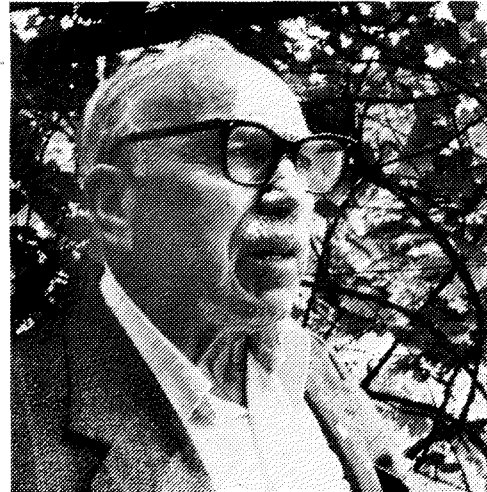
»Nekaj malega bi spregovoril tudi poljsko in češko!«

Toda brez harmonike bi bila revolucionarna pot Ivana Kokala-Imreta še težja.

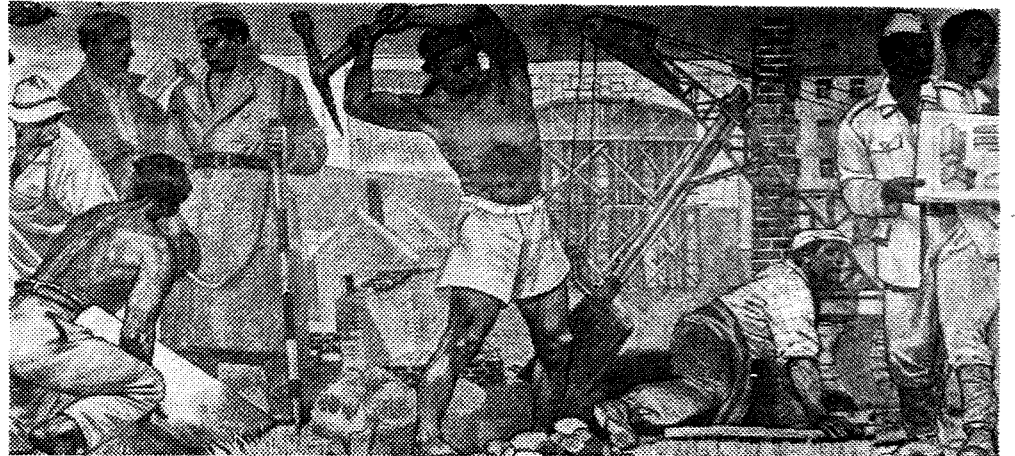
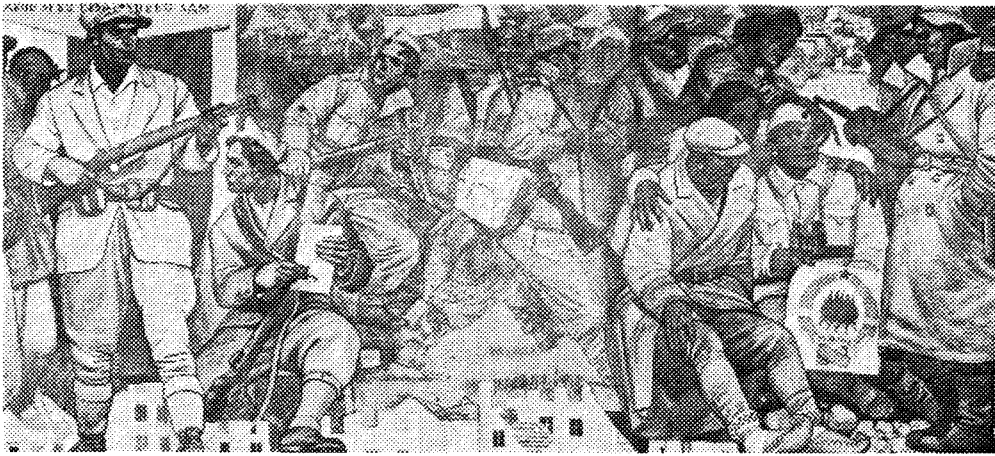
Ko sva pregledovala spremljevalke slehernega življenja, fotografije, je Imre izbrskal na plan odlikovanja.

»Odkrito povem, da sem ponosen nanje. Na vsakega posebej. Za ta kraj sem dal življenje, ampak odlikovanja tega res ne povedo, to življenje pa je vednarle nekako v njih.«

Milenko Strašek

Moskva v začetku 20. stoletja

Zadnja skulptura, delo Marjana Kockovića »Tito mislec«, ni bila dokončana, da bi jo Tito lahko še videl...

V vseh minulih nepozabnih letih, ki smo jih preživeli s tovarišem Titom, so imeli likovni umetniki posebno čast in zadovoljstvo. To je mogoče opaziti takoj, ko pregledamo obilje likovnih del, ki jih je navdihoval Titov lik in njegovo delo. Mnoga izmed teh del predstavljajo posebne zgodbe, zanimive, jasne in močne. Takšna so tudi dela dubrovniškega kiparja Marjana Kockovića, ki je svojemu opusu sedmih skulptur nadel naslov »O Titu s srcem in dletom«. Zadnja njegova skulptura, izdelana še za Titovega življenja, nosi naslov »Tito – mislec«.

Komandant in kipar

Kako je bivši borec rasel v kiparja, ki je želel s srcem in dletom ovekoveti svojega vrhovnega komandanta? Kako je ta komandant ugodil želji svojega borca in našel dovolj časa za poziranje? O tem je tekla beseda v kiparjevem domu na Lapadu.

»Tovariš Tito je bil tukaj v mojem domu gost,« ponosno pripoveduje umetnik, medtem ko razkazuje atelje in nato še galerijo portretov, ki je postavljena v prečudovitem naravnem okolju, obdanem s sredozemskim cvetjem, zelenjem in vonjem. »Vse to si je ogledoval tudi Tito. Takrat sva govorila o umetnosti, pa tudi o navadnih, vsakodnevnih stvarih.«

Kako je prišlo do tistega obiska, ki je imel za poznejše umetniško ustvarjanje tolikšen vpliv? Kocković pripoveduje preprosto: Močno si je želel izklesati Titovo podobo v kamnu. Nekega dne je sedel, napisal pismo in izrazil to svojo željo. Kmalu je prispel odgovor: »Pripravljen sem. Izvolite, pridite v Igalu.« Bilo je to marca 1977. leta.

In tako je prišlo do prvega srečanja. Kipar je nemalo razburjen, ker se mu je ponudila takšna priložnost in izpolnila davna želja, poleg tega nestrno pričakoval prirastek v družini in vesti o tem iz Beograda. Tito je opazil, da njegov sogovornik ni čisto zbran, da nekaj pričakuje, pa ga je toplo in neposredno, kakor je znal le on,

Kako je nastala skulptura »Tito komandant«, katere posnetek najdemo v mapi »Tito v delih likovnih umetnikov Jugoslavije«?

S srcem in dletom

pobaral za razlog. Umetnik mu je povedal kako in kaj.

Tito se je blago nasmehnil in pogovor je stekel dalje. Beseda je nanekla tudi na

poezijo, s katero se ukvarja kipar Kocković. In ker je opazil Titovo izredno dobro razpoloženje, preprosto in domače, ga je ob slovesu povabil, naj obišče njegov dom v Dubrovniku. Tito se je za vabilo le zahvalil.

To je treba proslaviti

Ob vračanju v domači Dubrovnik je kiparja dohitela

novica, da je dobil sina, in komaj nekaj dni za tem še bolj radostna vest, da je predsednik sprejel njegovo vabilo...

Kocković je bil seveda precej razburjen, Tito pa je, ko je prišel, preprosto povprašal, kje je gospodar. »Tukaj sem, za vašim hrbtom,« se je oglašil kipar. Potem si je Tito ogledal atelje in se nena doma obrnil h gostitelju: »Kaj pa je novega v Beogradu?« Kipar je bil zmeden in tiho. Ni prav razumel, kaj bi to lahko zanimalo predsednika. »No, kaj se je rodilo?« je ponovil vprašanje Tito. »Sin, tovariš predsednik.« »Ej, to moramo pa proslaviti, zaliti. Tokrat tega ne smem

zamuditi!« Gostitelj je potlej pripeljal tovariša Tita pred dve skulpturi: »V Moslavini, od koder sem doma, je naveda, da gosta počastimo z jabolčno in sirovo pito. Ker ne ene in ne druge sedaj nimam, vzemite, prosim, eno teh skulptur.« Tito si je izbral »Črni biser«, črnski portret v belem marmorju.

Predsednikovi možje iz protokola so že priganjali, toda Tito jih je zavrnil: »Če nas gostitelj tako prijazno vabi, tega ne bomo odklonili.«

Januarja 1978. leta je bil Kocković spet v Igalu. Tokrat se je začela izpolnjevati njegova stara želja. Tri dni zapored je v času počitka se-

del Tito pred kiparjem, ta pa je v svoje delo vnašal vse, kar je najboljšega premogel: srce, polno ljubezni, misel, polno spoštovanja, in svoje znanje.

Darilo za rojstni dan

»Ti trije dnevi so minili kot v sanjah,« se spominja kipar. Še preden je prišel, sem vedel, da prihaja pozirat. Pred njim je namreč pritekel kuža Bili, potem pa je stopil k vratom nasmejani predsednik. Tiste dni sva se veliko pogovarjala. Bil je duhovit. Znal je prečudovito pripovedovati, vendar je znal hkrati tudi

prisluhniti. V spominu mi je ostalo, kako prisrčno se je nasmejal šali o Zagorcih. Med drugim sem mu povedal tudi tisto: Vprašali so Zagorca, zakaj jih ni bilo več med partizani, da niso morebiti lenarili med vojno. Zagorec pa – »Ma gospod drug, poslali smo vam jednoga pa vam je maršal. Kam bi vi s tolikimi maršali, da smo mi vsi odisli v partizane?«

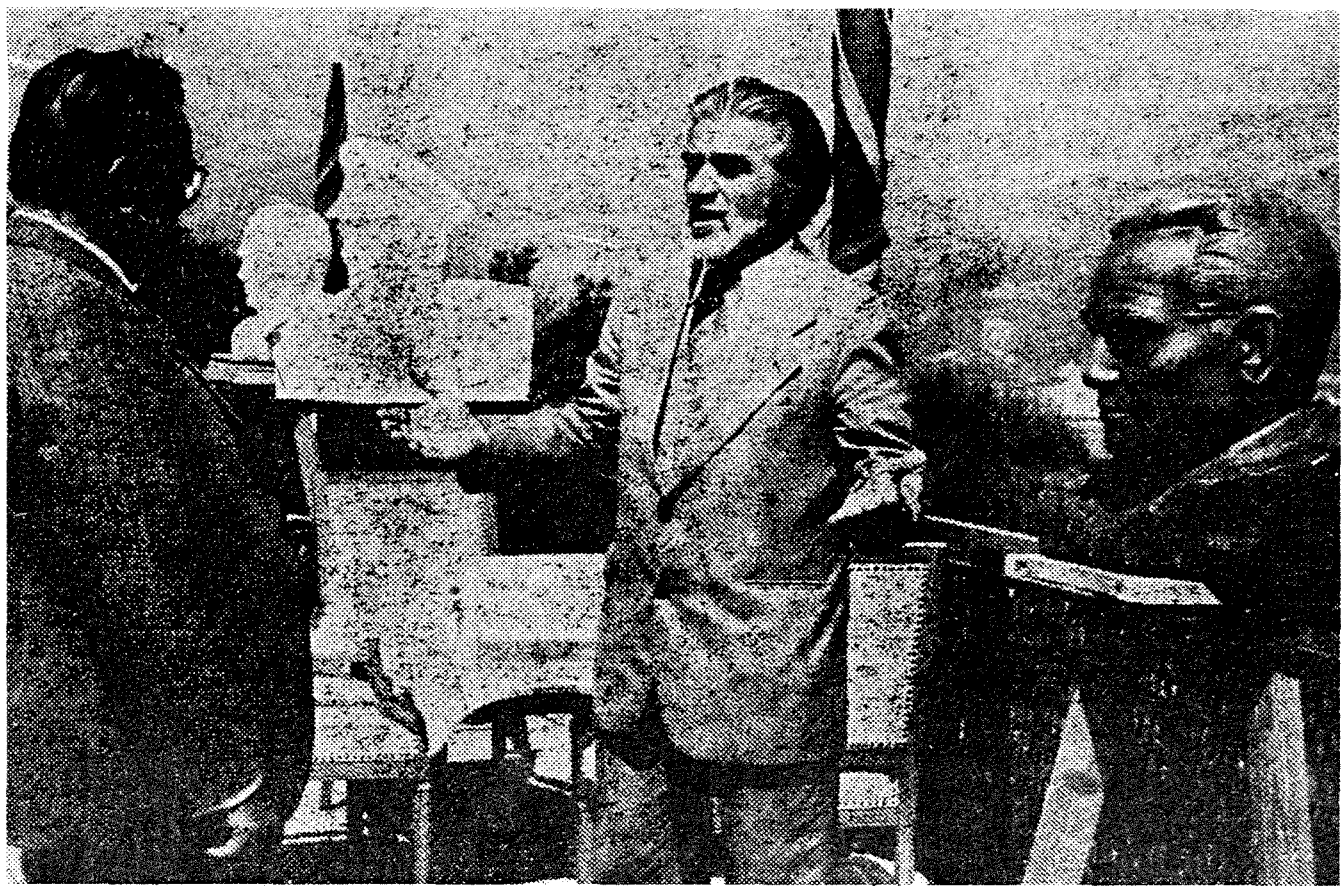
Po bivanju v Igalu se je umetnik vrnil v Dubrovnik, da bi nadaljeval svoje delo. Maja 1978. leta je v belem marmorju izklesana glava predsednika Tita »Tito – komandant« dobila svoje stalno mesto na Brionih. To je bilo darilo predsedniku za rojstni dan. Tito je dolgo opazoval portret, na koncu pa pripomnil: »Dobro, dobro ste zadeli ta predel okrog ust...«

Srečanje v Njivicah

Za skulpturo, o kateri je pripovedoval kipar Kocković, vemo, da je našla svoje mesto na Brionih, fotografski posnetek le te pa v mapi »Tito v delih umetnikov Jugoslavije«. Utrinek iz tisočerihih srečanj naših ljudi s tovarišem Titom pa naj končamo z zadnjim srečanjem dubrovniškega kiparja s predsednikom:

April 1979. Njivice pri Igalu. Tito je ponovno sprejel Marjana Kockovića in si natančno ogledal tri skulpture, ki jih je prinesel umetnik s seboj. Ena je bila v bronu, druga iz marmorja, tretja pa še študija iz mavca. Tega dne je predsednik spet poziral za to zadnjo, mavčno študijo. Tako je nastajala zadnja kiparska portretna podoba za življenje našega predsednika Tita »Tito – mislec«. Zdaj je že lep čas izklesana in jo ima umetnik doma. Tito je ni več videl. Umetnik mu jo je hotel podariti za lanski rojstni dan.

M. P.
prevedla B. Ž. J.

Franci, nikar ne jokaj, bomo jutri jokali!

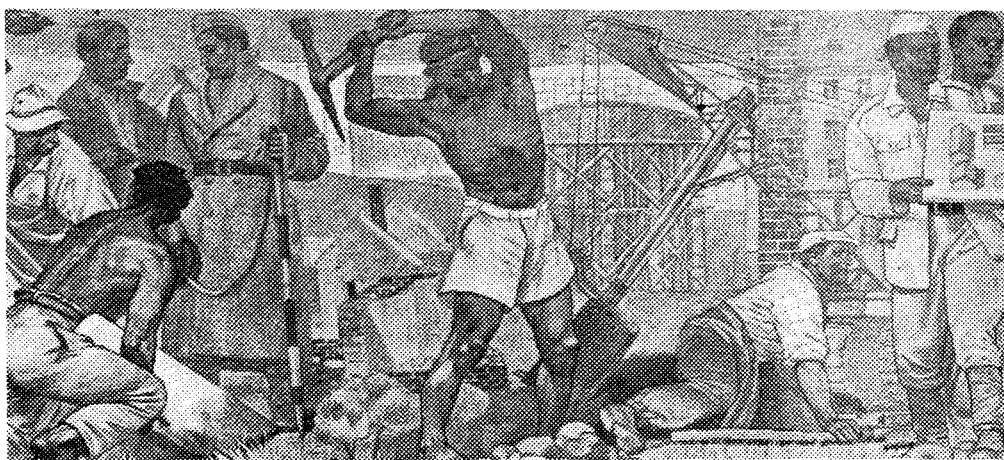
To je drobna, a srhka zgodba o resničnem dogodku, krvavi kresni noči na Plutovi domačiji v Gornjih Lazih pri Semiču, kjer so Italijani po izdajstvu obkolili Belokranjsko četo. Kar dvesto italijanskih vojakov je obkolilo pešico partizanov. Krvava bera je bila kruta! Petnajst padlih borcev, zaklan gospodar, ujet in kasneje ustreljen komisar Jože Mihelčič... Tisti borci, štirje, ki so že utekli nekaj korakov proč od hiše, so obležali v travi... Iz obroča so se režili le tisti, ki so prespali pri sosedu Šobarju in so ob začetku streljanja pobegnili...

Bilo je 2. novembra 1941, ob 20. uri. Partizani so izmučeni od celodnevne hoje po snegu spali na hlevu kakor ubiti. V gornji hiši Plutove domačije so bili: gospodinja Urška, gospodar Lojze Mausar (po domače Plut) in pastir Franci Avsec. Na peči se je sušila obleka partizanov, na mizi je bila razgrnjena vojaška specialka. Gospodar Lojze,

star avstrijski vojak, je specialko razumel, in je razlagal borcu Franciju, kakšno pot so napravili partizani v zadnjih dveh dneh. Nenadoma je nekaj zaropotalo, v istem trenutku je v veži že počila ročna granata. Bili so Italijani! Z bajoneti so vdrli v sobo in vse ostale prostore in spraševali: »Dove sono banditi?« Kmalu pa se je začelo pravo pokanje. Zagorela je kašča. Italijani so brzkone mislili, da so v kašči partizani, in so jo zažgali. Potem je zagorel tudi senik. Ostala sta še hlev in hiša. Iz hleva so začeli skakati partizani. Toda okrog hleva je bil sovražni obroč, da tudi miš ne bi mogla skozi. Urška in Franci sta morala ostati v hiši, gospodar Lojze pa je moral prisostvovati boju. Po polnoči je bilo, ko sta Franci in Urška zaslišala gospodarja Lojza, ki je zahropel in umrl. Italijanski trioglati bajonet ga je zabodel naravnost v grlo. Obležal je na svojem pragu pri zadnjih hišnih vratih. Na nogah je imel še nedeljske

škornje. Sele proti jutru so Italijani dovolili, da sta ga Urška in Franci prinesla v hišo na njegovo posteljo. Pastir Franci, star 16 let, se ni mogel potolažiti, saj je imel gospodarja zelo rad. Gospodinja Urška, tudi sama potrebna tolažbe, pa ga je tolažila: »Franci, nikar ne jokaj, bomo jutri jokali!« Drugi dan zjutraj je bil okrog hiše strašen prizor. Povsod iznakažena trupla padlih partizanov, tri pogorišča, izprazen hlev in vse polno italijanskih vojakov. Cela je ostala le hiša, ki pa so jo sovražniki požgali le nekaj mesecev za opisanim dogodkom. Na mestu, kjer je v kamri na svoji postelji ležal mrtvi gospodar Lojze Mausar, je v teh desetletjih od vojne zrastle že visoko drevo...

Franc Derganc

Tokratnega obiska v Strunjanu nismo namenili posebej domu vojaških invalidov in njegovemu delovanju, niti nismo o poslovanju tega doma ter zdravljenju borcev in vojaških invalidov povpraševali zaposlenih v domu. Preprosto smo želeli v kratkih srečanjih izvedeti od invalidov, kako jim je, kakšno je njihovo življenje, kadar niso na zdravljenju, kaj jih teži in s čim so zapolnjujejo prosti čas.

Morebiti dan ni bil ravno primeren za vesela kramljanja. Lilo je kot iz skafa, in če je res, da se dobra volja tudi z vremenom meri, potem je najbolje, da katero bolj žalostnih in pikrih izjav pripišemo prej vremenu kot dejanski slabi volji invalidov.

Trije možakarji, ki so se prav vneto pogovarjali v veži novega hotela Slavija in se prijetno pogrezali v prostorne fotelje, so si najbrž pripovedovali okrogle povesti, kajti pogovor je zamrl, ko sem stopila proti njim. **Ludvik Koželj-Tršanov** iz Zgornjih Pirnič sicer ni več mladoletnik, vendar nam je moral prav posebej poudariti, da mu je bilo komaj 17 let, ko je odšel k partizanom, da smo lahko »izračunali«, zakaj je še vedno mladenič. Ranjen je bil ob napadu na nemško žandarmerijo v Križah pri Trziču in se je po zdravljenju v partizanski bolnišnici vrnil v svoj 1. bataljon Prešernove brigade. »Po vojni sem se zaposlil in invalidsko so me upokojili pred nekaj leti. Delal sem v vižmarskem Skipu. Čeprav imam status borca in všteta leta partizanstva, sem si nabral tudi sicer dovolj delovnih let.« Kljub invalidnosti nikoli ne miruje. Doma urejuje vrt in nakupuje hrano ter ostalo za družino ter se z delom tako zamoti, da ga bolečine v glavi, ki izvirajo od stare rane iz partizanskih dni, hitreje minejo. »Tudi v delo invalidske organizacije v Pirničah sem vključen, čeravno se tam zbiramo vsi invalidi, ne le vojaški. Kot vojaški vojni invalid pa spadam k šišenskim vojaškim invalidom.«

Janez Jurgele-Grličkov z Brezij na Gorenjskem, nekdanji borec – kurir tretje-Kranjske čete Kokrškega odreda, je svojo invalidnost »staknil« prav na kurirskih poteh, ob pogostnem brenjenju mrzle Save, v vetru in snegu skritih poti, ko je hitel s sporočili in povelji od enote do enote in od kurirske postaje do postaje. Tako je štiriinštiridesetga zbolel in nekaj mesecev lebdel v vročici med življenjem in smrtjo. »Po vojni sem bil pa še pismonoša,« se posmeje, češ »nisem prenehal s kurirstvom.« Vse do upokojitve je delal v tovarni verig v Lescah, v žebljarni. »Invalidsko so me upokojili zaradi hude revme, tega je že sedemnajst let. Nič posebno se ne smem pritožiti. Malo še delam pri hiši, malo pokmetujem, sicer ne počivam, kadar ne gre več. Kar nekaj časa so mi prigovarjali, naj grem na zdravljenje, pa sem letos prišel prvič v Strunjan.« Živahne oči v drobno zgubanem obrazu same pripovedujejo o volji in radoživosti, ki beži od dihanja.

V Janezovi in Ludvikovi družbi se je znašel tudi **Janko Aljančič** s Plavža na Jesenicah, upokojeni mesar. Srce ga daje in tudi njega so zaradi boleznih invalidsko upokojili. Doma živi že nekaj let sam, saj sta mu žena in hči umrli. Pa se, tako zatrjuje, kar nekako gospodari. Skuha, pospravi, kolikor in kakor zna, dela počasi, ker ga muči še astma, kadar je pa posebno hudo, si pomaga z zdravili.

Ničkaj zadovoljnega obraza je za recepcijskim pultom slonel **Feliks Frešer** iz Kranja, petdesetodstotni vojaški vojni invalid. Nezgodovjstvo je izviralo iz povsem objektivnih okoliščin; vsaj tako je dejal.

»Poglejte,« je razpredal nekam jezno, »zdravnik te na primer pošlje v neko povsem določeno zdravilišče, v tisto torej, ki ustreza tvojemu zdravljenju, vendar se komisija, ki o tem odloča, ravna po svojem. Čemu potem sploh zdravnikovo mnenje?«

Sicer je Frešer zadovoljen. V Kranju imajo borčevski dispanzer, pa tudi dobrega, »zelo v redu« zdravnika, kot je pripomnil s poudarkom. Kljub temu je vendarle nekoliko razočaran. Že precej časa dela z bolečinami v nogah, tri leta je bil v bolnišnici in čakal, kaj bodo ukrenili, pokoj pa se odmika.

Šestnajst let je imel, ko je odšel v partizane, v 13. brigado Mirka Bračiča. Dobro pozna težave borcev pa tudi soborcev. Mimogrede omeni, da je pri nas še precej borcev, ki komajda »rinejo« skozi življenje, vendar je ponosen, da se skorajda nihče ne pritožuje. Moti ga le to, da so vse bolj občutne razlike med njimi, da umetno ustvarjamo nekakšne kategorije.

Kratka kramljanja z vojaškimi invalidi v Strunjanu, v domu vojaških invalidov

Kljub težavam prevladuje vedrina

Ludvik Koželj-Tršanov
iz Pirnič

Janez Jurgele-Grličkov z
Brezij

Martin Kodrun

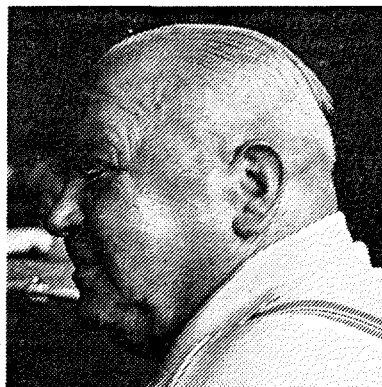

Stane Alauf

Ivan Janežič

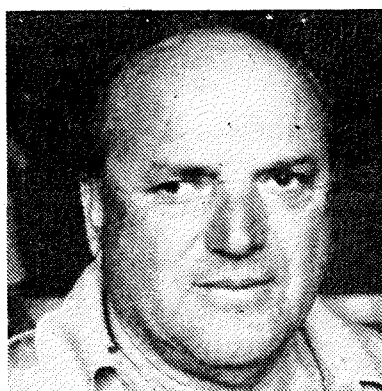
Radivoje
Davidovac

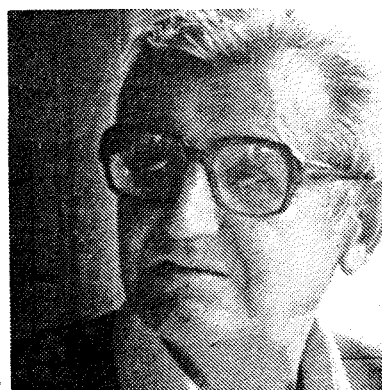
Janko Aljančič

Feliks Frešer

Stojan Tančič

Nikola Tomić

»Vsi smo se bojevali in vsi za eno samo stvar«, konča pogovor.

Med sprehtodom do bazena smo ustavili samotnega možakarja. Je bil to mogoče umik iz gneče, vrnitev v svoj svet?

Martin Kodrun iz Laškega si zdravi ekcem in astmo, leta, tudi partizanstva, pa so mu nakopala še sklepno revmo in okvaro hrbtenice. Ob vseh teh težavah pa je vendarle ves vever in pripravljen za klepet.

»V Strunjan me je poslala naša borčevska organizacija, nekaj pa moram prispevati sam, ker v Laškem pač nismo toliko močni, da bi si privoščili letovanje ali zdravljenje na drugačen način. Pač ni denarja za vse in tako gredo na zdravljenje le najpotrebnejši.

Rad bi opozoril na problem, ki postaja vse bolj značilen zlasti za hribovite predele in občine, ki nosijo pridevnik »manj razvite«. Imamo nekaj borcev, visoko v hribovih, ki bi potrebovali pomoč, obisk patronažne sestre. Ljudje se starajo, ostajajo sami, otroci se razkrope. V mestih teh težav skorajda ni. Včasih jih obišče zdravnik, tu in tam sestra, vse to pa je odločno premalo. Videti je, da bomo morali bolj ko kdajkoli poprej misliti na ureditev patronažne službe. To je problem, ki se bo razrastel.«

V Laškem so ljudje zahtevali borčevski dispanzer, vendar je Kodrunu jasno, da si občina tega ne more privoščiti. Zaradi stabilizacije so morali celo skrajšati zdravstveni program. Kaj to pomeni, nas je zanimalo. Kodrun je pojasnil, da se bo morali zmanjšati število borcev, kandidatov za zdravilišča. Ne glede na to pa v Laškem storijo vse, kar le morejo, da se borci ne čutijo osamljene in odrinjene.

Pogovarjali smo se tudi s **Stanetom Alaufom** iz Murske Sobote **Ivanom Janežičem** iz Ljubljane. Bila sta zadovoljna. Omenila sta, da so borci nekako bolj navezani na Banjole, kot pa na Strunjan, kar je seveda razumljivo, saj jih na Banjole veže tradicija. V Ljubljani bi menda lahko šlo na letovanje ali na zdravljenje celo več borcev, kot pa jih gre. Povsem nasprotno torej od Laškega! Janežiča moti zaprtost ljudi. Alaufa pa padec standarda, tudi pri borcih.

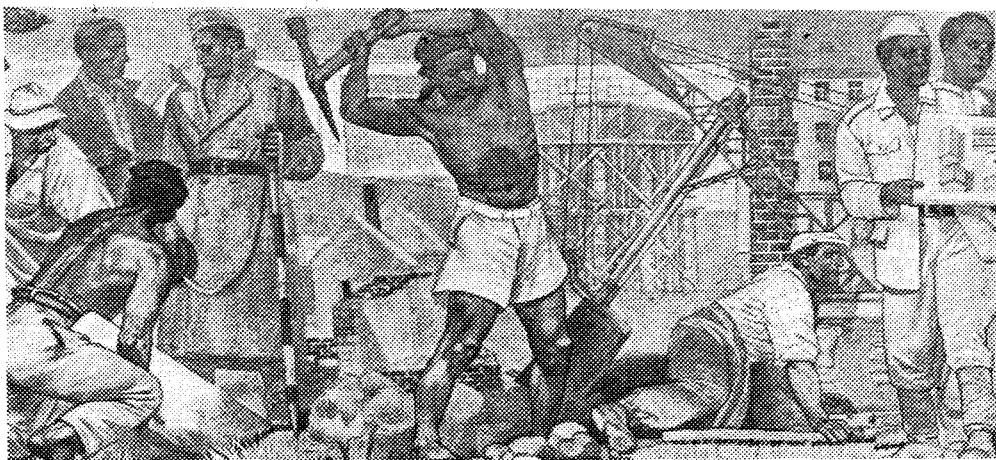
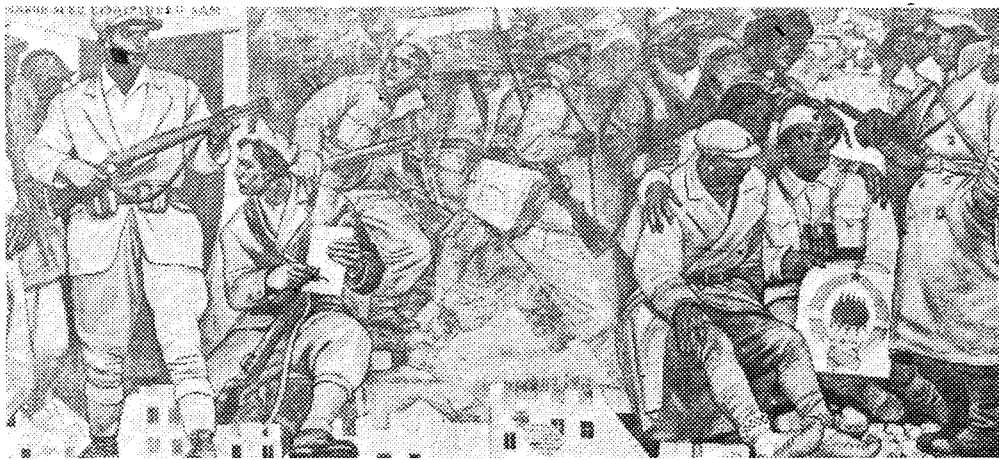
»Jaz sem sicer zadovoljen,« je dejal Janežič, »vem pa, da ni z vsemi tako. Prav bi bilo, da bi občinske skupščine le odškrnile kakšen dinar več za borce, s tem ne mislim našo, pač pa druge. Pogovarjal sem se z borci, od tod moje mnenje. Če sem zadovoljen s pokojnino, bi radi vedeli? Veste, kako je to. Saj niti ne vem, kolikšna je, ko jo pa takoj, ko pride v hišo, pograbijo ženske,« je hudomušno končal pogovor.

Ob mizi pred strunjskim bazenom so sedeli **Stojan Tančič** iz Beograda, **Radivoje Davidovac** iz Novega Sada in **Nikola Tomić** iz Siska. Vsi vojaški invalidi, Tomić mirovni vojaški invalid, ki pa še vedno dela. Tako tovariš Radivoje kot Stojan sta postala invalida že v partizanskih letih in sta kljub temu po vojni še aktivno delala vrsto let ter se kot invalida še vedno vključujeta v delovanje borčevskih oziroma invalidskih organizacij v krajevnih skupnostih, kjer živita. Z Nikolo pa je drugače. Je štiridesetodstotni mirnodobski vojaški invalid, ki pa zavoljo svoje invalidnosti ni nikoli prenehal delati. »Pač, delo v jugoslovanski ljudski armadi sem moral zaradi zdravja oziroma telesne okvare pustiti, še na misel mi ni prišlo, da bi prenehal delati, ali da bi po invalidski poti iskal kakšne posebne pravice. Saj nam mirnodobskim invalidom priznajo po črki zakona skoraj vse pravice, ki gredo tudi vojaškim vojnim invalidom. Vendar sem sam še sposoben za delo in to skušam dokazovati na svojem sedanjem delovnem mestu v železarni Sisak, kjer sem obratni inženir.

Veseli smo bili Tomičevega odgovora, saj je vse prepogosto slišati, da se mirnodobski vojaški invalidi prepočasi in ne najraje, preusmerjajo v delu, da bi tako s preusmeritvijo in morda prešolanjem dosegli kvalifikacijo za nov poklic, takšnega pač, ki ustreza njihovi invalidnosti, zanimanju in nenazadnje tudi sposobnostim.

Težave z ortopedskimi pripomočki, številna pota, ki jih invalidom še vedno povzroča preobitna administracija, zdravljenje v zdraviliščih in odnos do invalidov ter še nekatere druge teme so tokrat ostale nekoliko ob strani. Vsi naši sogovorniki pa so, upamo iskreno, pohvalili Strunjan. Res da bivanje v novem hotelu odkrije to in ono pomanjkljivost (tako je baje v sobah ob sončnih dneh neznanstvo vroče), vendar prevladuje vtis zadovoljstva.

Milenko Strašek
Bojana Žokalj-Jesih

Po Vidmu, Benetkah, Opčinah, Repnu, Benečiji ter številnih drugih krajih ob meji na italijanski strani, kjer so že pred časom podelili nekdanjim borcev in aktivistom, Slovencem in Italijanom, vsem pa italijanskim državljanom, ki so se v času narodnoosvobodilnega boja priključili boju jugoslovanskih narodov in narodnosti proti fašizmu in nacizmu, odlikovanja, s katerimi jih je odlikovalo predsedstvo SFRJ, so minuli petek podelili 186 odlikovanj tudi v Trstu.

V prisotnosti najvišjih predstavnikov javnega in političnega življenja na Tržaškem ter gostov iz Jugoslavije in še nekaterih drugih krajanov Italije je odlikovanja izročil nekdanjim borcev Marko Kosin, ambasador SFRJ v Rimu.

V petek, 26. junija je bila na vrtu generalnega konzulata SFRJ v Trstu v popoldanskih urah pomembna slovesnost, na kateri so podelili 186 visokih odlikovanj. Z njimi je predsedstvo SFRJ s pritrditvijo italijanske vlade odlikovalo nekdanje, v Trstu in okolici še živeče italijanske državljane slovenske in italijanske narodnosti za delež, ki so ga s svojim delom in bojem prispevali kot aktivni udeleženci narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Slovesnosti so se med drugim udeležili tudi: članica sveta federacije SFRJ Lidija Sentjurs, podpredsednik IS SR Slovenije Dušan Sinigoj, generalni sekretar ZZB NOV Jugoslavije Tone Turnher, član sveta federacije Branko Babič, član sveta republike SRS Julij Beltram, narodni heroj Zvonko Florjančič, predsednik komisije za stike z zamejstvom pri RO ZZB NOV Slovenije Bogo Gorjan, delegacija obalno-kraškega odbora ZZB NOV, predsednik beograjske borbevske organizacije Stojan Svilaric ter drugi. Od italijanskih visokih gostov pa so se slovesne podelitve jugoslovanskih odlikovanj udeležili med drugimi vladni komisar, prefekt dr. Morrosu, predsednik deželnega sveta Mario Colli, komandant vojaškega prezidija v Trstu general Carlo-Alberto Correale, komandant tržaškega pristanišča admiral Giovanni Moccia, visoki vojaški predstavniki ter predstavniki policije, predstavnik tržaške pokrajine dr. Marchio, tržaški podžupan Bassani, član vsedržavnega združenja ANPI iz Rima Achille Lordi, predsednik in tajnik pokrajinskega odbora ANPI Arturo Calabria in Dušan Košuta, predsednik SKGZ Boris Race, župani slovenskih občin na tržaškem, Predstavniki združenja bivših aktivistov NOB na Tržaškem, predstavniki vojaških invalidov ter mnogi drugi, ki so s svojo prisotnostjo dogodku dodali še poseben pomen.

Za enkratno in pristrčno tovariško počutje je poskrbel partizanski pevski zbor iz Trsta pod vodstvom Oskarja Kjudra.

Potem ko je vse skupaj pristrčno pozdravil generalni konzul SFRJ v Trstu Štefan Cigoj, je spregovoril predsednik deželnega sveta Mario Colli. V svojem govoru je poleg pozdravnih besed in čestitk odlikovancem dejal, da je slovesnost ob podelitvi jugoslovanskih odlikovanj italijanskim državljanom za udeležbo v NOB Jugoslavije visoko in plemenito pričevanje razvoja dobrih sosedskih odnosov med državama, med narodi Italije in Jugoslavije. Dejal je še, da je bilo tolikratno priznanje (odlikovanja) le simbol tistega, kar je že dlje časa živa resničnost, »dragoceni prispevek tistim, ki so se skupaj bojevali v Jugoslaviji – Italijanom, Slovencem in Hrvatim v skupnem boju proti nacifašizmu...«

Colli je ob koncu svojega govora dejal, da pomeni manifestacija ob podelitvi odlikovanja SFRJ poleg tega, da zaslužno vrednoti slavno preteklost bojev in žrtev, tudi globoko zavest in prepričanje o potrebi, da nadaljujemo našo pot, ki so nam jo pokazali borci za svobodo, da bi tako še utrdili že dosežene uspehe, prebrodili težave ter v skupnem interesu rešili nekatera še odprta vprašanja.

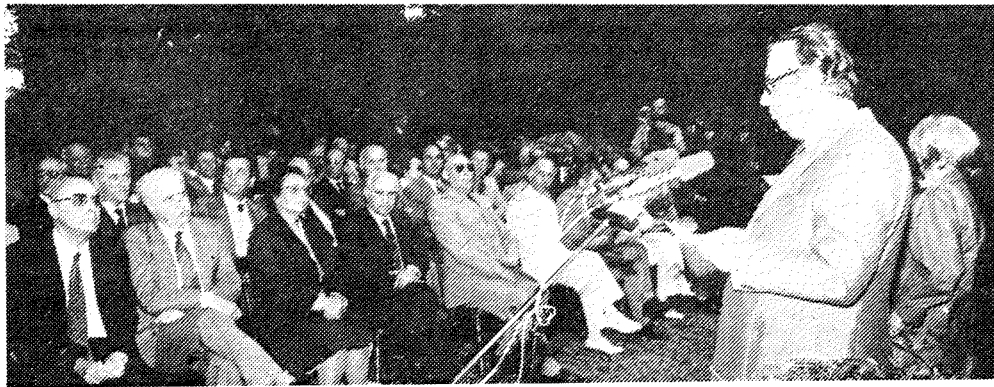
Marko Kosin, ambasador SFRJ v Rimu, ki je nadaljeval Collijevo misel, je v uvodu izrazil zadovoljstvo, da so bila odlikovanja podeljena prav v Trstu. Ko se je obrnil k slavljencem, odlikovancem, je dejal:

»Vi ste bili med tistimi 40.000 italijanskimi rodoljubi italijanske in slovenske narodnosti, ki so po septembru 1943 zgrabili za puško, da bi z rambo ob rami s partizani Jugoslavije vodili neenakopraven, nadčloveški boj z nacifašističnimi armadami in njihovimi pomagači.

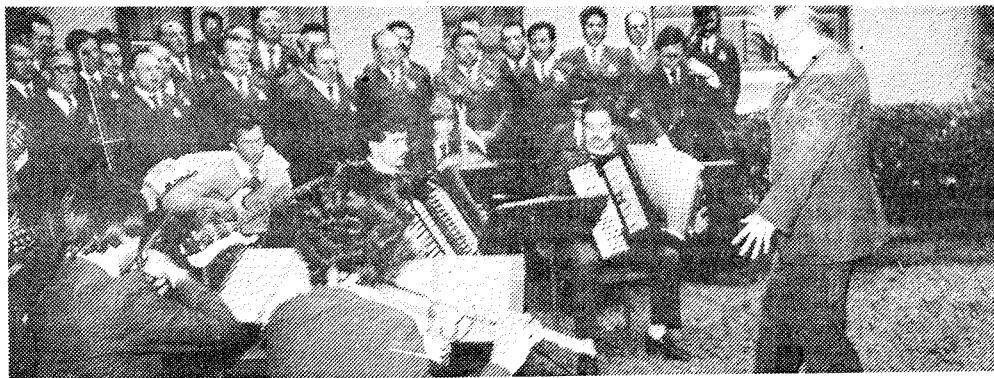
NOVJ je takrat štela že okrog 40 divizij in njena moč ter bojna sposobnost sta stalno naraščali. Novembra 1943 je vezala na sebe že 36 okupatorskih divizij s 450.000 vojaki in

Podelili odlikovanja SFRJ italijanskim državljanom za zasluge v NOB Jugoslavije

Slovesno na generalnem konzulatu SFRJ v Trstu

Vsi govorniki so ob spominu na vojna leta, na kovanje tovarištva in prijateljstva v najhujših dneh boja proti nacifašizmu poudarjali tudi današnje dobre sosedske odnose, ki so odraz zgodovinskih dogodkov

Na vrtu jugoslovanskega generalnega konzulata v Trstu je bilo za številne povabljenke kar nekaj malo prostora. Zato pa je bilo ozračje tem bolj slovesno, k čemur je prispeval velik delež tudi partizanski pevski zbor iz Trsta pod vodstvom Oskarja Kjudra

Angela Gec-Udovič je sedela čisto v zadnji vrsti in pazljivo prisluhnila govornikom. Je spomeničarka, nekdanja aktivistka, borka in interniranka. Tudi v njenih očeh je bilo razbrati prijetno razburjanje, saj je bila slovesnost v Trstu za tamkajšnje nekdanje borce velik dogodek.

Nevo Lukeševa, poznano kot neutrudno delavko v Združenju bivših aktivistov osvobodilnega gibanja za tržaško ozemlje. Z navdušenjem nam je pripovedovala o aktivnosti tega združenja, o čemer bomo v eni prihodnjih števil TV 15 zapisali kaj več

Albina Bavčarjeva je bila prav gotovo med najstarejšimi odlikovankami. Za svoje aktivistično delo med narodnoosvobodilnim bojem je prejela visoko odlikovanje, red bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Kljub nečloveškemu mučenju fašistov, ki ji je pustio trajne posledice, ni klonila. »Škoda, da Ema ni dočkala tega dne,« nam je rekla s solzami v očeh, ko se je spomnila matere narodnega heroja Pinka Tomažiča, ki je umrla komaj pred dobrim mesecem

Podelitve odlikovanj so se udeležili tudi članica sveta federacije SFRJ Lidija Sentjurs in številni visoki gostje.

180.000 kvizlingov. Narodnoosvobodilni boj narodov Jugoslavije je tako predstavljal pomemben dejavnik v strategiji boja zavezniškov proti Hitlerjevemu vojaškemu stroju. Na teheranski konferenci novembra 1943 so trije zavezniški posebej priznali pomen jugoslovanskih partizanov in sklenili, da bodo NOVJ pomagali in jo oskrbovali z vojaškim in drugim materialom. Že od prej so pri Vrhovnem štabu, Glavnem štabu Slovenije in Hrvaške in nekaterih pomembnejših enotah, kot npr. pri 9. korpusu, delovale zavezniške vojaške misije z nalogo, da povezujejo operacije proti nacifašističnim vojskam.

Skupaj z NOVJ ste se bojevali proti hitlerjevski drhali širom po Jugoslaviji. Bojevali ste se hrabro. Vaš partizanski vrhovni komandant maršal Tito je večkrat izredno pohvalno in z velikim spoštovanjem govoril o vašem boju. Prenašali ste z nami vse težave partizanske vojne. Sodelovali ste v mnogih pomembnih operacijah, bitkah. Prehodili ste Jugoslavijo vzdolž in poprek, velikokrat tudi lačni, bosi, prezebli. Nobena žrtev vam ni bila pretežka. Ni vas omajala niti boleča smrt vaših 20.000 bojnih tovarišev, Italijanov in Slovencev, ki so darovali svoja mlada, plemenita življenja za svobodo. Zavedali ste se, da se bojujemo za iste ideale – za svobodo, za lepši, boljši svet, svet miru, pravičnosti, demokracije in prijateljskega sožitja, svet, v katerem bodo ljudje živeli življenje vredno človeka. Zavedali ste se, da se v boju zoper nacifašistične vojske na tleh Jugoslavije hkrati bojujete tudi za osvoboditev Italije. Čeprav zunaj Italije ste bili resnično udarni odred italijanske rezistence. Jugoslavlani smo bili priča vašega patriotizma, vaše požrtvovalnosti, vašega trpljenja, vašega junaštva. Pridobili ste naša srca in našo spoštovanje.

Italijani in Slovenci iz Italije so v NOB Jugoslavije sodelovali na različne načine. Nekateri so se bojevali v rednih enotah kot borci, podoficirji in oficirji. Veliko jih je bilo v specializiranih enotah minometalcev, topničarjev, mornarjev, vezistov, bolničarjev.

Velik del italijanskih državljanov se je v NOVJ bojevalo v posebnih italijanskih enotah, kot so bile divizija Garibaldi drugega korpusa, brigada oziroma divizija Italia, samostojni bataljoni Antonio Gramsci, Matteotti in drugi. Te enote so pretežno sestavljali italijanski vojaki, ki so se ob kapitulaciji Italije znašli na tleh Jugoslavije. Te enote je Vrhovni štab oblikoval in obravnaval kot samostojne subjekte, ki so se v okviru antihitlerjevske koalicije na tleh Jugoslavije kot zavezniške države, pod poveljstvom NOVJ bojevale proti skupnemu sovražniku. Imele so vsa svoja nacionalna obeležja, lastno poveljstvo, poveljevanje v italijanskem jeziku, svoje kulturno življenje in so bile v vsem obravnavane kot zavezniške enote.

Posebna zahvala gre aktivistom, ki so v sovražnikovem zaledju pomagali NOVJ kot ilegalci, organizatorji oboroženega boja, mobilizatorji, obveščevalci, saboterji.

Posebej omenjam specifičnost boja proti nacifašistom v Trstu oziroma na območju, ki je njegovo naravno zaledje. Zaradi fronte v Italiji, velike koncentracije hitlerjevskih in kvizlinških enot v zahodni Sloveniji, Furlaniji-Juljski Krajini in na avstrijskem Koroskem pa tudi zaradi ureditve prihodnjih odnosov v Evropi je skupen partizanski boj na tem območju dobile poseben pomen.

Po 8. septembru 1943 je prišlo v teh krajih do poleta partizanskega gibanja in množičnega odhoda v partizane rodoljubov tako italijanske kot slovenske narodnosti. Že 10. septembra je bil v Brdih ustanovljen italijanski bataljon Garibaldi, a nekaj dni kasneje v Fojdi bataljon Friuli. Oba sta že oktobra prerasla v prvo italijansko partizansko brigado Garibaldi-Friuli.

Septembra je bila ustanovljena v Brkinih v okviru NOV Tržaška udarna brigada, ki so jo sestavljali pretežno tržaški in trški protifašisti italijanske narodnosti, v Slovenskem primorju pa večje število slovenskih partizanskih brigad...

Kosin je v nadaljevanju svojega govora še podrobneje opisal sodelovanje in delovanje partizanskih enot, ki so jih sestavljali rodoljubi s Tržaškega in drugih delov Italije, ter poudaril, da se narodi Jugoslavije z iskrenim priznanjem spominjajo njihovega nesebičnega prispevka k skupni zmagi, ki je bila tudi šola prijateljstva, »ki danes krasi odnose med SFRJ in republiko Italijo...«

Ž. G.

Vabila

Krajevna organizacija zveze borcev Podutik organizira za dan borca 4. julija v sklopu krajevnega praznika praznovanje, ki je posvečeno 40. obletnici ustanovitve OF in 40-letnici vstaje slovenskega in jugoslovanskega naroda.

Začetek proslave bo 4. julija, to je v soboto, ob 18. uri pred lovsko kočo na Toškem čelu nad Ljubljano.

Za odbor ZZB Podutik:
(Marenče Franc)

★

Koordinacijski odbor KK SZDL Skocjan na Dolenjskem vabi na proslavo 4. julija – dan borca v počastitev 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Proslava bo v Zagraški gori pri Skocjanu 4. julija ob 11. uri. Odkrili bomo spominsko obeležje predvojnemu revolucionarju in organizatorju vstaje na tem območju Francu Majcnu.

Na proslavi bodo sodelovale tudi sosednje krajevne skupnosti Bučka, Šmarjeta in Tržišče ter predstavniki iz Trbovelj s pohodnimi enotami.

Ob 14. uri bomo odprli gasilski dom v Zagradu.

Koordinacijski odbor KK SZDL
Skocjan

Občinski odbor ZB NOV Tržič pripravlja za dan borca 4. julij že tradicionalno sedemnajsto tovariško srečanje borcev, aktivistov mladine in vseh občanov na Bistriški planini nad Tržičem. Srečanje, ki je letos posvečeno predvsem 40. obletnici ustanovitve OF in vstaje jugoslovanskih narodov, bo združeno s slavnostnim in kulturnim programom.

V programu bodo sodelovali pihalni orkester kulturna skupina Pobratenje iz Tržiča ter pripadniki JLA.

Slavnostni govornik bo predsednik OO ZZB NOV Tone Stritih. O dogodkih v naši občini pred 40 leti bo spregovoril Janko Tišler.

Slavnostni del tovariškega srečanja se bo začelo ob 10. uri pri spomeniku na Bistriški planini.

Po proslavi bo Lovska družina Kovor organizirala tekmovalno v streljanju z zračno puško in pripravila partizanski golaž.

Na srečanje vabimo vse borce, aktiviste, mladino in občane Tržiča ter vse Gorenjske. Vabimo tudi vse borce in aktiviste, ki so se med NOB bojevali na našem območju, koroške partizane in aktiviste onkraj meje.

Občinski odbor
ZZB NOV TRŽIČ

★

Odbor skupnosti borcev Tomšičeve brigade vabi borce na proslavo 39-letnice ustanovitve brigade, ki bo v četrtek, 16. julija 1981, ob 10. uri v vojašnici Borisa Kidriča v Sentvidu nad Ljubljano.

Odbor 1. SPUB Tone Tomšič

Krajevni odbor zveze združenja borcev NOV, Mali vojni muzej Bohinjska Bistrica in Foto-klub Bohinj prireajo v počastitev 40. obletnice vstaje slovenskega naroda in dneva borca razstavo »NOB v Bohinju«. Na razstavi so prikazane manj znane vendar zanimive fotografije, ki so med okupacijo nastale v Bohinju. Prikazane so partizanske slike z različnih področij dejavnosti v odporu. Prikazanih je tudi nekaj fotografij, ki jih je napravil okupator. Poleg fotodokumentacije je razstavljenih prav tako nekaj originalnih dokumentov, ki nazorno dopolnjujejo slike.

Razstava bo odprta od petka, 3. 7. do 22. 7. 1981 v Domu Jože Ažmana v Bohinjski Bistrici.

★

V soboto, 4. julija, na dan borca, bosta na Pokljuki dve slovesnosti. Ob 10. uri bo na Stari Pokljuki pri Figovcu odkritje spominskega obeležja kurirskih reletni postaji G-6, ki je med vojno delovala na tem območju.

Druga prav tako pomembna slavnost pa bo ob istem času pod Lipanco. Preživeli borci udarne čete Poključkega bataljona Gorenjskega odreda NOV in POJ, ki so se tretjega julija 1943 prebili iz nemškega obroča dvatisočglavih moderno oboroženih nemških policistov, imajo tradicionalno tovariško srečanje ob spomeniku pod Lipanco. Ta dan je za preživele nepozaben, saj je bil to eden najtežjih vojni dni.

Poskrbljeno bo tudi za prigrizek in napitek Na svidenje v soboto na Pokljuki!

Janez Arh-Leskovec

★

Krajevna skupnost in ZZB NOV Straža pri Novem mestu vladno vabita vse borce 1. bataljona Cankarjeve brigade na tovariško srečanje, ki bo v nedeljo, 5. julija 1981, ob 10. uri v Straži.

★

DPO Volče, KS Volče in Lovska družina Volče vabijo ob dnevu borca na slavnostno poimenovanje lovskih koč na Kolovratu na planini Kovačič (Hlevnik) po kurirski karavli P-24. Slavnost bo 4. julija 1981 z začetkom ob 10. uri. Pripravljalni odbor

★

Vabio vse borce in aktiviste brigad Miloša Zidanška, Slavka Slandra, Kamniško-zasavskega odreda in ostale udeležence NOV, mladino in občane na osrednjo občinsko proslavo z odkritjem spomenika NOB, ki bo na dan borca 4. julija ob 11. uri na Savi pri Litiji.

Proslava bo v počastitev 37-letnice bojev in preboja omenjenih enot prek mostu reke Save na Dolenjsko. Po proslavi bo tovariško srečanje. Z vlaki in avtobusi so ugodne zveze.

ZZB NOV Litija
Druženopolitične organizacije
občine Litija in krajevne skupnosti Sava

★

Na gradu v Brestanici bodo 4. julija 1981 ob 10. uri odprli stalno razstavo o političnih zaporstvih in interniranjih Slovenije, ki se priključuje Muzeju slovenskih izgnancev v Brestanici. S tem bo muzej v Brestanici dobil zaokroženo celoto. Na novi stalni razstavi bomo prikazali žrtve, trpljenje, organizacijo in odpor naših ljudi v okupatorjevih zaporih med NOB na Slovenskem in v nemških ter italijanskih koncentracijskih taboriščih.

Muzej ljudske revolucije Slovenije

Občinski odbor ZZB NOV Sežana prireja osrednjo občinsko proslavo, posvečeno 40. obletnici OF slovenskega naroda in 40. obletnici prihoda prve skupine 7 partizanov na območje občine (Gornja Branica).

Proslava bo na dan borca, v soboto, 4. julija 1981 ob 16. uri v Kobjeglavi.

Slavnostni govornik bo podpredsednik izvršnega sveta skupščine SR Slovenije Dušan Šinigoj.

V kulturnem programu bodo sodelovali združeni pevski zbori sežanske občine, godba na pihala iz Križa pri Trstu in domači recitatorji. Na slovesnosti bo sprejem mladincev prostovoljcev v enoto TO. Poskrbljeno bo za postrežbo s partizanskim golažem in drugim. Zvečer bo prosta zabava s plesom.

Na proslavo vabimo borce in druge prebivalce sežanske in sosednjih občin ter borce in prebivalce obmejnih zamejskih občin iz Italije.

Borce domicilnih enot, še posebno Kosovelove brigade, Južnoprimorskega odreda in 5. bataljona 1. brigade VDV vabimo, da se zberejo na prireditvenem prostoru ob 15. uri zaradi sprejema pravilnika o delu svoje enote.

Posebnih vabil ne bo!

Odbor za proslavo pri
OO ZZB NOV Sežana

★

Na dan borca, 4. julija, bodo v Čepazu nad Cerknem odkrili spominsko ploščo štabu 31. divizije, ki je večino časa, od 1943. leta do osvoboditve, prebil v tem kraju.

Organizatorji vabijo na slovesnost vse nekdanje borce, ki so v tem kraju uživali gostoljubje, in druge, da se udeležijo te slovesnosti.

Poizvedba

Rojen sem bil 1. januarja 1926. Med vojno sem stanoval v Ljubljani, Koritnikova 26. Okupator me je aretiriral 10. septembra 1943. Najprej so me zaprli v belgijskih kasarnah, od 30.10. 1943 sem bil v zaporih na Miklošičevi cesti v Ljubljani in 21. aprila 1944 so me odpeljali v taborišče Salzbürg v Nemčijo. Z menoj so bili: Ljudmila Drogenik, rojena 14. 9. 1921, Poljanski nasip, Stanislav Dovč, rojen 14. 10. 1912, Tomačevo 6, Ivan Mrak, rojen 29. 7. 1925, Studenčice 8, Matija Nagu, rojen 2. 4. 1921, Preža vas 14, Ivana Pustenj, rojena 27. 8. 1918, Gaberje 37. Prosim tovariše, s katerimi smo bili hkrati zaprti in odpeljani v taborišče, da mi sporočijo svoj naslov. Nujno potrebujem pričo, ki ima priznano to dobo v dvojnem trajanju.

Franc Keber
Šentlenart 56
68250 Brežice

Opravičilo

V 25. številki se nam je vrnila neljuba pomoč. Na 12. strani smo objavili besedilo »Prazniki slovenskih občin« pod naslovom »22. junij 1941. Ustanovitev glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet.« Izpustili smo ime avtorice taborišča Rezke Traven, za kar se ji opravičujemo.

Listina s plaketo »Josip Broz Tito – 30 let samoupravljanja«

Skupnost klubov samoupravljalcev Jugoslavije je sklenila, da se ustanovi priznanje – Listina s plaketo »Josip Broz Tito – 30 let samoupravljanja«, ki jo podeljujejo organizacije združenega dela, druženopolitične organizacije in skupnosti, družbene organizacije in društva, samoupravne interesne skupnosti in klubi samoupravljalcev.

Listina s plaketo se podeljuje organizacijam in delavcem – samoupravljalcem za prispevek in aktivnost: k razvoju družbenoekonomskega in političnega sistema socialističnega samoupravljanja, povečanju samoupravne zavesti delovnih ljudi in občanov, razvijanju delegatskega sistema in delegatskih odnosov, razvijanju bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov in narodnosti, negovanju ter razvijanju revolucionarnih tradicij, utrjevanju splošne ljudske obrambe in družbene samozastite ter osebno pripravljenost in prispevek posameznikov k razvoju socialističnih samoupravnih odnosov in političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

Zato skupščina skupnosti klubov samoupravljalcev Slovenije priporoča organizacijam in organom, da Listino s plaketo »Josip Broz Tito – 30 let samoupravljanja« podelijo organizacijam in delavcem – samoupravljalcem ob obeleževanju 30-letnice samoupravljanja, 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, ob 3. kongresu samoupravljalcev in drugih pomembnih jubilejih v razvoju posameznih organizacij združenega dela.

Postopek za sprejem sklepa o podelitvi Listine s plaketo »Josip Broz Tito – 30 let samoupravljanja« je opredeljen v priporočilu o podeljevanju, ki ga je sprejela skupščina skupnosti klubov samoupravljalcev Slovenije 25. marca letos.

Organizacije združenega dela, druženopolitične organizacije in skupnosti, družbene organizacije in društva, samoupravne interesne skupnosti in klubi samoupravljalcev, ki so sprejeli sklep o podelitvi Listine s plaketo ter v občini uskladjali predloge, tako kot je navedeno v priporočilu o podeljevanju Listine s plaketo, lahko naročijo ustrezno število Listin s plaketo pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Dalmatinova 4.

15

Vlado Kresnik

Zapiski
iz vojnega
ujetništva
1941-45

Vanja se je ob osvoboditvi srečal z Mihailom v Bomlitzu, bil je komandant zbirne baze za sovjetske ujetnike in deportance. Za Adamom pa je sled izginila.

Njun beg je rodil v taborišču posledice. Abwehr je zaprla Pita, češ da je pomagal Sovjetoma pri begu. Čez čas so Pita izpustili in premestili v drugo taborišče. Val zapiranja je šel nekaj mesecev pozneje skozi sovjetsko taborišče. Aretirali so jih sedemnajst, med njimi Sašo, tudi o njem nismo potlej nič več slišali. Sovjetska Partorganizacija je v Internacionalni komite takoj poslala novega delegata, Nikolaja Pasečnikova. Povedal je, da so aretacije plod ovaduških roajevcev. A razen Saše niso ujeli nobenega aktivista, Abwehr in ROA sta mahnila mimo; dokaz njune politične jalovosti.

»Blagostanje« jugoslovanskih ujetnikov stalaga je začelo plahneti, paketne pošiljke dobrih stricov in tetk v velikem zavezniškem svetu so se krčile.

Poročila s poveljstev so govorila o nepopustljivem nasilju nad ujetniki. Ponekod so kolaboracionisti prehajali v ofenzivo. S poveljstva je prišel v lazarjet naš aktivist Ivan Curk, žilava uporniška korenina. Pripovedoval je o sabotažnih akcijah, o uničevanju plantaž rope, te »mane« nacističnega rajha. Pripovedoval je o konfrontacijah s kvizlingovci in delovnih poveljstvih. Bil je izčrpan. Potreboval je počitek. Bil je eden tistih naših aktivistov, ki pozabljajo, da je nekje dom, družina. Eden tistih, ki vidijo samo ono »jutri«, ki bo osvobodilo človeka teže izkoriščanja človeka po človeku. Koliko smo takrat premogli ljudi, pripravljenih na sleherno, tudi ekstremno žrtev. Takrat, v letih vojne.

Najvznemirljivejše vesti so prihajale z

delovnega poveljstva Bergen, z dvesto Jugoslovani. Nemci so za poverjenika postavili pronacista Lubajo. Lubaja je kradel blago iz skladišča, nato iz paketov, namenjenih ujetnikom, nazadnje je štiri naše ljudi spravil v gestapovski zapor. Izvedeli smo, da je pisal prošnje na vrhovno poveljstvo nemške vojske za sprejem v nemško armado kot nekdanji oficir bivše avstro-ogrske monarhije, pisaril je prošnje za sprejem v SS.

Vojaški komite je Lubajo dal na spisek vojnih zločincev.

Življenje nam je vsak dan prinašalo nekaj novega. Sililo nas je v položaje, ki si jih nismo želeli, a smo se z njimi morali soočiti.

Naša ilegalna tehnika je od Italijanov kupila radijski sprejemnik znamke Lorenz. Bogatija brez primere, izenačila nas je z Résistance, ki jih je imela že pet. Bil je to naš tretji aparat. Prva dva sta bila že nekaj mesecev skrita pri Mirku v biroju barake 26, eden na zvočnik, drugi na slušalko, a bila sta premalo prikrita. Za Lorenza smo sklenili urediti primerno skri-vališče, po vzorcu Résistance, nekje v podzemlju. Dotlej pa smo ga morali spraviti na varno. Bil je natanko velikosti paketa Unre in smo ga zaprli v Unrino škaflo ter jo izročili v varstvo Résistance. Skrili so ga v skladišču Unrinih paketov. Imenitno skrivališče, ob steni od stropa do tal sami enaki paketi – in zdaj išči tistega z Lorenzom. Résistance je imela ideje.

Tehnika je bila nezanesljiva. Pojavil se je četrti sprejemnik, detektor, služil bi naj začasno, bil bi naj majhen prenosnik. Stavljaj ga je, kos za kosom, Goričan Herman Vranič, elektrotehnik v italijanskem taborišču. Deli detektorja, povezani v majhen zavitek, so potovali iz skrivališča

v skrivališče, v skladišče, v biro, na rentgen, nazaj v skladišče.

Vranič je najavil dan, ko bo detektor sestavil.

★ ★ ★

Čeč je prinesel detektor z rentgena, izročil ga je v baraki Mirku. Čakali smo Vraniča.

V barako prihiti kurir Résistance:

»La-fuj!«

Kritična situacija, možgani ustrelijo takoj pravo rešitev ali nobene.

Zavitek v žep, in z Mirkom sva skočila skozi zadnja vrata barake. Ven iz barake, preden jo obkolijo abvehrovci!

Hladno je bilo, začelo se je večeriti. Mir, nobenih korakov. Nikjer abvehrovcev. Kam zdaj z detektorjem?

Sredi lazaretskega kroga je bil stražarski bunker, izkopen v zemljo, pokrit z leseno streho. Z Mirkom sva detektor spustila v bunker. Začasno, da mine la-fuj. Bunkerja nikoli ni nihče uporabljal, detektor bo torej relativno na varnem.

Začelo se snežiti. Čez uro je bilo vse belo, tudi okrog bunkerja brez stopinj. Boljše kontrole nad bunkerjem si nismo mogli želeli.

La-fuj tistega večera ni prišla in tudi naslednje dni ne. Z Mirkom sva stopila do bunkerja po detektor. Spustil sem se ob vhodu navzdol. Zemlja je bila zmehčana in zdrčal sem do dna.

Dno in stene, vse je bilo zdrazilo, ilovnato in mehko, čevlji se je ugrezal kot na poljski stezi po izdatnem dežju.

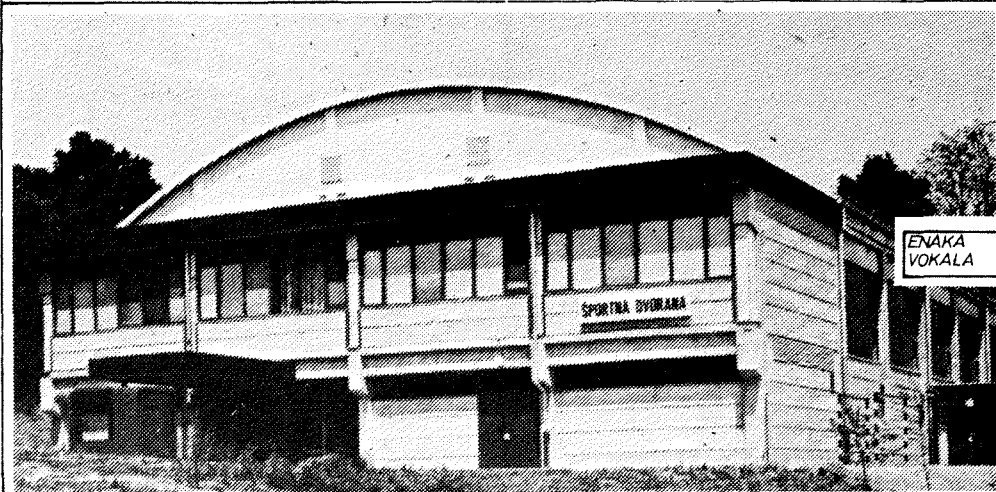
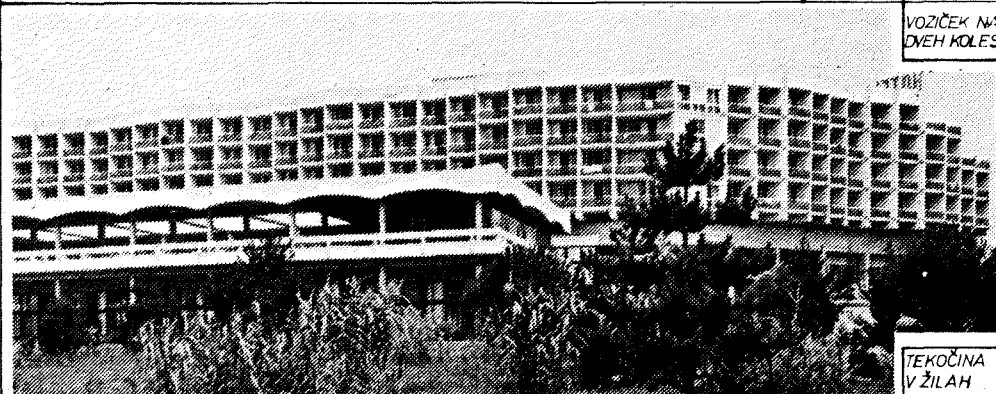
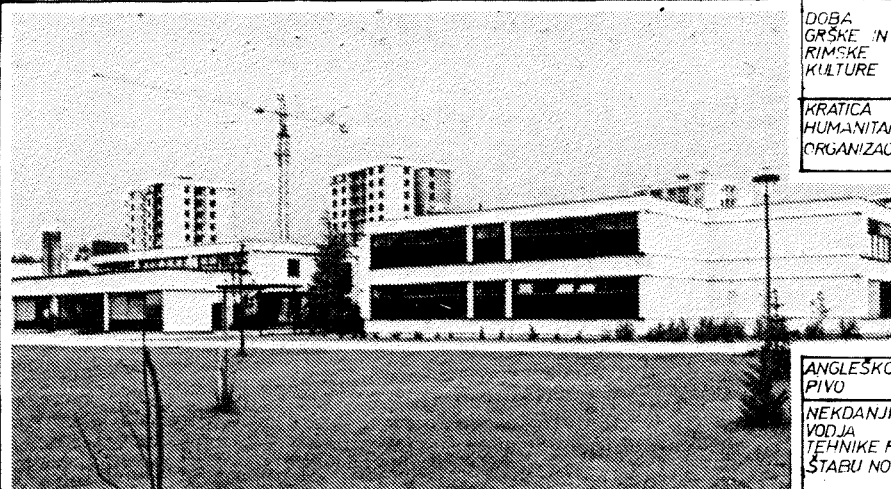
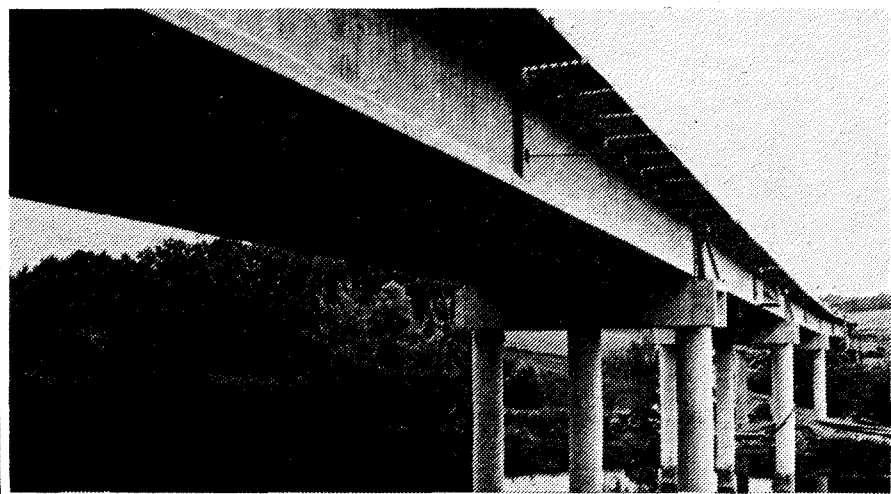
Se nadaljuje

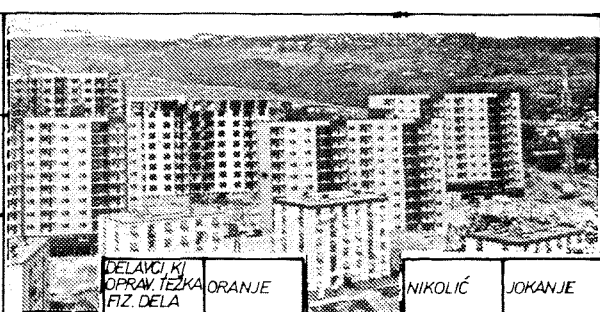
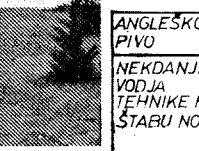
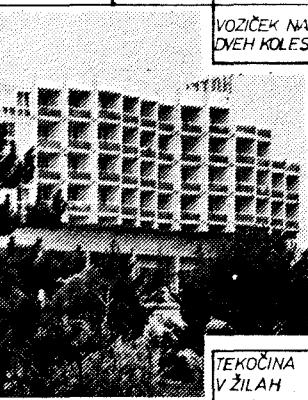
NAGRADNA KRIŽANKA

PIONIR NOVO MESTO

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Našim vnetim reševalcem je pripravil delovni kolektiv PIONIR NOVO MESTO nagradno križanko. Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 16. julija na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji del pisma napišite PIONIR. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade založbe Borec.

	GRŠKI BOG GOZDOV	VELIKANOVIC	NAPAKA PRI STROJU	PRISTAŠ NEONACIZMA	IZMIKANJE	MESTO V KANADI		DELAVCI KI OPRAVLJAJE FIZ. DELA	ORANJE	NIKOLIĆ	JOKANJE
STROGO ODREKANJE										ALBERT JAKOPIČ	
										ANDRIJA PEJOVIČ	
	ANICA					VRSTA TLAKA					
	VODNA ŽIVAL					PRVA IN ZAD. ČRKA ABEC.			PLOŠČEK		
						OTOČJE					
	AKTIVIJ					OSEBNI ZAJMEK					
						HRV. MOŠ. IME					
	VOJAŠKI ČIN	NEKD. ČASO. ZA POLITIKO IN MAT. INTER.									
		STROKOV. ZA NOVOTVORBE									
	DOBA GRŠKE IN RIMSKE KULTURE								OZKOTIRNI VLAK V RIH		
	KRATICA HUMANITAR. ORGANIZAC.		PASMA PSOV							ZNAMKA	PREDSEDNIK PREDSEDS. SFRJ
			ZAPUSTNIK								
						AM. MOŠKA IME				KILOVOLT	
						PEZA					
						MOČVARA				ENAKA SOGLASNIKA	
						IT. RENES. PISATELJ				NIZOZEMSKA	
	ANGLEŠKO PIVO										
	NEKDANJI VODJA TEHNIKE PR. ŠTABU NOV.						SVEČANA OPRAVA				
	VOZIČEK NA DVEH KOLES						NAN LAH	GLASNO IZGOV. POZIV			
								OZNAKA ZA SVETLO OBČUT.			
		PROMETEJ. MATI								GUSTAV IPAVEC	
		HOKEJSKI KLUB								SOSS	
									MEDMET OBČUDOVA.V.		SARAJEVO
									LEV		
	TEKOČINA V ŽILAH				ARA		BELEŽNICA				
							PALICA PRI PLUGU				
	MESTECE V SREMU	RT V ŠPANJI						VRSTA GLASBILA			
		VRSTA PIJACE						GARRINDAŠVILI			
										Ime in priimek	
	ENAKA VOKALA			STARA MERA ZA VINO							
				SREDIŠČE VRTENJA						Naslov	
											
	NADLEŽNA ŽUZELKA					ANTE KOVACIĆ					

PREDSTAVLJAMO VAM SLOVENSKO BISTRICO

Občina Slovenska Bistrica meri 36.869 ha ali 369 km² ter predstavlja 1,82 odstotka celotnega slovenskega prostora. Po površini jo uvrščamo med srednje slovenske občine, saj po velikosti med šestdesetimi občinami dosega 22. mesto. Nekaj več kot polovica površine občine je pokrita z gozdovi. Število prebivalcev v občini se le počasi povečuje in precej zaostaja za rastjo prebivalstva v SR Sloveniji. V letu 1971 je občina imela 30.406 prebivalcev, po prvih podatkih iz popisa leta 1981 pa 31.658 prebivalcev.

Ugodna rast gospodarskega razvoja

Za družbenoekonomski razvoj občine Slovenska Bistrica je značilno, da tako kot v republiki zaostajajo pri konkretnem uveljavljanju družbenoekonomskih odnosov, zlasti pri povečanju produktivnosti dela in izboljševanju učinkovitosti gospodarjenja, pri spreminjanju strukture v materialni proizvodnji in doseganju skladnejših blagovnih in denarnih tokov v družbeni reprodukciji. Za srednjeročno obdobje 1976–1980 ugotavljajo, da niso dosegli načrtovanih kvaliteten dejavnikov razvoja v smislu prestrukturiranja gospodarstva. Kljub izrazito neugodnim težnjam v gospodarskih tokovih v posameznih letih minulega srednjeročnega obdobja pa so dosegli v občini nekatere pomembne rezultate. Dosegli smo ugodno rast gospodarskega razvoja, kot tudi na področju osebnega in družbenega standarda. V srednjeročnem obdobju 1976–1980 je družbeni proizvod do vključno leta 1979 naraščal povprečno letno nominalno za 22,4 odstotka, realno pa za 7,1 odstotka. Fizični obseg industrijske proizvodnje je v enakem obdobju naraščal letno po stopnji 8,1 odstotka, zaposlenost v združenem delu pa po stopnji 2,9 odstotka. Izvoz je nominalno naraščal povprečno po stopnji 16,4 odstotka, realno pa 8,9 odstotka, kar je torej hitreje, kot pa je bila realno rast družbenega proizvoda. Na področju investicijskih naložb ne dosegajo predvidenih učinkov. Odločitve o investicijskih naložbah v posamezne projekte so bile pogosto podrejene trenutnim in parcialnim interesom, in zato večkrat ne odražajo dolgoročnih interesov delavcev v združenem delu, kakor tudi ne celotnega družbenega razvoja. Večkrat pa je bila posledica neučinkovitega investiranja predolgo izvajanje posameznih investicij. Negospodarske investicije niso rasle v skladu z materialnimi možnostmi, kar se pogosto kaže sedaj tudi v delovanju posamezne dejavnosti.

Povprečno število zaposlenih v družbenem sektorju je leta 1976 znašalo skupaj 6.737 delavcev, v letu 1980 pa 7.523, od tega je bilo v gospodarstvu zaposlenih 6.570 delavcev, v negospodarstvu pa 952 delavcev. V obdobju 1976–1980 je skupna povprečna stopnja rasti zaposlenih znašala letno 2,5 odstotka, v SR Sloveniji pa je znašala 3,6 odstotka, kar pomeni, da so pri zaposlovanju zaostajali za republiškim povprečjem. Pri samostojnih obrtnikih je bilo v letu 1976 zaposlenih 310 delavcev, v letu 1980 pa 364 delavcev. V letu 1980 so imeli v občini na področju samostojnega osebnega dela 304 lastnike obratovalnic in 51 nosilcev obrti kot postranski poklic. Po stanju ob koncu decembra 1980 je bilo v samostojnem osebnem delu 81 učencev.

Družbeni proizvod je v letu 1979 v občini znašal 2.012.386 tisoč dinarjev, od tega v združenem delu 1.740.050 tisoč dinarjev. Ocenjeni družbeni proizvod v letu 1980 znaša nominalno 2.668.000 tisoč dinarjev. V letu 1979 je v primerjavi z letom 1978 družbeni proizvod nominalno porasel za 24 odstotkov. Družbeni proizvod na prebivalca je v letu 1979 znašal 63,392 dinarjev, kar pa predstavlja le 62,3 odstotka povprečnega družbenega proizvoda na prebivalca v SR Sloveniji. Na osnovi kazalca družbeni proizvod na prebivalca so v letu 1979 na 49. mestu v republiki od skupaj 60 občin.

Narodni dohodek je v občini znašal leta 1979 1.782.269 tisoč dinarjev, od tega v združenem delu 1.523.113 tisoč dinarjev in v samostojnem osebnem delu 259.054 tisoč dinarjev. Na prebivalca je znašal narodni dohodek v tem letu 56.140 dinarjev, kar pomeni, da je primerjava z občinami v SRS še manj ugodna, saj smo po tem kazalcu bili šele na 51. mestu. Na osnovi poprejšnjih kazalcev ugotavljamo, da kljub precej višji rasti družbenega proizvoda v občini, kot pa je ta v SR Sloveniji, relativno zaostajajo, saj so v minulem srednjeročnem obdobju zaostali še za štirimi slovenskimi občinami.

Po posameznih področjih je delež posamezne dejavnosti v družbenem proizvodu občine po letih takle:

Dejavnost	v %			
	1976	1977	1978	1979
Industrija	47,2	51,4	52,7	51,6
Kmetijstvo	12,4	10,2	10,8	10,4
Gozdarstvo	2,7	3,0	2,7	2,5
Gradbeništvo	10,0	8,3	8,7	9,9
Promet in zveze	5,1	4,6	4,5	4,6
Trgovina	14,2	14,9	12,3	12,5
Gostinstvo in turizem	2,4	1,8	2,1	2,0
Obrt	5,6	5,3	5,7	5,9
Komunala	0,2	0,3	0,3	0,4
Zdravstvo in socialno varstvo	0,2	0,2	0,2	0,2
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0

Iz tabele je razvidno, da predstavlja dejavnost industrije v vseh primerjalnih letih prek 50 % družbenega proizvoda.

Najpomembnejša dejavnost v okviru industrije je proizvodnja in predelava aluminija in njegovih zlitin. Osnovna usmeritev na področju predelave aluminija je povečanje stopnje finalizacije, razvoj tehnologije in raziskovalna dejavnost ter nadaljnje povečanje izvoza, zlasti v dežele v razvoju in razvijanje višjih oblik mednarodne menjave. Druga najpomembnejša dejavnost v občini je gozdarstvo in lesno predelovalna industrija. Nadaljnji razvoj lesne industrije je omejen z razpoložljivo lesno maso, zaradi tega se mora ta dejavnost razvijati v smer nadaljnje finalizacije in razvijati takšne proizvodne programe, kjer bo vključevala ostale surovine kot: plastiko, steklo, papir, aluminij itd.

Kako v prihodnje?

V srednjeročnem obdobju 1981–1985 bodo naložbe v dejavnosti industrije usmerjene predvsem v:

- proizvodne programe z visoko stopnjo finalizacije,
- tehnologijo in zboljšanje pogojev dela,
- proizvodnjo proizvodov za izvoz,
- raziskovalno dejavnost, racionalizacije in inovacije.

V kmetijstvu bodo v srednjeročnem obdobju 1981–1985 vlagali zlasti v naložbe pridobivanja in usposabljanja kmetijskih zemljišč, nabavo mehanizacije, povečevali proizvodnjo poljščin, vlagali v obnovo vinogradov in sadovnjakov, gradili stojišča za pitano goved, preusmerjali kmetije (okoli 40 letno), razvijali kmečki turizem. Zaradi zmanjšanja investicijskih naložb se mora gradbeništvo organizirati vključiti v mednarodno menjavo, poveniti gradnjo in opremiti za industrijski način gradnje.

Trgovina še ne dosega učinkov, za kar so dane optimalne možnosti. Delovna organizacija Preskrba mora zato v srednjeročnem obdobju 1981–1985 doseči:

- razširitev prodajnih kapacitet z zidanjem novih veleblagovnic in posodobitvijo prodajne mreže,

– povečati ponudbo in izboljšati kvaliteto prodaje.

Na področju drobnega gospodarstva bo potrebno izkoristiti vse komparativne prednosti, zlasti pa z izkoriščanjem razpoložljivih surovin v občini, dopolnjevanjem proizvodnih programov in razvijanjem kooperantskih odnosov na dohodkovnem povezovanju, predvsem na področju aluminijske predelovalne industrije, lesno predelovalne industrije in gradbeništva (končna dela).

Z ukrepi davčne in kreditne politike bodo popeševali razvoj deficitarne storitvene obrti.

V nadaljevanju so prikazani nekateri osnovni kazalci dosežnega gospodarskega razvoja v srednjeročnem obdobju 1976–1980

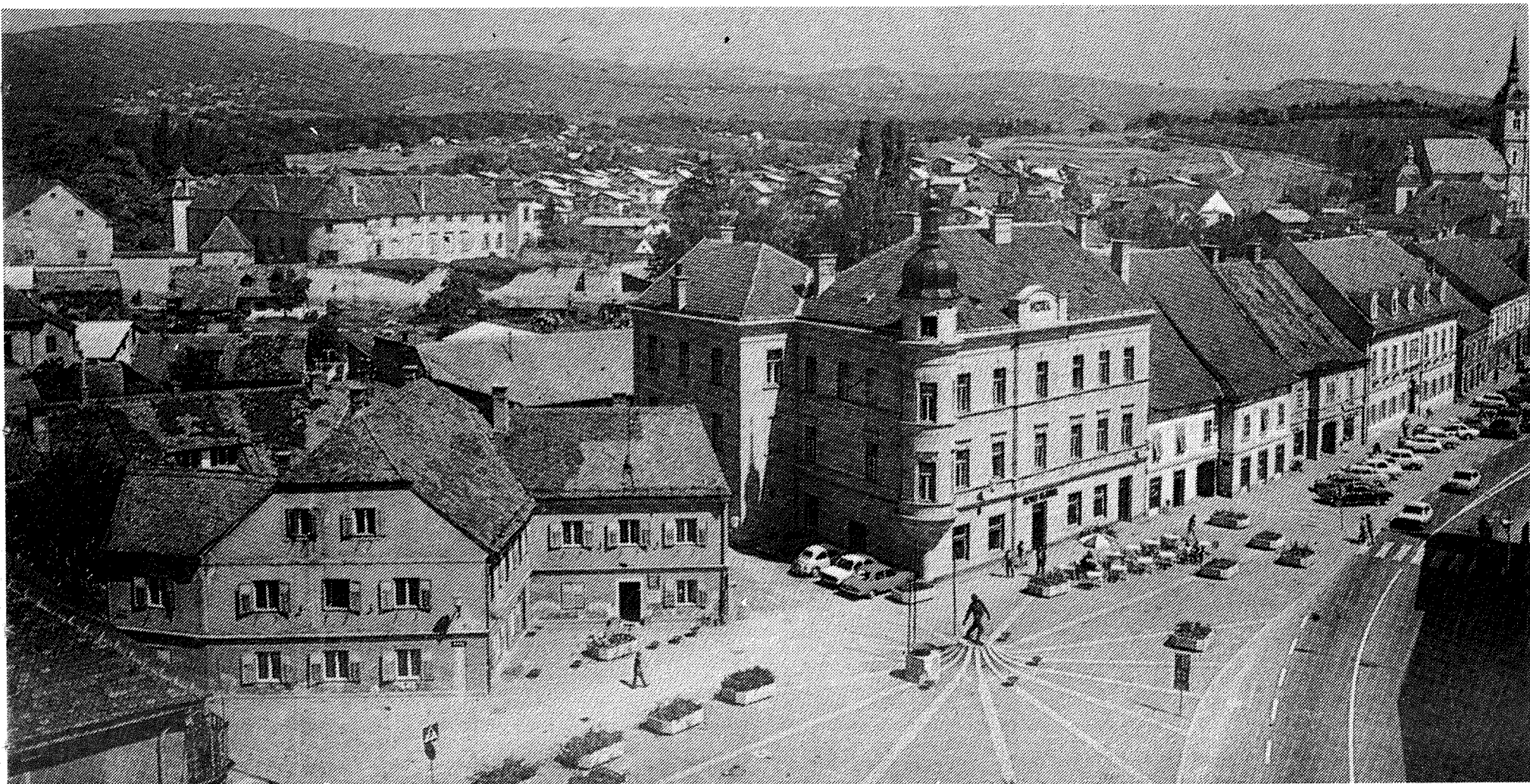
Elementi	nominalno v 000 din			
	1976	1977	1978	1979
Družbeni proizvod	955.998	1.294.051	1.617.390	2.012.386
Štev. zaposlenih v družbenem sektorju	6.737	6.821	7.090	7.390
Zaposleni v samostojnem osebnem delu	310	352	365	407
Izvoz	451.614	376.114	415.587	598.350
Uvoz	119.173	336.055	306.545	429.939
Povprečni čisti OD skupaj v din	3.842	4.534	5.733	6.982
– v gospodarstvu	3.743	4.389	5.641	6.901
Investicije v gospodar.	230.143	261.313	277.038	366.465
Investicije v negospod.	50.167	65.118	170.033	124.502
Število dokončanih stanovanj				
– družbeni	72	4	64	139
– zasebni	203	118	122	190

Iz tabele je razvidno, da je bil v vseh letih delež izvoza večji od uvoza. Največji izvoznik v občini so temeljne organizacije združenega dela DO Impol, katerih izvoz je v skupnem izvozu občine predstavljal v letu 1976 86,1 odstotka, v letu 1979 pa 78,6 odstotka. Uspešno se vključujejo v izvoz TOZD LIO Poljčane, delovna organizacija STEKLO Slovenska Bistrica, TOZD Releji Makole in EMI Poljčane. Možnosti izvoza pa so še v delovni organizaciji Monter Poljčane – reduktorji, TOZD Granit Slovenska Bistrica – izvajanje gradbenih del v tujini, DO Granitna industrija Oplotnica – proizvodi iz granita in marmorja, Kmetijski kombinat Slovenska Bistrica – vino, namizno sadje.

V letu 1980 je 39 organizacij združenega dela v občini doseglo 8.915.875 tisoč dinarjev celotnega prihodka, kar je 35 odstotkov več kot v letu 1979. Dosežen dohodek je znašal 1.917.918 tisoč dinarjev ali 35 odstotkov več, dosežen čisti dohodek pa 1.401.609 tisoč dinarjev ali 37 odstotkov več kot v primerjalnem obdobju. Izplačani čisti osebni dohodki so bili za 23 odstotkov višji kot v letu 1979.

Pri delitvi čistega dohodka po zaključnih računih so organizacije združenega dela namenile za osebne dohodke 406.252 tisoč dinarjev ali 25 odstotkov več, v poslovni sklad pa je bilo razporejenih 267.758 tisoč dinarjev oziroma 104 odstotke več kot v letu 1979. Na podlagi doseženega dohodka v letu 1980 oziroma stopnje rasti dohodka in delitve čistega dohodka na del za osebne dohodke ugotavljajo, da so v občini v celoti uresničevali družbeno usmeritev razporejanja dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke.

Povprečni čisti mesečni osebni dohodek na delavca v občini je v letu 1980 znašal 8.367 dinarjev in je bil za 19,9 odstotka višji kot v letu 1979, od tega v gospodarstvu 8.293 din ali višji za 20,2 odstotka v negospodarstvu pa 8.872 din ali višji za 17,7 odstotka.

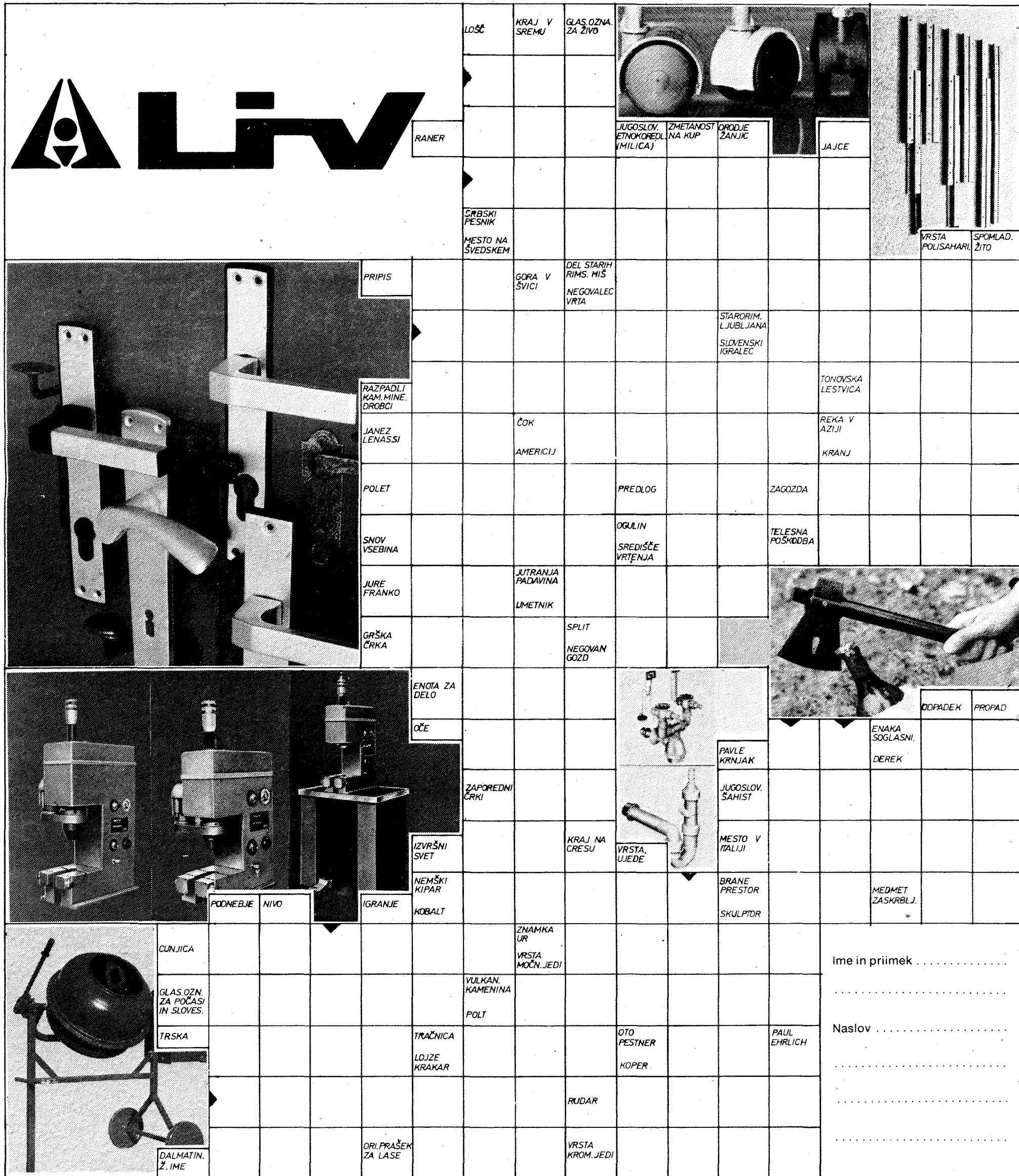
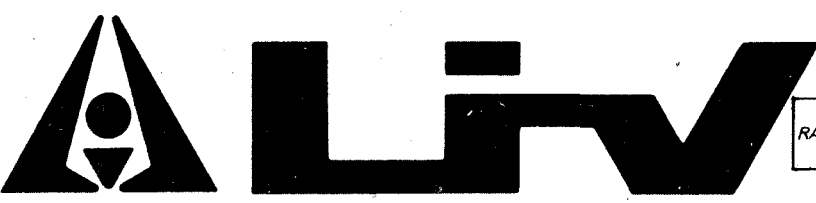

NAGRADNA KRIŽANKA

LIV
POSTOJNA

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Na vsako križanko v TV-15 je velik odziv. Tokrat jo je vnetim reševalcem pripravil delovni kolektiv LIV POSTOJNA. Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 16. julija na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi del pisma napišite LIV. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade založbe Borec.

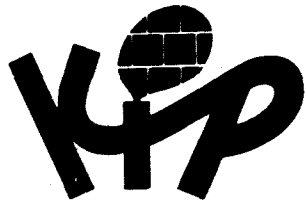
Ime in priimek

Naslov

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

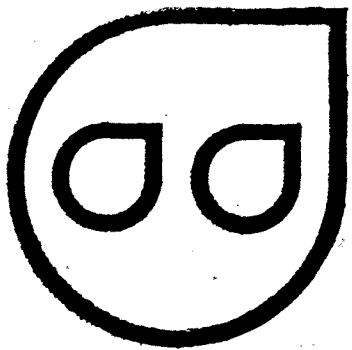
MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

MEDOBCINSKA SKUPNOST ZA ZAPOSLOVANJE ZA DOLENJSKO

Novo mesto, Trdinova 10

čestita vsem delovnim ljudem za praznik
DNEVA BORCA

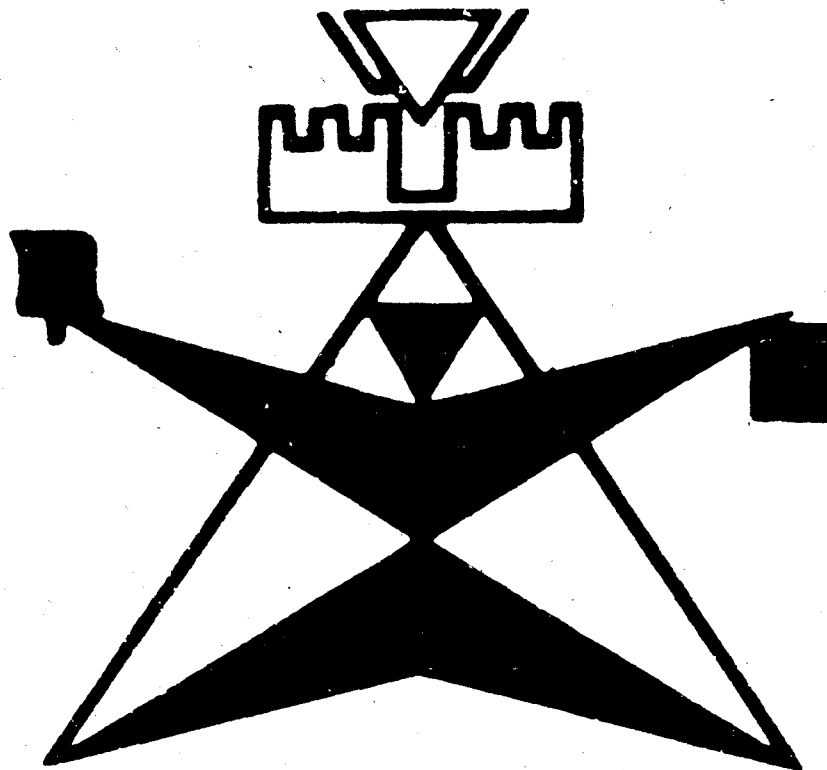
arbo

tovarna kemičnih izdelkov

Ljubljana-polje
61260 Ljubljana, podgrajska 15
železniška postaja zalog
telefon 061/48 066, 48 211
telegram ARBO Ljubljana-polje
žiro račun 50103-601-15005
telex 31524 YU ARBO

IZDELUJE:

ARBONITE za zaščito lesa
KOROLITE za antikorozijsko,
zaščito
SIKATIVE za industrijo
POLIRNE PASTE
in ostale kemične izdelke

TEKOL MARIBOR

TEKOL, delovna organizacija za tehnično zaščito dela, MARIBOR, n. sol. o.
DSSS - MARIBOR, n. sol. o.
62000 Maribor, Ulica pohorskega bataljona 14

telefon (062) 33-351, telex 33-254 yu tekolm, p. p. 228, žiro račun DSSS 51800-607-46738 pri SDK
MARIBOR

- protikorozijsko zaščito vseh železnih konstrukcij, plovnih objektov, hidroenergetskih objektov, itd.,
- plastifikacijo, metalizacijo,
- hidroizolacijo streh,
- zaščito betona in betonskih konstrukcij.

Dela opravljamo doma in v tujini.

GOZDNO
GOSPODARSTVO
POSTOJNA

SKRB ZA
EKSPLOATACIJO IN
OBNOVO GOZDOV

66230 POSTOJNA, Vojkova ul. št. 9
telefon: 21 541

CESTNO PODJETJE V KRANJU

P.O.
KRANJ, JEZERSKA C. 20 • P.P. 8 • TEL. 26 661 • ŽIRO RAČUN 51500-601-10295

Vzdržujemo in rekonstruiramo javne ceste in objekte na javnih cestah.
Gradimo nove ceste in objekte, opremljamo in skrbimo za izboljšanje prometnih razmer na njih.

Delavci Cestnega podjetja v Kranju čestitajo za dan borca
vsem borcem in aktivistom NOB

SO LJUBLJANA CENTER

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
IZVRŠNI SVET OBČINE IN DRUGE
DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

ČESTITA ZA DAN BORCA

SO LITIJA

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
IZVRŠNI SVET OBČINE IN DRUGE DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE

ČESTITA ZA 4. junij DAN BORCA

SO NOVO MESTO

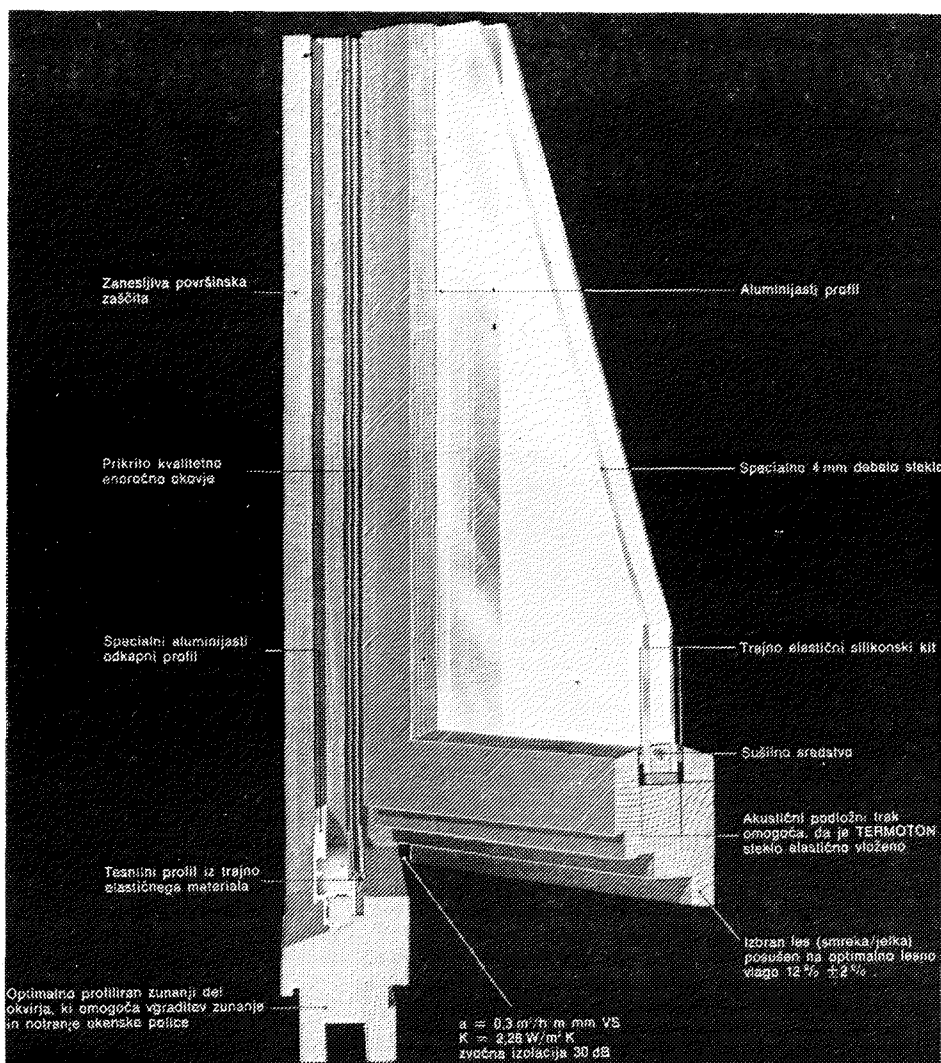
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZRVS
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKI ODBOR ZVEZE
SINDIKATOV
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
IZVRŠNI SVET OBČINE IN DRUGE
DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE

ČESTITA ZA DAN BORCA

AKCIJA TV-15 IN INTEGRAL A AKCIJA AKCIJA TV-15 IN INTEGR

ALA AKCIJA IV-15 IN INTEGRALA AKCIJA IV-15 AKCIJA IV

JELOVICA

termoton

JELOVICA lesna industrija, Škofja Loka, Kidričeva 58, telefon: 064 61-361, telex: 34579 yu lijel, telegram: Jelovica Škofja Loka, p. p.: 67, žiro račun: 51510-601-14403

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
 OBČINSKI ODBOR ZVRS
 OBČINSKA KONFERENCA SZDL
 OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
 OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
 IZVRŠNI SVET OBČINE IN DRUGE DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM ZA DAN BORCA

SKUPŠČINA OBČINE DOMŽALE

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
 OBČINSKI ODBOR ZRVS
 OBČINSKA KONFERENCA ZKS
 OBČINSKA KONFERENCA SZDL
 OBČINSKI ODBOR ZVEZE SINDIKATOV
 OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
 IZVRŠNI SVET OBČINE IN DRUGE
 DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

ČESTITA ZA DAN BORCA 4. JULIJ

GIP BETON — ZASAVJE, ZAGORJE ob SAVI — o. sol. o.

TOZD GRADMETAL, Litija, b.o.

61270 LITJA, PONOVIŠKA 2

- opravljamo vsa gradbena dela s področja visokih in nizkih gradenj,
- proizvodimo vse vrste frakcij peskov za betone ter tele betonske izdelke: zidake, oblikovance (tlakovce), prednapete stropne nosilce, polnila, stropne plošče in sveže betone vseh mark,
- opravljamo vse vrste obrtniških, gradbenih in instalacijskih del,
- proizvodimo prijemala in druge priključke za viličarje, hidravlična ter električna osebna in tovarna dvigala, okovja za smučna vrata, lesene zložljive podstrešne stopnice.

dekorativna

TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN

Ljubljana, Celovška 280, n. sol. o. - Žel. p. Vižmarje - P. p. Lj. 44 61001

Telefoni: h. centrala 554-241, prodaja 553-697,
 gen. direktor 553-881, tajništvo 553-692, nabava 553-689
 Brzjavni naslov: Dekorativna Ljubljana
 Telex: YU DEKOR 31305

Proizvaja sodobne in stilne pohištvene tkanine, ročno izdelane volnene tkanine, tepihe, tapiserije...
 prodajalna – strokovni nasveti
 Ljubljana, Celovška 280, tel. 061/554-241

SPOMINI NA PREDVOJNE KOMUNISTE

Andrej Kumar (1893–1969), s partizanskim imenom »Stric Marko«, se je rodil v Kojškem (Goriška Brda). Med prvo svetovno vojno je bil ujet na romunski fronti kot avstrijski vojak, od tod je odšel v Rusijo, ki jo je po čudovitih doživetjih prepotoval, objadral Azijo in se v Franciji izvežbal za pilota. Nato je odšel kot francoski državljani in vojak na solunsko fronto. Po vojni je doma organiziral delavce, vodil več stavk in že leta 1921 postal član KP Italije. Udeležil se je njenega ustavnega kongresa v Livornu. Zato je moral emigrirati, najprej v Argentino, kjer je ostal kakih pet let, vodil delavske sindikate in štrajke in se vrnil spet v Goriška Brda. A samo za kratek čas, ker ga je preganjal fašizem, zato je moral leta 1928 emigrirati v Jugoslavijo. Nastanil se je na Ježici in ustanovil prvo partijsko celico. V njegovi hiši je bila prva ilegalna partijska tiskarna, ki je tiskala brošure in letake ter jih razpošiljala po vsej Sloveniji. S svojimi sodelavci na Posavju je vodil komunistično gibanje pred vojno, bil večkrat zaprt, in že leta 1934 se je sešel s Titom in bil soorganiziran v OF na Ježici. Po fašistični okupaciji 1941. leta je bil vojaški referent pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije, od 1942 je organiziral OF v Brdih in postal član PK KP Slovenije za Slovensko primorje. Po osvoboditvi je bil član revizijske komisije CK ZKS. Malo pred smrtjo je pripovedoval svoje spomine, katerih kratke izvlečke priobčujemo.

Simon Lenarčič

2

Stric Marko

Bil je član Skoja in povezan s Tomšičem. Kmalu smo na svoje sestanke pritegnili tudi mlajše Posavce: Naceta Pečarja, Ukiovega Lojzeta iz Stožic in mojega soseda Matijo Udvanca. To so bili trije nerazdružljivi prijatelji in so pomenili nekak zametek ježenskega Skoja, čeprav jih nismo tako imenovali; delali smo kar skupaj, starejši in mladi. Tedaj tudi nismo bili več sami, dobivali smo navodila iz našega centra na Dunaju, v Moskvi ali Nemčiji. Vendar to ni bistveno vplivalo na naše delo, saj so bila navodila pogosto sektaška, nasprotujoča si in demagoška. Vodstvo ni dobro poznalo terena, na katerem smo delali in je pač dajalo navodila kakor za druge partije po Evropi (na primer za Bolgarijo). Navodila niso bila vedno uporabna, a vsaj čutili smo, da nismo sami sebi prepuščeni, da pač delamo vsi v internacionalnem merilu. Tako smo v glavnem delali po svoje, kakor so narekovala razmere v državi. Moja zamisel je bila, da bi ustanovili lastno ciklostilno tehniko, da bi mogli tudi kaj napisati ljudem. Sklenili smo, da bomo tiskali kar pri meni doma.

V ta namen smo začeli graditi nekakšen bunker, kjer naj bi bila tiskarna; toda imeli smo smolo. Neki naš simpatizer Franc Krašček mi je prišel na pomoč pri delu. Ker sem hotel, da bi delo potekalo strogo konspirativno, ni smel nihče vedeti, kaj gradim. Tako je nastala gnojna jama. Šele drugi bunker, pri katerem sva delala z ženo sama, večinoma ponoči, nam je res služil za tiskarno. Ker v njem ni bilo nič svetlobe in tudi ni imel posebnega izhoda, da bi v primeru, če bi ga odkrili in bi bilo treba hitro iz njega, sem prosil soseda, Poldeta Hočevarja, da bi smel zgraditi okno na njegovo stran. Razen tega sem se moral zelo paziti pred oblastjo, saj je že nekaj sumila; otroka sta prinašala domov govornice ljudi, češ da je ata komunist, zato so stalno oprezovali za menoj. V bunkerju smo kmalu tiskali prve letake in brošure in jih nato raznašali po Sloveniji. Pri tiskarskem delu nam je mnogo pomagal Boris Ziherl, pozneje pa je na pomoč prišla Zdenka Kidričeva; mladi so raznašali propagandno gradivo v nahrbtnikih po deželi: na Stajersko, Gorenjsko, in Dolenjsko, kajti zdaj, ko se je naš krog širil, smo lahko sprejeli zadolžitev tudi za druge predele Slovenije.

Tako lahko rečem, da je bila v mojem bunkerju prva ciklostilna tehnika v Sloveniji; tiskali smo propagandni material, letake, brošure in to je bilo za takratne čase, ko smo začenjali tako rekoč iz nič, mnogo vredno, bilo je pravo pionirsko delo.

Naj ob tej priložnosti poudarim, da so moji sodelavci opravljali res sila pomembno delo. Še mladi in čisto mladi ljudje, ki so spoznali in vedeli za stvari med drugimi, so bili podobni ljudem, ki so zgodaj vstali, medtem ko so drugi še vsi spali. Zbirali so gradivo za stavbo, ki je zrasla šele mnogo let kasneje, a so ves ta dolgi čas dosledno in brez prestopanja verovali vanjo, žrtvovali zanjo vse, kar so imeli, svoj čas, službo, mladost, nekateri še svoje življenje. Njim gre v prvi vrsti zahvala, da je naše delo na Posavju steklo in potekalo uspešno. Njihova glavna zasluga pa je, da smo pričakali leto 1941 pripravljeni. Zato čutim do teh svojih sodelavcev globoko hvaležnost!

Naš začetek je bil skromen, a za tisti čas pomemben. Diktatura kralja Aleksandra je zožila svobodo na minimum, cenzura je bila budna, policijska čuječnost poostrena, vsaka preglasna izgovorjena beseda je bila že povod za policijsko preiskavo na domu. Ze samo dejstvo, da smo začeli z delom sredi ljudi, ki nam niso zaupali, nas je močno oviralo; saj ljudje so bili tudi sami zbegani po dogodkih, ki jih je prinašalo vsakdanje politično življenje v stari Jugoslaviji; uvedba diktature, unitaristične težnje oblasti, reagiranje sedaj razpuščenih političnih strank na vladne odloke: z nami vred so bili nezadovoljni tudi drugi ljudje. A kljub vsemu je naša skupina – Ivan Tomc, Urška Zatlerjeva in jaz, pa naši najmlajši – Nace Pečar, Matija Udvanec in Lojze Jernejc – pridobili na ugledu; previdno smo tipali dalje, iskali in pridobivali nove somišljenike in nove zveze.

S pomočjo Borisa Ziherla in Urške Zatlerjeve smo se povezali z marksističnim študentovskim krožkom, kar nam je omogočilo intenzivnejši študij marksistične literature. Tomc nas je povezal s komunisti v tobačni tovarni (Franc Černe) in pozneje s pokrajinski komitejem komunistične partije. Če dodam še svoje skromne izkušnje, ki sem jih prinesel s političnega dela v Italiji in Argentini, lahko rečem, da so bili to dobri začetki.

V letih 1929 do 1931 smo v glavnem študirali in skrbeli za ideološko vzgojo mlajših članov, za iskanje novih simpatizerjev in širjenje naprednih idej. Na Posavje, kjer je bilo v marsikaterem pogledu varneje kot v mestu, so prihajali razgledani politični delavci in se pri nas mudili tudi po več dni, treba je bilo pripraviti varno stanovanje zanje, prostor za sestanek, pospremiti aktiviste od javke do javke, včasih tudi prek meje, da smo mogli vzdrževati stike z našo centralo, ki je bila tedaj na Dunaju. Ker ni bilo političnih strank, razen uradno dovoljenih – JRKD, JNS, JRZ – je bila naša dolžnost zbliževati se z ljudmi, ki so bili tudi nezadovoljni in pod hudim političnim in gospodarskim pritiskom.

Komunisti so hoteli rastoče nezadovoljstvo med ljudmi in pripadniki bivših političnih strank izkoristiti.

Z Andrejčkovim Franceljnom sem imel tedaj dobre zveze. Še je bil župan, njegova desna roka ali občinski tajnik v ozadju, kakor smo ga imenovali, je bil njegov brat Janez, tedaj profesor na 1. moški realni gimnaziji v Ljubljani. Z županom sva večkrat kaj podebatirala, včasih me je tudi sam poiskal. Zbliževalo naju je dejstvo, da sva bila sedaj oba v opoziciji. Nekeč mi je zaupal:

»Ali veš, da bodo tuoi mene konfinirali?«

Ob proslavah 60-letnice dr. Korošca v Ljubljani in po deželi (1932) je res prišlo do ostrih reakcij vlade (spomnim naj samo na šenčurske dogodke maja 1932, slovensko deklaracijo ali slovenske punktacije decembra 1932, razne protivladne demonstracije bivše klerikalne stranke oziroma njenih pristašev, nošenje protestnih zelenih kravat, razobešanje nedovoljene slovenske zastave, šenčurski proces pred sodiščem 1933 itd.) in preganjanj Slovencev. Prepovedali so vse podeželske proslave, odpusčali ljudi iz službe ali jih premeščali v oddaljena mesta, zlasti mlajše, ki so slabo sodelovali s fašističnim režimom.

Se nadaljuje

Pogovor s skojevcem

V nas je živel neustavljiva volja

Revolucionarno mladinsko gibanje se je med narodnoosvobodilnim bojem politično, idejno, kadrovsko in organizacijsko utrdilo in razmahnilo. Skupaj s KPJ je sestavljalo udarno in združevalno silo narodnoosvobodilnega gibanja. SKOJ je deloval in uspeval s konkretnimi zgledi, z boljšim razumevanjem pogojev in ciljev boja ter s političnim poslušom za usmerjanje pozornosti na osrednje probleme časa in takratnih razmer, pri čemer je združeval mladino različnih družbenih sredin in političnih naziranj. Izvršni odbor Osvobodilne fronte je ob ugotovitvi, da »slovenska mladina neugnano vre v OF«, ustanovil oktobra leta 1941 Mladinsko osvobodilno fronto kot samostojno mladinsko gibanje, ki je postalo del celotne OF. V programu mladinske OF je bila še bolj poudarjena potreba, da se mladi še tesneje združijo, da ne smejo biti v različnih taborih in ne vsota različnih skupin, temveč enotna fronta mlade generacije, ki gra pogumno v boj za novo življenje.

Že nekaj časa je, odkar sva se čisto po naključju srečala s Titom Vidmarjem. Novinar je. Začel je urejati kulturne rubrike pri časopisu Delo. Nekaj časa je bil dopisnik v Rimu in pozneje v Moskvi, pa se je spet vrnil in se posvetil urejanju kulturne rubrike. Sedaj vrti pero za Književne liste. Pogovarjala sva se o tem in onem in pogovor je nanesel tudi na skojevece.

»Bil sem še zelo mlad, daleč najmlajši med tovariši, ki so prišli iz brigad v skojevsko šolo,« pripoveduje tovariš Vidmar. »S trinajstimi leti sem že moral v ilegalo pod Gorjanec. Mesec dni pred kapitulacijo Italije so me sprejeli partizani v Rogu. Od maja do junija 1944 sem tam obiskoval partijski oziroma skojevski tečaj. Pravzaprav lahko rečem, da se je takrat odločila moja nadaljnja pot in idejna usmeritev. Ko je človek star petnajst let, se v njem prebujajo vedoželjnost. Takrat želi dojemati stvari, ki se dogajajo okrog njega. Ponujala so se nam človeška izkustva, ki jih je prinašala vojna, neponovljiva doživetja, ki so nam usmerila celo življenje. Na podlagi objektivnega marksističnega gradiva, ki smo ga spoznavali v skojevski šoli, se mi je odprl nov pogled na svet. Vodja našega tečaja, pisatelj Ferdo Godina, je s svojimi predavanji zasedil v nas globoka spoznanja. Učil nas je kritično presojsati vsako stvar.«

Sploh sta imeli kritika

in samokritika veliko vlogo med skojevcem. Na skojevskih sestankih so obravnavali vsakega posameznika. Če ni izpolnjeval nalog ali je kako drugače kršil disciplino, je kaj kmalu zapravlil svoj ugled in zaupanje.

Po petintridesetih letih so se udeleženci skojevskega tečaja, katerega je obiskoval tudi Tit Vidmar, prvič spet srečali. »Zanimivo, vsi smo se s podobnimi občutki spominjali partijske šole in vsega, kar smo ob študiju še počeli,« pripoveduje moj sogovornik. »Celo dve kulturni prireditvi smo v tistem mesecu organizirali. Mislili pa smo vedno po partizansko in po skojevsko. Med nami je vladala partijska disciplina, in vendar smo se čutili tako sproščene.

Junija 1944, po tečaju, smo se razšli, vsak s svojo nalogo. Za nekaj mesecev sem pristal v Črnomlju na komiteju SKOJ. Konec oktobra so me poslali v Bari v Italijo. V štabu 4. prekomorske brigade v Monopoliju so me sprejeli kot skojevskega inštruktorja. Zavedal sem se, da nosim odgovorno nalogo: naučiti druge to, kar sem sam spoznal v skojevski šoli pa tudi zunaj nje. Življenje med prekomorci je prineslo nova doživetja in nova spoznanja, ki so še utrdila pot, po kateri sem hodil kot skojevec.

V začetku aprila 1945 sem se vrnil na osvobodeno ozemlje v Belo krajino. Začel sem delati pri agitpropu. Zbiral sem novice za Slovenskega poročevalca in jih prirejal za radio. To so bili pravzaprav prvi koraki mojega novinarstva,« se spominja Tit Vidmar.

Potem sva spregovorila o svobodi in o vsem tistem, kar so povelja leta nosila s seboj. Za mladino so nastale nove razmere, ki so zahtevale vključitev v obnovo dežele in izgradnjo osnovnih družbenoekonomskih pogojev za razvoj socialistične

skupnosti. Ko govorimo o mladinskih delovnih akcijah, poudarjamo hude razmere, v katerih so mladinci delali, govorimo o kilometrih zgrajenih prog in cest, o kubikih premetane zemlje, o hektarjih obdelane ali meliorizirane površine, o številu brigadirjev in o številu opravljenih ur. »Delo v brigadi na progi Brčko-Banoviči se mi je zdelo kot potrjevanje gesla: Vsi za enega, eden za vse!« je k vsemu temu še dodal nekdanji skojevec – brigadir Tit. Prav prve po vojne delovne akcije so imele v primerjavi z mladinskimi akcijami v poznejših letih zelo velik pomen. Mladina je s svojim delom krepila materialno osnovo domovine, obenem pa dokazovala navzen, da smo zmožni sami reševati najhujše notranje probleme, in pri tem izgrajevala samo sebe, pravičen odnos do dela, občutek sodelovanja ter bratstvo in enotnost.

»Svoboda je vila v nas posebno moč in voljo, nekakšno zagnanost, ki je vodila naprej. Mladinske akcije še niso pomenile vsega. Treba je bilo nadomestiti zamujeno. Iz predvojnih let sem imel za seboj le štiri razrede takratne gimnazije in tako sem po osvoboditvi najprej prebredel še štiri gimnazijska leta. Skojevstvo je v meni tako še kar naprej. V osmi gimnaziji sem postal razredni sekretar SKOJ.«

Potem so se skojevska leta Tita Vidmarja začela iztekati. Odšel je študirat v Beograd. Kmalu je postal član komunistične partije.

»Kaj se mi je najbolj vtisnilo v spomin? Težko bi se odločil za eno samo doživetje iz skojevskih let. Le to bi pripomnil, da so rod medvojnih skojevcev odlikovale posebne kvalitete. Nismo imeli vedno vsega prav. Toda v nas je živel neka neustavljiva volja, ki ni izvirala le iz značaja posameznika, ampak jo je prinesel čas – vojna.«

Živa Drole

Še tri republiške MDA

Skoraj tisoč mladih iz Slovenije in Jugoslavije že dosegajo dobre rezultate na vseh področjih dela in življenja na zveznih in republiških mladinskih delovnih akcijah. Zadnje nedeljo, 28. junija pa so se odprla vrata še trem republiškim MDA, in sicer Kobansko – v brigadirskem naselju na Remšeniku, Goričko – v brigadirskem naselju v Gornjih Petrovcih in Istra – v brigadirskem naselju v Smarjah pri Kopru.

RK ZSMS

Razmišljanje ob spomeniku

BORUT CERKOVNIK, 8. b
OŠ Žužemberk

Stane Semič – Daki, partizanski komandant in eden prvih narodnih herojev v Sloveniji, pripravlja in piše spomine iz svojega življenja

Kako živi neka legenda

Že dolgo smo se odpravljali na obisk k Stanetu Semiču-Dakiju. Pa nekako ni in ni bilo pravega časa. Zdaj je bil zdoma, potlej v polnišnici, pa na Blokah... In sploh, kako bi zasukali pogovor z možem, ki je še za življenje postal legenda, legenda partizanskega junaka, o katerem v vseh leksikonih in priročnikih piše: »Priljubljen partizanski komandant, izjemno popularen med slovenskimi borci...«

Mnogi so mu zamerali, ko je napisal delček svojih partizanskih spominov pod naslovom: »Najboljši so padli«. Pa kaj bi, tako je čutil, ko se je spominjal vseh padlih tovarišev, s katerimi se je v najtežjih dneh bojeval z rano ob rami in prav gotovo ni bilo zle misli v tem naslovu.

Predstavljati njegova številna vojna junaštva nekdanjim borcem pa najbrž ni potrebno, saj so prenekatera njegova dejanja in akcije iz NOB »ponarodele«.

Ravno sem se pripravljala k pisanju tega pogovora in si k pisalnemu stroju položila dve Dakijevi partizanski fotografiji, ko me je zmotil sin, osnovnošolček: »Mami, kajne, da je to tisti heroj Daki, ki je v Ložu z brzostrelko sam sredi trga...« Da, to je tisti heroj Daki. In kaj pravi sam o svojem junaštvu, o spominih na junaštva drugih? Kako živi, kaj počne?

V mirnem stanovanju sredi ljubljanske Šiške, kjer sva se pogovarjala ob skledi črnih, debelih češenj, ga je le malokdaj najti. Največ časa preživi v Novi vasi na Blokah, komaj lučaj stran od vasi, kjer je odrasčal. Tamkajšnji zrak koristi njegovemu počutju in po težavah z zdravjem je tam dosti hitreje okrevljal kot bi v Ljubljani.

»Zadnji čas veliko počivam, pa tudi pišem, spominam se. Nisem se omejil le na partizanska leta in dogodke. Moji spomini segajo v predvojni čas in naj bi se nekako iztekli z letom 1948, z informbirojem.«

Nič nenavadnega, da ne začenja svojega memoarnega pisanja z letom 1941, saj je do začetka druge svetovne vojne že izkusil vojno – špansko državljansko, o kateri bi še rad zapisal to in ono. Pa tudi njegova pot v Španijo in nazaj je doživljaj, ki zahteva najbrž svojo samostojno zgodbo. »Bolj počasi mi gre, roka me še boli po operaciji in nekoliko hitreje se utrudim.«

Mnogo je tega, res. Staro-jugoslovansko vojsko sem služil v Kraljevi, in ko sem prišel v Slovenijo na dopust, so mi tovariši toliko govorili o Španiji, da sem moral iti. Pravzaprav je bil pravi pobudnik mojega odhoda Franc Zaletel iz Malega Naklega na

Gorenjskem. Dokler pa sem do Španije zares prispel, je morala miniti dolga pot in bile so številne »postaje«. Kajti oblasti, oziroma policije evropskih držav, nacisti in fašisti so dobro vedeli, da se množice prostovoljcev odpravljajo v Španijo. Tako sem bil zaprt dvakrat v Avstriji, dvakrat v Nemčiji in še v Franciji, preden sem dobil zvezo v Parizu in se preko Toulousea z organizirano skupino odpeljal do podnožja Pirenejev. Od tam pa seveda peš čez hribe, kjer je bilo ponekod težje hoditi kot na naš Triglav.«

Z ironijo v barvi glasu mi pripoveduje o »sovjetski pomoči v orožju« španskim republikancem. »Bil sem artilerec in ves čas smo bili na položajih okrog Toleda s težko artilerijo, ki jo je bil poslal Stalin. Bili so to topovi iz leta 1810, še iz vojne z Napoleonom.«

O vsem tem bo Daki pisal spomine. Tudi o tem, kako je bilo v francoskem taborišču, kjer se je znašel z ostalimi prostovoljci po padcu španske republike, in o tem, kako je pobegnil v hitlerjevsko Nemčijo, pomešan med fran-

coske delavce, tako imenovano delavsko »elito«, ki je odhajala na delo v nemške tovarne, ne zavedajoč se, da jih bo hitlerjevski stroj izrabil v svoje namene...«

Dvaindvajsetega julija 1941. leta je odšel Stane Semič-Daki iz Ljubljane na Molnik med prve partizane, partizani vse do jeseni 1944. leta, ko je odšel v slavno vojaško šolo Vorošilova v Moskvo in slekel vojaško suknjo šele 1946. leta kot komandant Druge divizije KNOJ v Ljubljani. »Vmes, med temi grobimi podatki, pa so tista leta, ki so vas proslavila. Ime Daki je danes sinonim dobrega partizanskega komandanta. Kaj bi sami dejali o tem?«

»Najbrž sem bil bolj oster z borci. Pa tudi dosleden in odkrit. Nekateri govorijo o osebnem junaštvu. Jaz pa mislim, da to osebno junaštvo prihaja na dan pri navadnem borcu, posamezniku. Če pa si bil na položaju, če si imel funkcijo, je tvoje junaštvo enako junaštvu cele enote. Menim, da je bilo merilo junaštva junaštvo vsake enote.«

Vendar ste bili med borci

prav vi še posebno popularni.

»Verjetno je bilo to tako predvsem zaradi mojega požrtvovalnega dela in precejšnjega števila uspešno vodenih akcij. Tega ne zanikam.«

Zanikal res ni, ni pa hotel ponoviti tiste pripovedi o Mašunu, kako je s svojimi borci vlekel za nos sovražnika, mu zadajal izgube in ustvarjal pri premikih sovražniku občutek, da ima opraviti z večjim številom partizanskih enot. Zato sem ga raje vprašala, kdaj mu je bilo najhuje.

»Če naj odgovorim nasprotno, potem je bilo gotovo najhuje 1942. leta, takrat, ko je prišlo k partizanom mnogo novincev, orožja pa ni bilo dovolj. Tako nismo pazili ne le na sovražnika, ampak smo morali paziti tudi na nove borce, ki so bili brez orožja popolnoma nemočni.«

Vam je španska izkušnja pomagala pri partizanskem bojevanju?

Seveda, predvsem pri artileriji in pri poznavanju uličnih bojev. Tako je bilo na primer ob napadu na Lož. Artilerska izkušnja pa mi je zlasti koristila ob napadu na Stampetov most. Ravno tako je bilo koristno moje prejšnje poznavanje orožja.«

Kaj pa od najtežjih bojev, bi katerega posebej opisali ali omenili?

»Dvainštiridesetega leta je bilo zelo hudo pri Raščici pri

njam se, da sem ves čas vpil nanje, naj vendar tiščijo glave k tlom, in skakal sem od enega do drugega. Dva sta padla, eden je umrl kasneje, pet borcev pa je bilo ranjenih. Tam sem imel zares srečo, da je nisem skupil. Italijanom smo pa dobro podkurili. Aktivisti s terena so nas obvestili, da je bilo na sovražnikovi strani 17 mrtvih in mnogo ranjenih. Ta boj ni bil še nikjer natančno opisan, zato ga bom skušal opisati sam, kolikor je mogoče natančno. Kajti tisto v Ložu je bilo v primerjavi s to bitko prava šala.«

Gotovo bo pisal tudi o padlih tovariših, zlasti tistih iz prvih vojnih let, kot so bili Jože Kamnikar – Arti, pa njegov mitraljezec Kovač, ki je padel ob napadu na Trebnje, ali pa borec Praznik-Sulo... »Takah je cela vrsta. Vandek na Notranjskem... Toda četudi je bilo hudo ob izgubah vseh teh tovarišev, ni bilo časa za objokovanje.«

»Vse to bi rad zajel v svojem pisanju. Sicer brez »Sončne pripeke in mrzlega vetra«, bo pa vmes tudi nekaj veselih pripetljajev.« Sto petdeset tipkanih strani »grobega gradiva« je že zapisanega, najbrž pa se ga obeta še veliko več.

Pred nedavnim sem opisal tretji napad na Stampetov most. To sem storil zato, ker sem želel prikazati naše operativno partizansko boje-

svoje mladosti, ne bo črno-belo, ampak tako, kot je zares bilo. Ne bom se izognil resnici. Še to bom zapisal, da sem bil pred odhodom v Španijo komaj pismen, da sem prav malo vedel o stvari in svetu, in da sem se največ naučil skozi življenje. Enako velja o pisanju o partizanstvu. Imeli smo mnogo izgub. Nekateri pa najraje pišejo le o tem, koliko smo uničili sovražnikov. Nenazadnje takemu pisanju nihče ne verjame. Potem je tu vprašanje, kako zapisati vse to, kar zbereš in odbereš. Nekateri se tega lotevajo šisto literarno. Tako je na primer pisal Matevž Hace in pri tem ohranil objektivnost, kar je zlasti primerno branje za mladino.«

Ste tudi vi hodili mnogo po šolah in pripovedovali mladini o bojih in pohodih?

»Hodil, hodil! Včasih sem iz njihovih vprašanj razbral, da o zgodovini NOB mnogo vedo, danes pa, se zdi, to znanje že popušča. Nekako se mi zdi, da manj vedo in jih tudi manj zanima.«

Morebiti pa vendarle nimate prav pri tej zadnji ugotovitvi, tovariš Daki. Moj sin je o heroju Dakiju poslušal tovarišico v šoli in o komandantu Stanetu in o dražgoški bitki. Res da ne razume grozot, ki jih je prinašala vojna, ne more razumeti, kako je, če zreš včeraj še nasmejane mu in zdravemu tovarišu v mrtve, steklene oči, a o ju-

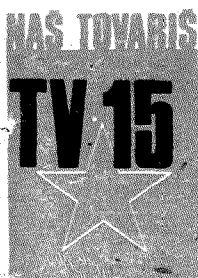

Velikih Laščah. Nekako okrog tristo fašistov je napadlo proti Robu. Od mojih fantov je bila tam patrulja, iz vaše zaščite pa je sodelovalo še 60 do 70 ljudi. Bili so mladi in neizkušeni. Spomi-

vanje, ki ga vse prefigostjo opisujemo kot bojevanje in napadanje posameznih partizanskih skupin, da so vražnika. Opisujem tudi naše napake in tudi izdajstva. In tudi tisto, kar opisujem iz

naštvu partizanske vojske, o pomenu njene zmage mu v šoli pripoveduje tovarišica in tudi knjige s to tematiko rad prebira prav tako kot njegovi vrstniki...

Bojana Žekalj-Jesih

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; **Odgovorni urednik:** TONE URBAS; **Novinarji – uredniki:** ZIVA DROLE – TV-15 za mladino; **MILENKO STRASEK** – reportaža; **BOJANA ŽOKALJ-JESIH** – naša organizacija; **Lektor-redaktor:** KATJA HVALA; **Tehnični urednik:** SINE KOVIČ ml.; **Tajnica uredništva:** MARA OKORN; **Vodja uprave:** MILAN SENICAR; **Telefon uredništva:** 327-780; **Telefon uprave:** 320-486

Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana
Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35